

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

4

april 1987

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1987

4

letnik LXXXVII izhaja od leta 1895

vsebina

Tomaž Banovec	Poklicna pomoč ljubiteljem	145
Marjan Rztresen	Rdeče in belo porisani hribi	146
Dr. Tone Strojín	Živ in nepozabljen spomin na velikega planinca	148
Valentin Stanič	Človek, kako velik si po duhu!	150
Mirko Kunšič	Uganki: Lotse Šar in Lotse Ta	153
Jože Mihelič	»Yucord« vendarle še ni »edelweis«	155
	Narava — učiteljica naših otrok	157
	Smučanje z eno smučko	159
Jože Mihelič	Drsenje laboda po mirni gladini	160
Anton Štibler	Komna je zapeljiva žena	164
	Ljubitelj za vsako ceno	166
Janko Humar	Nekoč bom vprašal Marjona	168
Viki Grošelj	Do prvih zvezd	172
Roald Amundsen	Dolgo potovanje na jug Zemlje	177
Boško Jovanoski	Velija pozna planino v dušo	181
	Odmevi	183
	Iz planinske literature	187
	Društvene novice	189

Slika na naslovni strani: **Smuk s Kríža; zadj Triglav**

Foto: Jože Mihelič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9. p. p. 214. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja, Nevenka Vogelín in Božo Zorko. Predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispевke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 5000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih, prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

POKLICNA POMOČ LJUBITELJEM

TOMAŽ BANOVEC

Planinska organizacija se vseskozi, v zadnjem času pa še posebno zavzeto in pogosto ukvarja z nekaterimi svojimi aktivnostmi. Na področju kulture si je že naložila vrsto nalog, ki jih je »po starem« komajda še mogoče uresničevati.

Že dolgo uporabljamo naš temeljni argument o prostovoljnosti in prostovoljni dejavnosti, o prostovoljnih aktivnostih pri opravljanju nekaterih nalog v organizaciji. Planinstvo od tega prostovoljstva pretežno živi. So pa področja, kjer mora biti (tudi) prostovoljno delo dovolj strokovno, kjer je potrebno veliko znanja, kjer mora biti obseg teh del veliko večji in kjer mora biti to delo opravljeno v ustreznih časovnih ritmih. Prav tukaj je naš nesporazum, ko merimo učinkovitost in rezultate prostovoljnega dela.

Planinski vestnik

Institucionalno in organizacijsko Planinski vestnik sicer ni v okviru planinske kulture, vendar je njen sestavni del in je njegov primer kar poučen; sploh pa ni rečeno, da že jutri ne bo v novi reorganizaciji doživel kakšne spremembe.

Vemo, da so planinska društva naložila Planinski zvezi Slovenije (ali pa si je sama naložila) preveč nalog. Po skupščini leta 1979 pa tudi že prej smo se začeli razbremenjevati in racionalizirati. Takrat smo se dogovorili, naj gre PV tehnično in organizacijsko v modernejšo založbo, ki bi skrbelo za tehniko, naročnike in izterjave, položnice, dotacije in popuste v silih ter za druga tehnična in organizacijska opravila. Planinski zvezi Slovenije bi ostala vsebina, uredniški in založniški odbor ter razmeroma malo tehničnega dela.

Vendar je v PZS završalo: tega ni hotel ne teden urednik ne večina drugih. PV je v celoti ostal v hiši in začeli smo se igrati avtomatizacijo. Zamenjali smo tri programske opreme oziroma računalniške programe, letos pa smo v delovni skupnosti PZS kljub temu pisali položnice ročno. Kdo sedaj prevzema odgovornost za to, še ni jasno. In: kdo naj preračunava variabilne in druge stroške, odloča, kaj bo z naročnino, ali kupiti in kam shraniti papir za zalogo itd.? Vse to so tehnični in organizacijski problemi, ki se jih učimo ob profesionalcih — ti pa so drugje in to že dobro znajo. Naša ekipa amaterjev tukaj ne more veliko storiti, lahko pa več stori na drugih področjih, ki jih obvlada bolj kot to. Tako bi lahko ta čas porabili za zbiranje oglasov, za razširjanje glasila ali za kaj podobnega.

Poleg PV izhajata pod streho PZS še dve publikaciji. Vsebinske razmejitev med Obvestili, Alpinističnimi razgledi in PV so sicer za silo urejene, vendar ni jasno, kaj so pravzaprav Alpinistični razgledi, kako izhajajo, po katerem zakonu — in to so verjetno naši pomembni problemi.

Planinski vestnik pa je samo zrcalo nečesa, kar postaja sindrom v naši organizaciji.

Knjižnica

Ko smo pred leti (1983) začeli govoriti o možni preselitvi centralne planinske knjižnice v dve posebni sobi Delavske knjižnice ob Prešernovi cesti v Ljubljani približno dvesto metrov daleč od sedeža PZS, je spet završalo. Odpor v Planinski zvezi Slovenije je bil močan in dobro organiziran, celo zmerjali smo se in pisali o Židih na Dunaju v času nacizma, delali nekakšne primerjave in to vse skupaj povežali (glej: Alpinistični razgledi). Prednosti takrat predlagane nove ureditve so bile: knjižnica in s tem naš knjižnični fond bi bila na voljo ves uradni delovni dan, urejena bi bila po pravilih in zakonih knjižničarstva in bi imela vsaj dve kazali (stvarno in avtorsko), knjige bi tisti, ki bi si jih izposodili, vračali, prav tako revije. Imeli bi poseben oddelek in tudi planinsko tablo pred knjižnično hišo, celo revije bi lahko imeli tam in jih bralci ne bi izrezovali in trgali. PZS naj bi skrbelo za prenovo v knjižnici, za njeno vsebinsko razširjanje in popularizacijo.

Pa ni šlo. Sedaj poskušamo znova v drugačnih lokacijskih pogojih, verjetno slabših. Ideje in sklepi IO PZS in GO PZS so spet tu, toda kako naj predamo in preselimo sklad knjig, ki ni urejen tako, kot je treba ob primopredaji, kot zahteva stroka in kot je naposled navada?

Muzej

Vsaj kar zadeva muzej smo se že zdavnaj zavedali, da je treba nekaj narediti tudi tako, da si pomagamo drugje; PZS namreč nima prostora in drugih možnosti za svoj muzej na Dvorčakovi ulici v Ljubljani.

In kje smo na tem področju? V najetih, sicer brezplačnih prostorih, kjer lahko skladiščimo svoje gradivo. Nimamo pa niti seznama in slišati je celo, da ljudje gradivo raznašajo. Torej nismo sposobni narediti niti lastne inventarizacije, in sicer ne samo v svoji »zbirki«, marveč tudi za pomembna gradiva, ki so v SR Sloveniji

v planinskih društvih in pri zasebnikih. Mislim, da nisem nikjer videl celotnega koncepta muzeja, ožjega in širšega programa, ampak vedno znova le predloge za posamezne razstave.

Potrebovali pa naj bi trisobno stanovanje. Zakaj? Po čem? Sedanja najemnina poslovnega prostora znaša 6000 dinarjev mesečno za kvadratni meter. Zakaj tega denarja ne vložimo, na primer, v prepotrebno inventarizacijo?

Skupščina PZS je določila tudi lokacijo bodočega muzeja, ki naj bi bil v Ljubljani. Kje smo danes? Vsebinskih priprav ne pričakujemo, v srednjeročne plane kulturnih skupnosti z muzejem sploh prišli nismo. Mislim tudi, da nismo dali nikakršne ponudbe — pa saj bi nas verjetno niti ne upoštevali. Zamudili smo tudi letne plane — vendar smo vmes postavljali in načrtovali razstave.

Ob vsem tem je treba vedeti, koliko stane plačevanje kustosa in kolikšni so materialni stroški, da ne govorimo o čistilki in vsaj enem uradniku.

Planinski arhiv

Omenjam ga zato, ker je nekoliko povezan z muzejsko zbirko. Tudi tu smo naredili vse, kar je mogoče, da bi se osmešili. Gradiva, ki so gnila v kleti, nismo hoteli dati instituciji, ki je za to z zakonom postavljena, ki ima naprave za mikrofilmiranje in nam lahko naredi kopije za vse, kar potrebujemo (očitno pa rabimo malo), ima klimatizacijo, ustrezen režim odpiranja, kurjeno in prostorno čitalnico in vse drugo potrebno. Koliko pomembnih dokumentov sedanje naše zgodovine smo napravili, ne kaže ocenjevati, saj tega tudi nihče ne proučuje, delovna skupnost PZS pa za to nima kriterijev, ker jih pač ni nihče celovito predlagal.

Pa vendar ne bomo planinskim zanamcem pustili tako malo gradiva iz tega našega povojnega časa! Če bomo tako nadaljevali, je bolje, da imamo zasebne fanatike, ki jih ta povojna zgodovina zanima, ki to ljubijo in vsaj deloma poznajo, mi pa vemo, da imajo svojo zbirko, ki jo z ljubeznijo urejajo. Tudi tukaj gre za klasifikacijo in urejanje stvari, ki še niso za muzej, lahko pa kandidirajo zanj.

Na koncu koncev moramo vedeti tudi to, kaj imamo svojega pomembnega v Arhivu Slovenije in kaj je še tisto, kar je širše na voljo v tej inštituciji in je pomembno za planinstvo, vendar ni našega izvora (sodni sklepi, zemljiška knjiga in izpiski, katastri, tožbe in sporazumi, skupščinska gradiva, ki zadevajo planinstvo in podobno). Ta ogromna zaloga gradiv je nepregledna, nihče se ne ukvarja z njo in verjetno nimamo odnosa do nje. Mislim,

da smo nekatere stvari uredili, vendar ne vem in ne verjamem, da bi kdo sistematično zbiral podatke iz Arhiva SR Slovenije, jih analiziral, katalogiziral ali izdeloval pregled nad vso povojno in mogoče tudi medvojno in predvojno planinsko problematiko, ki je zajeta v Arhivu Slovenije.

Spet se spomnimo, da smo hoteli imeti vse v naši vlažni kleti, nepovezano, neurejeno, neklasificirano in seveda na poti v uničenje.

Založba

Podobno se obnašamo do nekaterih drugih področij. Sedaj verjetno že razumemo, da gre za pomembno razliko v strategiji dela planinske organizacije.

Poglejmo samo probleme z maloprodajo na PZS, ki zadeva nekatere article naše planinske založbe: naslovi vseh artiklov grede na eno stran Planinskega vestnika — torej jih po izbiri ni veliko.

Toda ko smo analizirali rentabilnost tega početja, najprej ni bilo podatkov, koliko

namesto komentarja

RDEČE IN BELO PORISANI HRIBI

Slovenija je po dolgem in počez na gosto prebarvana z rdečo in belo barvo. Komajda je mogoče najti stezo ali kolo, namenjena v griče, holme ali hribe, ob katerih ne bi bilo markacije. Tako se pri nas kolikor toliko izobražen planinec skorajda ne more izgubiti.

Markacije so bile umestne takrat, ko smo imeli po naših gorah zaznamovanih le nekaj glavnih smeri in ko skorajda še ni bilo ustreznih zemljevidov, ki bi popotnika pripeljali na cilj njegove poti. Toda čimveč je bilo zemljevidov, temveč je bilo hkrati tudi markiranih poti. Posebno veliko jih je nastalo zadnja leta, ko se je razmahnilo tako imenovano »transverzalo planinstvo«: skoraj vsaka občina hoče imeti svojo transverzalo, vsaka količkaj močna občinska Zveza borcev želi zaznamovati pot neke brigade, divizije, partizanskega pohoda, kurirske povezave ali preprosto spominov NOB.

Imamo republiške (in celo zvezne) planinske transverzale, imamo občinske in krajevne krožne poti, evropski pešpoti, gozdne učne poti — in ob tem še turistične in vinske poti, vse pa so

ena delavka proda na mesec in če se to splača. Ko smo te podatke dobili, smo ugotovili, da proda v maloprodaji toliko, da lahko plačujemo gretje za njeno sobo — ali nekaj več. Vendar prodajalka v tem času ne počne nič drugega, saj mora paziti, kako ji kupci brskajo po zalogi, pa čeprav nekdo to dela dve uri in kupi samo značko ali nič.

Ko smo maloprodajo v hiši odpravili (tudi zato, ker prodajajo naše edicije od 7. do 19. ure v Kozolcu v Ljubljani na odlični komercialni lokaciji in prav tako v PD Matica praktično ves dan), je bilo spet vprašanje, kako to, da nekaj zvestih prijateljev in obiskovalcev hiše ne more priti v hišo takrat, ko jim to ustreza (bilo jih je mogoče okrog trideset) in ne more brskati po skromni zalogi naših publikacij (seveda ob obvezni prisotnosti naše delavke).

Podobno je še z nekaterimi drugimi nalogami v Planinski zvezi. Tako nakupujemo in prodajamo cepine, urejamo skladišča posameznih komisij, se lotevamo stvari amatersko in imamo seveda ekonomske

(in tudi moralne) posledice, vse pa pokriva Planinska zveza moralno, ekonomsko in tudi s svojo delovno skupnostjo.

Zaključek

Kje končajo take zadeve? V nesporazumih in v vprašanju, ali smo se prav lotili vitalnih problemov organizacije in jih pravilno razrešujemo, ali svojo problematiko sploh prilagajamo okolju — in kaj pomeni okolje planinske organizaciji. Ali naj se ukvarjamo s tehničnimi, organizacijskimi in drugimi problemi, ki so jih v svetu že davno rešili strokovno in profesionalno, predvsem pa integrirano? To naj počnemo sami? Ali naj razvijamo vsa znanja, stroko, svoje arhive, svoje klimatizacije, svojo malo trgovino in mogoče še kaj drugega, ali pa lahko počnemo kaj pametnejšega in ekonomsko primernejšega?

Človek mora pri nas delati na leto okrog 1500 delovnih ur, če je seveda zdrav in sposoben. Raziskovalna skupnost dovoljuje, da lahko tisti, ki že imajo svojo redno delovno obveznost 1500 ur, delajo dodatno

ustrezno zaznamovane, večinoma z rdeče-belimi markacijami. Tako nekatere steze spremlja po več markacij, namenjenih več transverzalam; na nekaterih križiščih teh pešpoti, ki so najpogostejše križi ali kapele ob poti ali velika drevesa ob razcepu stez, je kar cela baterija planinskih znamenj: markacije več poti z ustreznimi napisi in oznakami, puščice, napisi, razdalje do vrhov ali planinskih koč in včasih še kakšna pripomba, ki pravzaprav ne bi sodila v to kategorijo planinskih prometnih znakov.

Na eni strani hočemo biti planinci veliki varstveniki narave, na drugi se kar trudimo, da bi to naravo priredili sebi in svojim meščanskim in industrijskim navadam.

O tem so veliko govorili na letošnjem zboru slovenskih markacistov v Ljubljani, saj onesnaževanje gorate slovenske narave z markacijami in planinskimi oznakami ni novo in markacisti zanj dobro vedo. Zato učijo svoj podmladek, naj bi poti markiral zmerno, naj na enem drevesu ne bi bila več kot ena markacija in naj bi predvsem ne mazali z markacijsko barvo kulturnih in zgodovinskih spomenikov ob zaznamovanih poteh.

Ponekod hočejo pod parolo obujanja spominov iz NOB prepresti deželo s potmi, ki bi bile dobro označene. Tako so, na primer kljub nasprotovanju nekaterih planincev pred leti označili pot

spominov NOB po Zasavju, ob otvoritvi je bilo veliko slavlje, zdaj pa je na njej tako malo obiskovalcev, da se poti počasi že zaraščajo. Na drugi strani je od Čepulj do Dražgoš spominška pot, ki ni nikakor posebej označena, ker poteka po drugih že markiranih poteh, a po njej hodijo številni planinci. Pravi planinci naj bi se znali znajti v gorskem svetu tudi brez markacij. Doma naj bi se skrbno pripravili na turo, preštudirali zemljevide, ki jih imamo zdaj že kar dovolj, vzeli s seboj karte in z njimi hodili tudi po neoznačenih smereh in pastirskih poteh. To je pravo doživljanje gorskega sveta, po katerem varno hodi le vsestransko pripravljen planinec.

Tam, kjer morajo biti markacije, naj bodo narisane s pravo mero: tudi na tem področju naj bi ekološko zavarovali naravo, ki pred našimi očmi spreminja podobo — pa ne na bolje. Ali je treba zaznamovati pot na vsak griček, če je na zemljevidu natančno narisano, kako in kaj je tam zgoraj?

Pridružujemo se mnenju enega od markacistov na letošnjem zboru markacistov Slovenije, ki je dejal, da je bolje porabiti več tiskarske kot markacijske barve; prijetneje bo spet potovati, opremljen z ustrežno literaturo, po gozdovih, ki bodo ponovno zeleni in rjavi, in med skalami, ki bodo spet sive namesto rdeče, bele in rumene.

Marjan Rztresen

še 400 ur. Podobno dovoljujejo tudi nekatere samoupravne interesne skupnosti in zakoni, ki urejajo delovna razmerja.

Torej lahko pričakujemo, da bomo od povprečnega prostovoljca na leto pridobili sto do dvesto ur — pa še to je veliko. Koliko brezplačnega strokovnega dela lahko od njega pričakujemo, da bomo naredili tisto, kar nam je še ostalo nereseno, pri tem pa zahtevali trajnost, strokovno zaokroženost, veliko znanja in določen ritem obveznosti, na primer stalno odpiranje in zapiranje arhivov ali knjižnic? Vprašamo se, kje in kako bomo kupili stanovanje, komu bomo individualno obesili knjižnico, kdo bo selekcioniral gradiva za arhiv, kdo bo finančno skrbel za naročnike prek računalnika in za druge naročnike — in podobno.

Imeli smo dovolj časa, da bi vse to naredili doma v PZS in amatersko. Izkušnje in tudi zdrava pamet pa kažejo, da za nekatere rešitve in take probleme amaterski pristop in obljube niso mogoče in niso dovolj. Nevarne so obljube na skupščinah in drugje, ko že v začetku vemo, da niti za običajne cilje nimamo ne sredstev ne časa in ne sposobnosti in da nalog tisti, ki jih je predlagal, ni sposoben niti operativno ovrednotiti in še manj uresničiti.

Novembra letos bo skupščina Planinske zveze Slovenije. Žal mi je, da v času mojih osmih predsedniških let nismo razrešili teh problemov in se počutim sokrivega. Mislim, da smo se preveč mehko otipavali in obračali vsako besedo, tudi ko bi morali kaj zelo naravnost povedati.

Torej bomo rešitev predlagali novemu vodstvu. Še vedno mislim, da našo planinsko organizacijo in njene kadre čakajo nekatere temeljne, pomembnejše naloge na drugih področjih, prav razbremenitev in racionalizacija na omenjenih področjih (in še kje) pa bi omogočila novim ekipam, da se lotijo pravih in zares najpomembnejših problemov organizacije. Ti so predvsem, da v gore kulturno in množično pripeljemo vsaj tak del naroda in delavskega razreda kot do sedaj in da se zlasti potrudimo pri delu z mladino. Hkrati naj kaj storimo tudi za ekologijo gorá in ohranimo ugled, ki smo ga dosegli z vrhunskim delom našega planinstva v tujini.

Postavimo si torej realne cilje in naloge! Išči tiste, ki bodo delali v PZS za knjižnico, muzej, arhiv ali PV in dali svojih sto ur letno, mogoče pa celo več, vendar tako, da bo res storjeno, kar je dogovorjeno. Kje so organizirani prijatelji planinske knjižnice kot posebno društvo ali klub? Kje je klub ljubiteljev planinske zgodovine? Kje so prijatelji Planinskega vestnika ali društvo, ki bi ga vzelo še bolj za svojega? Zakaj take zadeve rešujemo samo v komisijah?

Dokler tega ne bomo imeli drugače urejenega, bomo imeli še veliko nespoznanost in težav. Zato se moramo dogovoriti, kaj bomo delali skupaj z narodnimi institucijami v Sloveniji in profesionalnimi organizacijami zunaj hiše. Ali je res treba, da vse tisto, kar nekdo že dela, počnemo tudi mi strokovno oporečno in predvsem drago?

ALOJZ KNAFELC 28. 6. 1859—26. 4. 1937

ŽIV IN NEPOZABLJEN SPOMIN NA VELIKEGA PLANINCA

DR. TONE STROJIN

Kaj je Alojz Knafelc pomenil slovenskemu planinstvu, spoznamo iz novice o njegovi smrti. »Po njegovih markacijah smo vsi hodili, njegove zemljevide vsi razgrinjali, v koči pri Triglavskih jezerih vselej spoznali očetovsko brigo njenega gospodarja, a v odboru so odborniki radi poslušali njegove pametne nasvete, v Vestniku pa smo odobravaljoč brali njegove tehtne sestavke.«¹ Če je to zapisal takratni urednik dr. Josip Tominšek, potem to drži.

V slovenskem planinstvu se je Alojz Knafelc pojavil že zgodaj. Henrik Lindner v pionirskem zapisu o prvih organiziranih začetkih slovenskega (piparskega) planinstva navaja med najbolj znanimi imeni iz zlate

dobe slovenskega planinstva, ki so se približevala Piparjem, tudi Alojza Knafelca. Ko je SPD slovesno praznovalo svojo 40-letnico, je o njem izšel v posebnem delu v prilogi XXXIII. letnika Planinskega vestnika kratek, jedrnat, vsakomur razumljiv sestavek. Zgovoren je že njegov naslov: »Naš Knafelc«.²

Že takrat je bil naš Knafelc kot »ponarodel«, saj je delal, kjer ga je slovensko planinsko društvo najbolj pogrešalo.

Tudi danes ga iščemo na planinskih poteh. Za vsako markacijo je zaslužen. Išče mo ga v simbolu — Knafelčevi markaciji — takrat, ko nam je v gorah najtežje, ko smo na razpotjih in ne vemo, kam drži pot iz naše stiske v brezpotju.

Kdo je bil Alojz Knafelc?

Najbolj temeljito mu je besede zahvale zapisal, kot že omenjeno, dr. Josip Tominšek³, strnjeno in v kratkih besedah, a bi bilo potrebno za celo knjigo razpredanj, saj Knafelc to zasluži.

Tominšek ga je imenoval planinskega senatorja, kar bo gotovo obveljalo po časih, v katerih je bival, po tem, kar je storil. Naj zajamem iz osebnega zapisa o Knafelcu po Tominšku⁴, gotovo najbolj pristojnem ocenjevalcu Knafelca. Ocenjuje ga za »samotvorca svojih uspehov«. Takega Knafelca poznamo od nekdanj: brez poprejšnjih zgledov pri drugih, vse je delal izvirno iz ljubezni do naših gora, posebej do Julijskih Alp. Čeprav so ga življenjska pota kot železniškega uradnika vodila marsikje, je bil pokonci mož, narodnjak od pet do glave, povsod je zapustil sledi svojega dela.

Kot danes iz zgodovinske oddaljenosti ocenjujemo osebnost in delo Alojza Knafelca, ne moremo mimo zgodovinskega trenutka, v katerem se je pojavil. To je bil čas za individualiste, za poznavalce na vseh področjih; a ne samo to: za izpričevalce Gregorčičevega stiha »ne le, kar vleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan«. Tak in to je bil Knafelc vedno. Zato največje priznanje za markacijske zasluge — Knafelčeva diploma — ne nosi zastoj njegovega imena.

Trden narodnjak je bil Alojz Knafelc vsekozi. Ko se bo pisala koroška planinska zgodovina, bo imel Alojz Knafelc v njej vidno mesto v beljaškem Slovenskem omizju sredi nemškega okolja. Ziljsko-

koroška podružnica SPD je bila leta 1900 ustanovljena v Beljaku prav na pobudo Slovenskega omizja, katerega duša je bil Alojz Knafelc kot tajnik prvega odbora te podružnice. Morda sta bila področje in območje delovanja te podružnice več kot samo planinski, saj se je prostorsko raztezala od Zajzera čez Koroško do Pliberka, torej od Zahodnih Julijcev prek Karavank do zahodnega Pohorja in je imela največ opravka z narodnimi nasprotniki.

Ker se je kot železniški uradnik Knafelc preselil v Trst, je z njegovim odhodom ostalo za vselej pokopano marsikaj planinskega, kar bi bilo sicer uresničeno. Na vsak način Alojz Knafelc zasluži srčno zahvalo za vse, kar je na etnično naseljenem ozemlju storil za prepričano slovenstvo in za planinski blagor naše organizacije.

A Knafelc ni bil le narodnjak, temveč veleplaninec že takrat, ko je bila četa slovenskih planincev še majhna. Spoznal je vse višje avstrijske tritisočake od Groglocknerja do Ortlerja, da naših gorá ne omenjamo. Bil in ostal je samohodec, čeprav v vseh družbah rad viden gost. Medtem ko so Piparji zahajali v bližnjo in daljno okolico Ljubljane, je Knafelc zahajal v beljaško okolico. Znan je bil kot »koroški Pipar«: to je pomenilo izletništvo, kadar je služba dopuščala prosti čas. Beljaška doba je bila torej za Knafelca zlata doba, pomembna tudi za slovensko planinstvo na Koroškem, ki je bilo v tem času v dobi prebujanja. Knafelc kot zunanji član piparske družbine je bil tudi eden od prvih članov SPD, najpomembnejši pa kot eden izmed ustanoviteljev Ziljsko-koroške podružnice SPD. Posebno rad je zahajal v Zahodne Julijce. Kdo danes ve, da je za SPD oskrbel planinsko sobo na Višarjih, napravil in zaznamoval pota v Zajzero in končno, da je za SPD kupil travnik. Planinske kočje niso zgradili, ker je SPD zemljišče po prevratu prodalo (glej PV 1901, str. 44, 1903, str. 63, 1905, str. 30, 1909, str. 176 in 1933 str. 193).

Kdo ve, da je Knafelc, ko ga je službovanje privedlo v Trst, postal tudi jamar, spoznal Rudolfovo jamo, jamo Dimnico idr. Tudi pozneje na Češkem ni miroval v dolini. Krkonoški so postali njegov pogost cilj. Vsako leto je bil tudi na Triglavu, Aljažev stolp je trikrat prepleskal v belo. Do stotega obiska mu je ob smrti manjkalo le nekaj vzponov na vrh.

Kot odbornik je prišel v odbor SPD leta 1922 in ostal v njem do smrti leta 1937. V osrednjem odboru SPD je odgovarjal kot načelnik markacijskega odseka. V PV leta 1922 je spisal Navodila za markiranje potov, ki imajo zgodovinsko vrednost. Sploh je Knafelc v tej dejavnosti ohranil pomen, čeprav ne gre zanemarjati drugih, nič manj pomembnih vrednot njegovega planinskega dela, od organizacijske, gospodarske in kartografske do narodnostne.

³ PV 1937, str. 223.

⁴ PV 1937, istotam.

Od leta 1928 je bil gospodar kočje pri Triglavskih jezerih, kjer se je z delom zapisal kot ideal oskrbnika in izkušnje opisal v PV leta 1928 (str. 89).

Alojza Knafelca poznamo kot praktika v gorah, človeka, od katerega pričakujemo na gorski stezi, da nas vodi in varno sprejme v planinsko kočjo. Bil je vzor planinskega aktivista, ki je zdaj, žal, izumrl, a še vedno vanj verjamemo, saj ga vidimo v častnem kodeksu slovenskih planincev.

Vse ga je zanimalo v gorah, od varstva flore naprej. O tem je pisal v PV leta 1904 (str. 13). Kako vesten markacist je bil, priča seznam kašipotnih tabel, ki se je leta 1936 končal pri številki 466. Če pomislimo, da je večino teh tabel v visokogorju oskrbel in postavil sam, ima Knafelčeva diploma čast pozlate.

Risarska spretnost pri Knafelcu je očitna na grebenskih kartah, saj so po njih sprševali mnogi še potem, ko so jih zamenjale specialke PZS. Samo za Julijske Alpe je priredil šest izdaj, ki so se jim

pridružile še grebenske karte Kamniških Alp, tržiške okolice, zemljevid Blejskega jezera z okolico, reliefi idr. Vse karte, izrisane s preprosto risarsko tehniko, so odlično služile namenu.

Priložnostno je bil A. Knafelc tudi fotoamater. Tominšek je vedel povedati, da so njegove slike odlično ocenjevali. Razen objektivna je vse dele fotografskega aparata sestavil sam. Koliko takih mož je še med nami?

Kot pisec se je oglašal z aktualnimi temami. Težko bi se odločili za najpomembnejšo; morda so to objavljeni Planinski spomini iz leta 1907, (PV str. 103), v katerih je razodel svoj planinski credo, izpoved in izročilo.

Vse zasluge za slovensko planinstvo ima Alojz Knafelc doma, vendar so iz drugačnih časov in iz drugačnih pogojev. Ni opravil herojskih dejanj, a ima velike zasluge za blagor slovenskega planinstva. Naj nas rdeči kolobar z belim očescem še dolgo spominja na Alojza Knafelca.

NEKAJ O MOJI POTI NA TRIGLAV NA GORENJSKEM

ČLOVEK, KAKO VELIK SI PO DUHU!

VALENTIN STANIČ

Dne 29. aprila 1847 je umrl veliki predhodnik slovenskega alpinizma Valentin Stanič. Ob 140-letnici smrti tega za slovensko planinstvo tako pomembnega moža in trdnega Slovenca ponatiskujemo njegov prispevek »Nekaj o moji poti na Triglav na Gorenjskem, začeti 18. septembra 1808«, ki je izšel v knjigi »Pet stoletij Triglava«. (Op. ur.)

* * *

Že se je danilo, ko sem potoval po dolgočasni dolini proti Bistrici, ki jo oživljajo le oglarji. Sonce še ni razpodelo goste megle, ko sem prišel na Bistrico. Tu bi bil rad dobil konja, da bi se peljal ali jezdit k slapu Savice, pa nisem mogel nobenega najti. Zatekel sem se k ondotnemu gospodu oskrbniku in po dolgem času, ki se mi je zdel cela večnost, dobil konja, a brez sedla. G. oskrbnik je bil tako dober, da mi je dal svojega, toda ker je tisti kmet povrh tega, da je zahteval 3 glđ. samo za ježo do slapa, ki ni niti tri ure daleč (od tam sem namreč hotel iti na Triglav), kazal tudi razžaljivo ošabnost, sem mu dal nekaj za zamudo časa in šel peš.

Moral sem prek Jereke, ker je bil tam moj vodnik. Po dolgem obotavljanju in oskrbovanju z živežem sva šla z Antonom Kosom, ki sem mu moral prej slovesno obljubiti, da bom njega in njegovo ženo ob nameravani božji poti pri sebi doma

pogostil, prek Srednje vasi proti Savici. Da si prihraniva pot naokrog, ki mi jo je zvito opisal kot zelo dolgo, sem za pol ure trajajoči prevoz čez Bohinjsko jezero plačal 1 glđ., dasi je šel tudi ribič z nama gledat spomenik pri Savici, ki ga še ni videl.

Dobre četrt ure smo šli v breg po vozni poti skozi krasne gozdove, od koder je potem treba iti nekaj časa peš zelo strmo do slapa. Sredi gostega gozda slišimo, kako na desni pod nami buči Savica; zgoraj v ospredju bobni slap kakor grom. Ko pridemo iz gozda, imamo pred seboj krasni spomenik, na katerem označuje napis, komu je namenjen.

Toda zdaj je čas, da obrnemo svoje oči proti slapu. V ostrem kotu, ki ga oklepata dve visoki steni, pada iz skale izvirajoča Savica prek zelo visoke, strašne stene in se razprši skoraj v prah, preden dospe v peneči se kotel. Ko sem bil tam, voda ni bila posebno velika, se torej ne more primerjati v veličastju s slapom Salize v Krümlu. Ozka steza drži od spomenika pod steno prav do kotla. Povsod curlja voda in ledeno mrzel veter piha iz kotla. Splazil sem se k valujoči vodi, izpil tri čašice na zdravje — komaj sem se mogel spomniti nekaterih prijateljev narave, kaj šele, da bi bil vse imenoval, ker je mokra sapa ledeno mrzlo protestirala proti moji navzočnosti. Stopil sem nekoliko nazaj ter opazoval neposnemljivo Stvarnikovo delo nad seboj, Na levi ti visi nad glavjo grozo in strah zbujajoča stena. Pred seboj, tj. na severovzhodu, komaj dosežeš z

očmi navpično steno, raz katero pada Savica. Ta stena se nadaljuje v ovinku proti vzhodu in jugovzhodu. Kakor majhne svečke stoje suha jelova debela na tej navpični, čudoviti steni. Ves očaran sem bil ob tem pogledu, ki je brez primere in se da le uživati, ne pa popisati. Zato svetujem vsakemu prijatelju narave, naj je videl še toliko slapov, da se ne straši truda in pride semkaj; obilno mu bo poplačano.

Nedaleč od slapu gre na levo nad njim pot navzgor. Po tej poti sem bil na Bistrici sklenil iti na Triglav, a moj čudni vodnik me je pregovoril, naj grem iz Srednje vasi. Šli smo torej nizdol proti jezeru, spremljal nas je močan dež, ki pa je ponehal. Krasno se vidi od jezera nazaj konec Bohinjske doline. Na desni je visok, večinoma obrasel gorski hrbet, ob njegovem vznožju vodi ob jezeru steza, po kateri bi moral iti, namesto da sem z ribičem izgubljal čas. Na gornjem koncu jezera bi bilo treba čez potok, da se pride na navadno pot. Levo ob bregu jezera gre prava pot k Savici mimo cerkve Sv. Duha. Dalje zadaj se dviga visoko in golo pogorje med Bohinjem in Tolminom. Čez gore vodita dve poti, čez Suho in Škrbino na Tolminsko, koder bi bil moral iti jaz, da bi ne bilo treba napraviti dolgega ovinka čez Podbrdo v Bohinj. V ospredju bolj na desni se vidi slap Savice kakor megla.

Že je bila noč, ko sem dospel v Srednjo vas. Naveličan slabe postrežbe sem prav rad sprejel vabilo gospoda župnika, pri katerem sem bil pustil svojo prtljago. To vam je bila krasna večerja in izborno

prenočišče! Bog povrni dobremu možu! Tu sem našel drugega triglavskega potnika, gospoda kaplana Jakoba Dežmana, čigar kratki, a natančni opis triglavske poti bi lahko rabil namesto vodnika. A moj vodnik mi je natvezel že polno strašnih reči. Zdelo se je, da mi tudi sreča že obrača hrbet. Nebo je bilo gosto prepreženo z oblaki in želja, iti drugi dan na Triglav, se je zdela prazna.

Nekoliko potrpežljivo sem uležem k počitku; a kako se mi je razveselilo srce, ko sem se še pred drugo uro zbudil in sem videl kos neba, na katerem so migljale zvezde. »Vstani, srečo imaš!« sem dejal in se začel pripravljati na pot. Zopet je megla zakrila nebo in dobra gospodinja mi je morala uliti debelejšo svečo. Tako sva šla jaz in malosrčni Kos s svetilko v temni noči v gore. Že se je delal dan, ko sva prišla na veliko planino »u Skaunci« (Uskovnica). Tu sva našla na moje začudenje še ljudi in živino, medtem ko so mi prej pravili, da zdaj ni nikogar na planinah. Od Srednje vasi do tod si bo kak morebitni bodoči obiskovalec Triglava lahko dal opisati pot, od tod pa bo mogel vsakdo zlahka brez vodnika najti pot na Triglav po mojem kratkem opisu in povpraševanju pri planšarjih.

Od planšarskih koč se gre proti severozahodu vprek čez planino navzgor. Lahko se daš kake pol četrte ure daleč spremiti, da prideš na pot, ki zavije na levo v gozd. Po tej zelo vidni stezi, po kateri vodijo tudi živino v druge planine, je treba iti dalje, včasih navzgor, včasih nizdol. Večinoma se je treba držati vprek na levo. Zaiti ni mogoče, ker je samo steza. Sedaj zopet na majhno planino, kjer stoji koča. Potem pride jarek, ki je treba čezenj, in nato se gre zelo strmo na desno navzgor po stezi, ki se vije skozi gozd.

Iz megle sva sicer srečno prišla in nebo je bilo deloma jasno, a veliki oblaki so se podili od juga proti vrhovom gora in s strahom in upanjem sem stopal naprej. Že ni bilo nobenega drevesa več in rušje je pokrivalo tla, ko sva se obrnila nekoliko bolj na levo in dospela zopet do planšarske kočice. Nekoliko na levo navzgor sva prišla zopet na mično planino, od koder se je odprl že kaj lep razgled na spodaj ležeče kraje in na marsikak lep gorski vrh. Tu si je treba dati nekaj časa pokazati pot proti Velemu polju, da se pride tem bolj gotovo na stezo, ki postane kmalu zopet zelo vidna in vodi močno proti levi vprek in potem nizdol. Ograja, pritrjena na spodnji strani steze, varuje živino, da ne pade. Zdaj vodi pot med gorami prek grebena. Tu sva zagledala očaka Triglava v vsej njegovi krastoti, le včasih so ga zakrile megle, ki so se podile mimo. Nato gre pot zopet nizdol in krasno je ležala planina Velo polje ob znožju Triglava in med drugimi gorami pred nama.

Kakor mestece, če gledaš od daleč, leži skupina planšarskih koč skoraj na sredi malone kakor miza ravne planine. Dalje spodaj ob strani stoji koča rajnega gospoda Leopolda barona Zoisa, ki si jo je dal tu postaviti, da bi mogel tod okrog botanizirati. Preden se pride do koč, si je treba zapomniti nameravano pot na Triglav in se glede nje orientirati. Desno nad kočami stoji suho drevo, za njim se vidi pot navzgor pod steno tik ob rušju. Prej si je treba tudi zapomniti, da se gre potem proti tistemu precej visokemu vrhu, ki stoji na desni poleg Velikega Triglava, to je, da se pride pod Srednji Triglav. Na južni strani Srednjega Triglava zgoraj, kjer je po grebenu zvezan z drugimi gorami, je opaziti tudi nekakšno razpoko. Proti tej razpoki je treba iti.

Toliko približno si je treba zapomniti, še preden pridemo do koč na Velem polju, ako gremo brez vodnika (kar za vajenega hribolazca ni nobena težava) na Triglav.

Zdaj sva šla proti omenjenim kočam. Tu sva si postregla z vinom itd., shranila prtljago, kar je je bilo odveč, in krenila v smeri proti Triglavu na desno navzgor, pri omenjenem suhem drevesu in pod steno nekaj časa v levo. Takoj nato sva prišla do rušja. Potem naju je vodila komaj vidna steza na desno naravnost navzgor prek brega, poraslega s travo. Ko se pride nekoliko dalje, pelje steza še bolj na desno in tu je majhna ravnica. Tu je najvišji in zadnji kraj, kjer še raste les: vidi se namreč grm rušja. Samo na vrhu Srednjega Triglava sem našel neke vrste Salix, ki je bila pritlikava kot mah. Zdaj je treba iti še na desno v breg, a ker se Srednji Triglav zopet pokaže, je treba uravnati pot tako, da se pride precej na desno pod njegov vrh. Ko si po daljši poti prišel že tako daleč, da skoraj preneha vsa vegetacija in da svet že ni več strm in zelo skalnat in da imaš na levi kotel Velikega in Srednjega Triglava, napolnjen z večnim snegom, lahko vidiš omenjeno razpoko na južni strani Srednjega Triglava.

Proti tej votlini torej, ki ima na levi zgoraj nad seboj veliko steno, na desni pa tisti greben, ki veže Srednji Triglav z najmanjšim Triglavom, moraš iti naravnost. Gre se namreč prek strmega peščenega in kamnitega grušča navzgor pod omenjeno steno, splezati je treba potem skozi majhno razpoko in že si na vrhu omenjenega grebena, od koder uživaš krasen razgled in se ti je treba tudi odpočiti za zanimivo pot, ki te še čaka.

To je »non plus ultra« za marsikaterega hribolazca. Moj prebrisani in leni vodnik si je sicer prizadeval že ves čas, kar sva bila na poti, da bi me strašil s svojim pripovedovanjem, vedno me tolažeč, da svojega cilja prav gotovo — ne bom dosegel. Pripovedoval mi je tudi zgodbe, npr., da je neki imeniten gospod obljubil

svojemu vodniku, če ga živega in zdravega zopet privede s Triglava, da ga bo vsega od nog do glave oblekel v svilo. Potem je to obleko seveda vso izpremenil v denar. Ni bilo težko uganiti, kaj je nameraval moj vodnik s temi zgodbami, a name niso napravile nobenega vtisa.

Da je mož špekuliral, se je kmalu pokazalo, ker je odločno izjavil, da noče in da si ne upa več dalje.

»No, dobro,« pravim, »počakajte me tu!«

In odpravil sem se dalje, ker sem že na Velem polju in spotoma do semkaj izvelkel iz njega, da mi je opisal vso pot. Ker se je s svojo špekulacijo urezal, je dejal, da pojde tudi on na vrh.

Zdaj pa bomo z morebitnim bodočim obiskovalcem Triglava pričeli naše plezanje na vrh. Od kraja »Non plus ultra« se obrnemo proti severu in že prvi korak je precej težaven; iz konca razpoke je namreč treba stopiti naravnost proti vrhu Srednjega Triglava. Samo bolj proti desni se lahko obrneš, ker se gre tako nekoliko okrog vrha. Zaiti ni mogoče, ker bi prišli nad prepad, če bi šli preveč na levo ali desno. Sicer bi si morali tudi tu izbrati srednjo pot, vendar je pot lažja, če držimo precej na desno. Ko smo šli precej časa navzgor, pustimo kmalu Srednji Triglav na levi.

Zdaj smo na prostem, kjer ti ni mogoče zaiti za seženj daleč, dà, večinoma niti za korak.

Prišli smo namreč na tisti ostrí greben, ki spaja Srednji in Veliki Triglav. Če bi bil imel poleg sebe hribolazca novinca, gotovo bi bil v velikih skrbeh zanj; zato vsakemu začetniku svetujem, naj se rajši odreče veselju triglavske ture, kakor pa da bi tvegala tako nevarnost. Greben, po katerem gremo, je namreč zelo ozek in oster. Večkrat se je treba držati v ravnotežju z iztegnjenimi rokami; zelo ostrí greben je preperel in sprhnel, noga čvrsto stopa po njem, na levi in desni pa vidimo pod seboj skoraj navpično odrezane grozne prepade. Sicer so bili večinoma skriti v megli, a tem strašnejši je bil pogled vanje, kadar je veter nenadoma razpodil oblake in si meril z očmi temno globočino prav v dno kotla, da se ti je zavrtele v glavi.

Splezal sem na toliko stalburških gora, bil sem na Visokem Staufnu od raznih strani, na Visokem Göhlu, na zadnjem, še nikdar doseženem najvišjem vrhu Watzmanna, na Velikem Kleku, ki sem ga bil izmeril, — a tukaj sem si moral, česar nisem storil nikjer drugod, z obema rokama zakrivati oči, da nisem videl prepadov na obeh straneh, ampak samo naravnost pred seboj, Južni veter mi je z močnimi sunki hotel ogroziti ravnotežje telesa. Tako je šlo nekaj časa, dokler nisva začela plezati zopet skoraj navpično po steni navzgor. Polagoma sva se bližala svojemu cilju, ker je greben po-

stajal skoraj čisto raven in širji. Kar zagledava skozi goste oblake znamenje svoje zmage, tistega možica iz kamenja, ki sta ga bila v začetku septembra tukaj postavila kaplana Dežmana.

Kakšno nepopisno, nadzemesko veselje bi bil tu užival moj duh, da mi niso zopni oblaki zakrivali vsega razgleda in da me ni očak Triglav zavil v svoj običajni pajčolan ter tako zakril mojim očem svetišče narave! Seveda lahko ta častitljivi očak zahteva več žrtev, ako ga obišče kak tujec in želi biti vreden, da uživa vse njegovo veličanstvo in vzvišenost narave, česar niso bili tisočletja deležni celo njegovi najbližji sosedje. Obrnil sem se približno v smer proti Mangrtu in užival sem vendar v duhu vzvišen, a seveda bolj teman razgled s Triglava tja prek vseh ravnin in gorskih velikanih naše države, tja prek bližnje gladine Jadranskega morja, na Veliki Klek. Wiesbachhorn in morda celo na Mont Blanc in druge snežne orjake Italije, Tirolske in Švice.

Takoj sem bil obesil svoj popotni barometer in sem torej 23. septembra 1808 prvi na tem slovečem vrhu opazoval sta-

nje barometra in termometra. Da nisem našel zgoraj starega snega, si je lahko misliti, ker je ta skalni vrh preveč strm. Zato pa leži spodaj v njegovem znožju v že omenjenem kotlu večni sneg, ki ga ne more raztopiti vročina vsega poletja. Najvišji vrh Triglava je ozek greben, ki se vleče od jugovzhoda proti severozahodu, a se končuje na severni strani kmalu za vrhom v strašno navpičnih stenah.

Prijateljem narave lahko povem, kako vzvišena čustva so se polasčala moje duše, ko sem hodil po čisto razdrtem in preperelem temenu tega velikana. Količkokrat se človeku pri takih prizorih zbudi misel: »Človek, kako majhen si, kako slab si po telesu — a kako velik po svojem duhu! — Prah bodo tvoje kosti, prst bodo te skale — toda tvoja duša je neminljiva!«

Še enkrat sem opazoval barometer in termometer in ker so bili mraz, megla in veter vedno hujši, sem vrezal svoje ime v palico, ki sem jo pustil na vrhu, vtaknil v žep nekaj kakor marmor pisanih kamenčkov apnenca in se zadovoljen, da sem dosegel glavni namen svoje poti, odpravil nazaj.

SLOVENSKA ODPRAVA NA EDINI ŠE NEOSVOJENI OSEMTISOČAK NA SVETU

UGANKI: LOTSE ŠAR IN LOTSE TA

Iz Ljubljane je prek zagrebškega letališča zadnje dni februarja odpotovala v Himalajo 13-članska slovensko-kamniška alpinistična odprava, ki ima dva cilja: najprej naj bi njeni člani osvojili vzhodni vrh Lotseja, 8400 metrov visoki Lotse Šar, potem pa poskusili kot prvi na svetu splezati še na srednji vrh Lotseja.

S svojimi 8430 metri je ta konica med glavnim vrhom Lotseja (8516 m) in njegovim vzhodnim vrhom Lotse Šarom (8400 m) vse do danes ostala nedotaknjena. Po svoji višini je to deveti najvišji vrh na svetu, vendar ga ne štejemo med glavne osemtisočake, temveč med osem stranskih.

Dolgo časa Lotse Šar in srednji vrh sploh nista bila privlačna; spočetka je bil glavni vrh seveda mnogo bolj vabljiv, saj je na koncu koncev le četrti najvišja gora na svetu. Potem je kmalu postalo jasno, da sta njegova dva druga vrhova mnogo zahtevnejša. Srednji vrh poznavalci uvrščajo med največje tehnične probleme v Himalaji (med temi problemi pa so, na primer, še zahodna stena K2, direktna smer v severni steni Jannuja, prečenje Lotse—Everest, zahodna stena OGREJA, zahodna stena Makaluja, prečenje vseh vrhov Kangčendzenge, zahodni greben Everest, pozimi itd.). Tako izjemno zahtevni dosežki se seveda posrečijo le najboljšim, seveda ob dobrih vremenskih

razmerah, ugodnem vremenu in z malo sreče.

Vse to seveda ni tako preprosto. Tudi Lotse Šar še zdaleč ni kar tako in vse moči bo treba napeti, da naši alpinisti splezajo nanj.

Zakaj? Na prvi pogled ne preveč tehnično zahtevni vzhodni greben je doslej odbil že precej odprav, da bi ga lahko jemali z levo roko. Prvič so na vrh splezali Avstrijci leta 1970 po vzhodnem grebenu, ki je vse do danes ostal neponovljen. Na vrh sta takrat priplezala S. Mayerl in R. Walter, Avstrijci pa so postavili štiri višinske tabore. Drugič in zadnjič je bil Lotse Šar osvojen pred tremi leti, ko so Čehi splezali nanj po novi smeri čez objektivno izredno nevarno južno steno.

In to je tudi vse. Vmes se je 19 odprav vračalo domov brez uspeha. V glavnem je bil poglavitni vzrok za neuspeh izredno slabo vreme.

Kamniški alpinistični odsek je zdaj za svojo 50-letnico organiziral alpinistično odpravo v Himalajo. Za cilj so si fantje izbrali Lotse Šar. Ker je bila to priložnost za morebitni poskus vzpona na Srednji vrh, ie Komisija za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije razpisala mesta za štiri alpiniste in zdravnika, ki bi okrepili kamniško odpravo. Tako so bili izbrani Filip Bence (AO Tržič), Tomo Česen (AO Kranj), Silvo Karo (AO Domžale)

in Andrej Štremfelj (AO Kranj), ki je hkrati tehnični vodja vzpona. Fantje so vsi izkušeni himalajci z velikimi uspehi.

Ekipo AO Kamnik vodi Cene Griljc, ki je tudi vodja celotne slovensko-kamniške odprave. Člani so še Janez Benkovič, Cene Berčič, Milan Gladek, Rado Nadvešnik, Janko Plevel, Marko Prezelj in Janez Šušteršič, pridruženi član iz AO Mengeš. Za zdravje vseh članov odprave bo skrbel dr. Peter Pajntar iz Kamnika.

Doslej je že nekaj odprav, ki so si izbrale za cilj Lotse Šar, potihem upalo tudi na osvojitve Srednjega vrha. Vendar sta bila doslej le dva resnejša poskusa, a tudi pri teh dveh je bilo do uspeha še mnogo predaletč. Greben z Lotse Šara do Srednjega vrha je namreč dolg, oster in zelo zahteven. Najprej je treba iti dol, nato še enkrat gor, pa spet dol in naposled navzgor po zadnjih strminah na vrh. Na celotni poti je najnižja točka približno 8250 metrov.

Morda se je vse to dosedanjim odpravam zdelo le preveč brezupno. Upajmo, da bo slovensko-kamniška odprava, ki bo ostala na poti približno dva meseca, imela kaj več upanja — in uspeha.

Tako kot na vseh slovenskih odpravah zadnjega časa ima tudi na tej vsak udeleženec dokaj natančno določene naloge. Vodja odprave Cene Griljc je, na primer, odgovoren za vodenje in delo moštva, izvedbo celotnega načrta, gospodarjenje s finančnimi in materialnimi sredstvi, za predpisane stike z nepalskimi oblastmi, najmanj enkrat tedensko redno poročanje o vseh pomembnih dogodkih na odpravi v domovino, odgovoren pa je tudi za končno odločitev ob spornih primerih.

Andrej Štremfelj je kot tehnični vodja odgovoren za načrt in izvedbo vzpona na Lotse Šar in Lotse Ta, in sicer od prihoda v bazni tabor do odhoda iz njega. Dr. Peter Pajntar preventivno in kurativno skrbi za zdravje alpinistov, po potrebi pa tudi priložnostno zdravi domačine. Tomo

Česen je kot gospodar odprave med drugim odgovoren za odpremo tovorov iz Katmanduja v bazni tabor in po končani odpravi za organiziranje transporta še rabne skupne opreme v domovino. Silvo Karo je nekakšen ekonom in med drugim skrbi za nabavo in porabo hrane, za nabavo in spremljanje porabe goriva in sodeluje pri sestavljanju jedilnikov, se pravi, da skrbi za dodatno izobraževanje kuharjev (njegova glavna naloga pa je slejkoprej še vedno plezanje). Milan Gladek je blagajnik odprave in je odgovoren za izplačevanje računov, za izdajo in obračun predujma za alpiniste, šerpe, hrano, opremo in nosače ter za organizacijo shranjevanja in prenosa denarja (kar ni majhna naloga glede na velike količine nepalskih rupij, ki jih je treba imeti s seboj, saj je treba nosače izplačevati sproti).

Tako velike odprave seveda ne more financirati Planinska zveza sama, ampak pridobi k sodelovanju pokrovitelje in darovalce. Pokrovitelji odprave na Lotse Šar in Lotsa Ta so Slovenijales trgovina iz Ljubljane, Metka iz Celja, SCT iz Ljubljane, Iskra Commerce iz Ljubljane, Titan iz Kamnika in Induplati iz Jarš.

Kamniško-slovenska odprava, ki je zdaj na poti, je, na primer, v celoti opremljena z vestoni, hlačami in spalnimi vrečami znamke »Lotse« iz Metkinega programa »mont«. Te izdelke so sicer naši alpinisti testirali že pred tem na himalajski odpravi v južno steno Lotseja, na domžalski odpravi na Grenland, na naslednjih odpravah v Himalajo in Karakorum ter na odpravi v Patagonijo.

Vrhunski alpinisti v tujini že dolgo »živijo« od testiranja planinske in alpinistične opreme. Morda se obetajo tudi našim boljši čas, ko bo popolnoma zaživel alpinistični sklad, v katerega se bo stekal denar podobno, kot se že nekaj časa v smučarski sklad.

REŠKIM PLEZALNIM VRVEM NI MOGOČE ZAUPATI

»YUCORD« VENDARLE ŠE NI »EDELWEIS«

MIRKO KUNŠIČ

Revija »Naše planine«, glasilo Planinske zveze Hrvaške, je v zadnji lanski številki po reškem »Novem listu« povzela prispevek, ki bi se ga razveselili vsi alpinisti, plezalci, gorski reševalci, jamarji in še kdo. V njem je namreč s superlativi opisana nova plezalna vrvi, kakršno naj bi izdelovali na Reki, se pravi v Jugoslaviji. To bi kajpada pomenilo, da bi naši gorniki in speleologi ter poleg njih še kdo odslej lahko kupovali nujno potrebne vrvi doma in za dinarje in s tem prihranili ogromno denarja, predvsem deviz. Vendar iz tega vsaj za zdaj ne bo nič. Testiranja so pokazala, da bi se izpostavil velikanskega tveganju, kdor bi zdaj uporabljal takšno vrvi.

Takole piše v članku, objavljenem v »Naših planinah«:

»Reški tovarni vrvi (Riječka tvornica kovanja) se je treba zahvaliti, da je Jugoslavija postala četrta država na svetu, ki je sposobna izdelati gorniško vrvi. Dveletni trud od iskanja surovin do izdelave vrvi je okronan z uspehom. Izdelali so vrvi, ki po kakovosti niti malo ne zaostaja za avstrijsko, ameriško ali francosko. To so potrdili tudi člani Gorske reševalne službe iz Kranju, ki so na Velem vrhu preizkušali njeno kakovost. Testom so prisostvovali še predstavniki Jamarske zveze Slovenije, JLA ter planinci in alpinisti z Reke.

Več kot dvajset metrov visoka navpična stena na Velem vrhu odličnim strokovnjakom ob pomoči reške vrvi, ki se imenuje »yucord«, ni bila nikakršna ovira. Vrv je brez težav zdržala vse preizkušnje, glede nekaterih lastnosti pa je za alpiniste celo bolj kakovostna od uvoženih vrvi.

— Že 40 let sem alpinist in veliko vrvi je že šlo skozi moje roke, — pripoveduje načelnik Gorske reševalne službe iz Kranja Emil Herlec. — Popolnoma sem zadovoljen z reškimi vrvmi, ki niti malo ne zaostajajo za uvoženimi. Celo bolje se prilegajo rokam in jih ne smodijo kot nekatere uvozne. Rečem lahko, da je to zgodovinski trenutek jugoslovanskega alpinizma.

Za alpiniste je domača vrvi pomembna predvsem zato, ker so končno rešeni uvoza. Računajo, da so za vse naše potrebe v državi letno uvozili za več kot milijon dolarjev vrvi. Za primerjavo: meter avstrijske vrvi stane 15 šilingov, vsak alpinist mora imeti približno 70 metrov vrvi, klub pa jo mora imeti približno 3000 metrov. Ker vrvi povprečno zdrži 90 ur uporabljanja, je jasno, koliko vrvi vsako leto »po-

rabijo« alpinisti, speleologi, vojska, teritorialci, gasilci in vsi drugi, ki jo potrebujejo.

Z vrvmi so zadovoljni tudi predstavniki JLA, ki so dali pobudo za začetek proizvodnje.

— Popolnoma smo zadovoljni s prikazano kakovostjo, — nam je dejal major Slobodan Lončar. — Te vrvi niti malo ne zaostajajo za uvoženimi, to pa pomeni, da nam jih odslej ne bo treba več uvažati, za kar smo dajali precejšnja sredstva. Menim, da je to velik uspeh reškega kolektiva pa tudi celotne skupnosti.

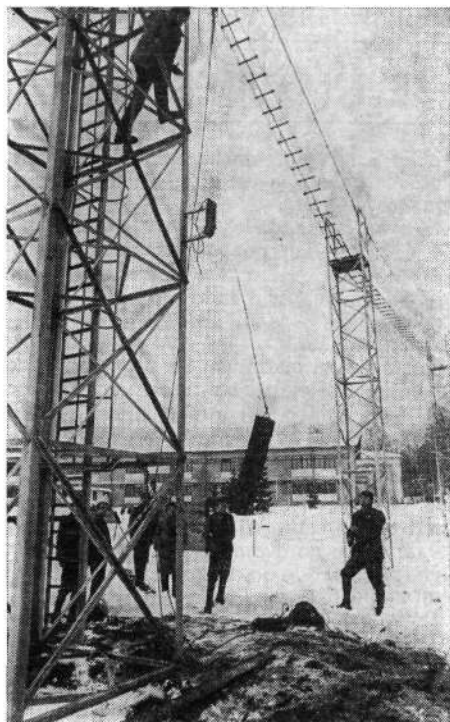
Po uspešnem prikazu bodo vrvi testirali še po UIAA normah v Kranju. Če bodo tudi tam prestale vse potrebne preizkuse, v kar nihče ne dvomi, bo vrvi dobila a-test, kar pomeni, da jo bodo sprejeli naši in tuji alpinisti.

— Trud se nam je zares poplačal, — nam je dejal Vidoje Jovanović, direktor Reške tovarne vrvi. — Uspelo nam je izdelati kakovostno vrvi iz popolnoma domačih surovin. V to smo vložili veliko dela pa tudi sredstev, ko smo kupili potrebne stroje. Vendar nam ni žal, ker je uspeh tu. Že zdaj se pogajamo, da bi v ZDA izvozili za 300.000 dolarjev vrvi. Računamo, da bomo letno izvozili za dva milijona dolarjev teh vrvi, v državi pa bo ostal še milijon dolarjev, kolikor smo doslej plačevali za njihov uvoz.«

* * *

Prelepo pa tudi preveč preprosto bi bilo, če bi bilo vse to res. Če bi bilo namreč izdelovanje plezalnih vrvi tako enostavno, bi se tega donosnega dela lotil še kdo na svetu. Pa se ni.

Le tisti posamezniki, ki so prav po zaslugi kvalitetnih vrvi še vedno alpinisti in gorski reševalci, lahko povedo, kako življenjsko nujna je dobra dinamična, ponavadi 11-milimetrska plezalna vrvi. Zaenkrat vsi prisegajo le na vrvi z zaščitno znamko »edelweis«. Najbrž jih ni veliko, ki vedo, da tovarna jamči kakovost pravzaprav z vsem imetjem. Zagotovo način izdelave in spremljajoče kemične postopke varujejo kot tovarniško skrivnost, ki je plod dolgoletnih izkušenj in znanja pri pletenju vrvi različnih debelin in barv. Toda strokovnjakom mednarodnega testnega centra v ZR Nemčiji, ki po metodi mednarodne zveze alpinističnih organizacij (UIAA) načrtno trgajo vrvi, vsa hvalisanja nič ne pomenijo. Ekonomsko neodvisni verjamejo le v rezultate najmanj štirih bistvenih preskusov pri vrveh: raztežku vrvi po obremenitvi, številu obremenitev (najmanj šest z 80-kilogramsko utežjo) pred pre-

Testiranje »yucorda« v Kranju: vrv ni zdržala
Foto: Mirko Kunšič

trganjem, oprijemljivosti vravnega plašča na jedro in preskusu zategljivosti pri enostavnem vozlu.

Vsem tem zahtevam že nekaj časa ljubi- teljsko sledita tudi dva zanesenjaka, profesor Tomaž Planina in gorski reševalec in inštruktor Zvone Korenčan, člana tehnične komisije Jamarske zveze Slovenije. Pristala sta, da brezplačno po metodi UIAA povesta in zapišeta, kakšne lastnosti imajo dinamične vrvi, ki jih pletejo stroji ob pomoči delavcev v Reški tovarni vrvi z 223-letno vrvarsko tradicijo.

Tamkajšnja tovarna dobro sodeluje s kranjsko vojašnico Staneta Žagarja. Vrvi, ki jih uporabljajo pri urjenju vojakov-planincev, kupujejo namreč na Reki. Major Slobodan Lončar iz te vojašnice že vse- skozi sodeluje tudi s kranjskim Planinskim društvom in njegovo postajo GRS. Vsi ti spleti so pripomogli, da se je reška tovarna navdušila za prodajo dinamičnih vrvi tudi zunaj Jugoslavije.

Dva preskuševalca, zastopnik vojašnice in načelnik GRS Kranj so v skalah nad Reko preskušali tako imenovano »oprijem- ljivost« vrvi in njihovo vsestransko upo- rabo. Začetni rezultati so bili spodbudni. Zato so se dogovorili, da eno od plezalnih vrvi preskusijo tudi na vadišču kranjske vojašnice. Prvič je 80-kilogramska utež, obešena na 2,8 metra dolgo reško vrv, ki jo je Zvone Korenčan porinil z višine

5 metrov, takoj pretrgala 11-milimetrsko vrv. Takrat je direktor tovarne dipl. inž. Vi- doje Jovanovič obema preskuševalcema obljubil, da bodo v tovarni spletli boljše dinamične vrvi in jih ponovno prinesli na testiranje v Kranj. Verjetno so nekateri šele takrat spoznali, da je bila odločitev, da ne pojdejo kar sami v tuj preskuševalni center, pametna, predvsem pa veliko ce- nejša.

»Že drugi preskus (po zahtevni metodi UIAA) je nova reška vrv bolje prestala. Enkrat bolje kot prvič. Preden se je pre- trgala, je zdržala dva padca. S Tomažem meniva, da imajo v reški tovarni priložnost, da vrvi, namenjene alpinistom, gorskim reševalcem, jamarjem in civilni zaščiti, še izpopolnijo,« pravi Zvone Korenčan.

S profesorjem Tomažem Planino sta merila tudi raztezek reške vrvi. Z UIAA testi sta ugotovila, da so po tej lastnosti skoraj enakovredne tujim vrvm, ki so uspešno prestale UIAA teste. Zaenkrat še nimata priprav za merjenje oprijemljivosti plašča na jedro in prožnost pri zateglji- vosti vozlov.

Direktor reške tovarne nam je pred testi- ranjem povedal, da bi jugoslovanskim kupcem lahko prodali 1,2 milijona metrov alpinističnih vrvi različnih debelin. S pri- dobljenimi morebitnimi a-testi UIAA pa bi tujim kupcem ponudili kar dve tretjini svoje proizvodnje.

Neuradno smo zvedeli, da se Rečani sami odpravljajo z vrvmi (in markami za plačilo dragega testiranja) v ZR Nemčijo, kjer jim bodo tudi tuji preskuševalci povedali, kako dobre so njihove dinamične vrvi.

Ob vseh teh prizadevanjih še naprej ostaja dejstvo, da so v skladiščih postaj GRS za kakršnokoli reševanje ljudi pripravljene le vrvi s testi UIAA. Take uporablja tudi veči- na alpinistov, pa čeprav jih je treba pri- nesti čez mejo tako, kot je Krpan včasih tovoril sol. Varnost je pač najpomemb- nejša.

Treba pa je pohvaliti reško tovarno in se morda zamisliti, zakaj ni na preskusnih poligonih vrvi slovenskih vrvarjev.

Neznano popotništvo

»Kaj vse sta pomenili kartici E6-YU in E7-YU, ki sta se vihotalpi med testna vprašanja v šoli?« sprašujejo v 19. številki Obvestil o popotniški dejavnosti in gozdnih učnih poteh, ki jih izdaja Komisija za evropske pešpoti pri Planinski zvezi Slovenije. »Kar lepo šte- vilo zanimivih reči,« odgovarjajo takoj v na- slednjem stavku. »Mednarodno letalsko druž- bo (kdo bi vedel, katero), oznako za cesto (po vzoru E-93 ali E-94), številko leta, kratico za mednarodno železniško karto, matematično formulo, geslo, kemično spojino, čakalno listo — pa tudi nekaj pravičnih odgovorov je bilo vmes.«

ALI NAJ PLANINSKE ŠOLE IMENUJEMO KAKO DRUGAČE?

NARAVA – UČITELJICA NAŠIH OTROK

JOŽE MIHELIČ

V reviji za teoretična in praktična vprašanja telesne vzgoje, športa in rekreacije »Telesna kultura«, kjer so občasno natisnjeni prispevki s planinskega področja, so pred časom izšla razmišljanja o organizaciji planinstva na šoli Jožeta Miheliča. Ker predvidevamo, da večina planincev ne bere »Telesne kulture«, omenjeni prispevek pa je za planince vendarle zanimiv, ga z dovoljenjem urednice »Telesne kulture« ponatiskujemo. (Op. ur.)

* * *

... Iz smrekovega gozda smo prišli v star bukovo gozd. Navzdol je šlo hitreje. Našli smo nekaj dežnikaric in videli tri veverice. Začel je padati dež, a to nas ni motilo. Veseli smo hodili skozi gozd. S seboj smo nosili spomin na srečanje z vrhovi gora...

Tako je v pispu po planinskem izletu na Velo polje in na Jezerski Stog napisala Tina Bijol, učenka 7. b celodnevne osnovne šole dr. Janeza Mencingerja iz Bohinjske Bistrice. Učenka tudi naslednjega vzpona na Krn ni zamudila.

Ko organiziram planinstvo na šoli, počnem to spontano, brez vzorcev, tujih zamisli. Poznam veliko planinskih vzgojiteljev, njihove metode dela, uspehe in neuspehe. Najbolj cenim tiste, ki delajo ali so delali po svojem preudarku in po svojih najboljših močeh, z edino željo dati mladini nekaj lepega in trajnega. Celi rodovi pravih planincev so ostali za njimi.

S takim načinom dela sem se seznanil, ko sem njegove sadove sprejel v svojo družino. Moja žena je bila varovanka takrat že resnično sivega volka.

Francka pravi takole: »To ni bila planinska šola z urami predavanj. Bil je le preprost, neposreden pogovor o predvideni turi, nekaj priporočil glede obleke in jedače in predvsem veliko, veliko izletov v gore.

Sivi volk je bil na izletih zamišljen in tudi drugim ni dovoljeval, da bi bili glasni. Svojega mnenja ni vsiljeval nikomur. Učil je z zgledom.«

Miselno nit za ta sestavek sem našel ob branju njegovega članka Petindvajsetletnica smučanja v Sloveniji (PV, let. 1936/1). Zapisal je: »Smilijo se mi te množice, ki — preglasne — prepode ves tisti blaženi mir z gora in se ničesar več ne nauče od veličastne narode. Ta je bila meni najboljše učiteljica, ki sem ji neizmerno hvaležen za toliko lepote in najboljše

vzgojo.« Kdor pozna delo Pavla Kunaverja in kdor ve za njegova leta, ta mora priznati, da so besede resnične.

V fotografskem aparatu jemljem gorski izlet na črno-beli filmski trak, ki ga lahko razvijem takoj po izletu in napravim fotografski stenčas. Le-ta potlej visi v šolski avli, prikazuje našo dejavnost, je nekakšen okras, ki ga nihče ne opazi.

Pred dnevi sem na šoli srečal kolegico, ki se po svoje trudi s planinci, in ker sva se srečala blizu teh stenčasov, sem jo povprašal, ali jih je opazila.

»O, saj res,« je dejala. »Ali imate planinsko šolo?« »Ne,« sem odvrnil, »planinske šole nimamo, pač pa se ukvarjamo s planinstvom.«

»Aha, torej samo v hribe, nič drugega,« je dejala.

Zelet sem pripomniti, da smo v teh dveh mesecih pouka poleg dveh dvodnevni izletov v gore imeli tri predavanja z barvnimi diapozitivi, nekaj pogovorov o gorah in gornikih, a da temu ne pravimo planinska šola, pa sem ostal tiho.

Ob tolikih različnih vrstah šole ne morem imeti še planinske šole, saj v gore med drugim hodimo tudi zato, da bi malo pozabili na vsakdanjo šolo.

Kot otrok sem stanoval v šoli, imel mater in očeta, ki sta bila učitelja, sam sem hodil v šolo, in rekli so mi kar šolski Joža. Tako sem nehote izoblikoval svoj, prav poseben odnos do besede šola. Bralec morda pričakuje hvalnico tej besedi, a bo gotovo veselo presenečen, ko bo ugotovil, da je ta moj odnos postal odklonilen.

Zaradi pouka, ki smo mu rekli kar šola, so šle v izgubo številne ure in minute, ki bi jih lahko koristno preživel v gozdu, na polju, ob reki... Naravo sem sicer podzavestno, vendar neizmerno ljubil.

Šolska stavba, v kateri smo stanovali in smo ji rekli tudi šola, je bila sicer topel dom, a vseeno neke vrste zapor, ki je omejeval mojo svobodo.

Tamburaški zbor je vodil moj oče. Če bi mu nadel ime glasbena šola, bi mene prav gotovo ne bilo zraven. Tako pa je bilo prav prijetno, čeprav smo imeli vaje v šoli.

Poslali so me tudi v glasbeno šolo, a se je poskus izjalovil. Izkazalo se je, da sem večino ur prebil ob Savi. Danes bi rad videl, da ne bi bilo tako, saj bi lahko ure in ure prelival svoje misli v zibajoče tone. Žal mi je, da niso takrat rekli glasbeni šoli kar klavir.

In odbojko smo igrali; celo igrišče smo naredili sami. Če bi tov. Lazar takrat

dejal, da je to šola odbojke, bi ne bilo igrišča in ne zbral bi niti šest igralcev za ekipo. Igrali smo namreč sami ljubitelji šole.

Danes sem tudi jaz tovariš in učim na neki šoli, včasih na tej, včasih na oni. Povsod sem bolj ali manj uspešno vzgajal mlade planince, a planinske šole nismo imeli nikoli.

Planinska šola ni za učence, temveč za učitelje. V planinsko šolo naj hodijo učitelji, ki želijo opravljati kulturno poslanstvo in so za to sposobni, pa nimajo dovolj poprejšnjega znanja. Sicer pa menim, da je lahko na šoli planinstvo razvito le, če je učitelj predan naravi, hkrati pa nesebično želi dati mladim nekaj lepega in trajnega.

Menim, da se planinska šola (s predavanji) pojavi tam, kjer sicer imajo plemenite namene, a premalo predanosti, da bi hodili v gore z otroki. Pojavi se kot nadomestilo; v njej naj bi se otroci kaj naučili ali se navdušili, če bi kdaj dobili priložnost za izlet v gore.

Prepričan sem, da se otroci na tak način zelo malo naučijo. Preprosto sem te stvari tudi preverjal. Sicer pa, kaj bi govoril! Pomislimo le, ali se iz knjige lahko naučimo plavanja, ne da bi kdaj stopili v vodo.

Včasih se mi zdi, da je Janko Mlakar živel prezgodaj. Kako izdatno bi lahko razširil svojo biologijo in morfologijo planincev, saj se homo alpinus discipulus kar sam ponuja.

Ta svoja mnenja bom podkrepil z dvema zgledoma.

Pred leti sem kot mentor ali celo kot tehnični vodja sodeloval na tečajih za šolanje mladinskih planinskih vodnikov Planinske zveze Slovenije. Program je bil sestavljen tako, da so morali tečajniki cele dni sedeti in se guliti v Domu na Komni, zunaj pa so vabile zasnežene gore. In zvečer jih ni bilo mogoče utišati.

Takrat sem svoje mnenje povedal in takoj so sklical sestanek ožjega vodstva. Vsi do zadnjega so se postavili po robu mojim prakticističnim nazorom in zapustil sem Mladinsko komisijo.

Nekoč sem na aktivu učiteljev telesne vzgoje poslušal predavanje nekega kolege. Govoril je o organiziranju planinskih športnih dni. Povedal je mnogo poučnega in lepega in tudi to, kako je na vasi postalo živo, kako so se otroci veselili izleta. Na koncu je pristavil, da športnega dneva ni bilo, ker so ga načrtovali pozno jeseni in se je preveč ohladilo.

Takrat sem se čutil opeharjenega za vse tiste otroke in sem vedel, da bi raje poslušal nekoga, ki se mu sicer ne pretaka po žilah gorniška modra kri, vendar zna v gore popeljati tudi otroke s šole. Na dveh svojih nekdanjih (srednjih) šolah sem izsilil obvezen tridnevni planinski

izlet enkrat med šolanjem in učenci so ga imeli sila radi, pa ne le zato, ker je odpadel pouk. Tudi planinski športni dnevi so ostali v spominu kot nekaj lepega, posebno zadnji, ki smo ga organizirali na Planini Jezero skupaj z gozdarji.

Za prve ture zahtevam, naj prineso na sestanek list papirja in pero. Tam dovolim, da me naučijo, kaj vse je treba vzeti s seboj na izlet v gore in vse to tudi zapišejo. Po nekaj izletih razen posebnih obvestil tudi to ni več potrebno.

Kadar mladim kažem diapozitive, to ni predavanje, temveč pogovor, saj dovoljujem in izzivam komentarje, ki jih razvijam v pogovor. Ob Aleševi smrti sem zbral svoje mlade planince, jim pripovedoval, kdo je bil Aleš Kunaver za nas Slovence in otroci so sedeli tiho in poslušali. Ko smo se razhajali, ni nihče spregovoril. Nemi so odnesli svoje misli in se porazgubili.

Za konec naj povem, da teh razmišljanj nisem napisal, da bi hvalil neko zasnovo dela ali celo svoja dejanja (čeprav včasih tudi ni slabo, če kdo ve zanje). Tudi razmišljanja o šoli so bila mišljena šaljivo. Sem za planinsko šolo, in to če se le dá na vsaki šoli, če se v tej šoli hodi v hribe, pa čeprav samo na Rožnik ali v bližnjo okolico kraja. Tako si bo naš »planinski šolar« kar sam in za zmeraj vtisnil v možgane marsikaj. Spoznal bo uporabnost te ali one reči, pa tudi samo dejavnost bo znal prav vrednotiti.

Sicer pa ob besedi šola danes otrokom tudi več ne zamrzne kri v žilah. Odkar smo odpravili nezadostne ocene, je... tudi šola postala bolj prijetna in sproščena in šele srednješolci se ji začno izmikati.

In plačilo? Učitelj, ki vodi izlete, mora zahtevati skromno plačilo. V nasprotnem primeru njegova dejavnost ne bo imela cene. Pri tem pa naj le zamiži na eno oko, ker se je pustil plačati in naj ve, da so mladi ljudje, ki še znajo plačevati s hvaležnostjo in z ljubeznijo in ne le z denarjem.

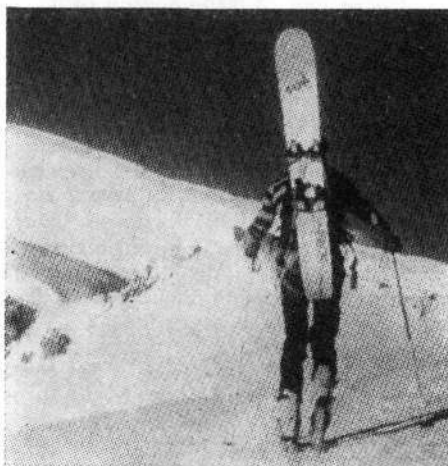
Tako je moje mnenje in taka je tudi zasnova dela. Zamisli je seveda veliko. Želel bi, da nekoč najdemo takšno, ki nam bo z naravo vred pomagala izoblikovati planinca, ki mu ne bo treba pomanjkanja sposobnosti za doživljanje narave dopolnjevati s pijančevanjem, kričanjem, puljenjem cvetja, z maškerado...

Narava naj uči naše otroke, mi pa ji dajmo možnost.

Bodite seznanjeni z dogajanjem v planinstvu!
Berite Planinski vestnik in opozorite nanj še svoje prijatelje in znance!

MONOSKI BO SLEJKOPREJ PRIŠEL TUDI K NAM

SMUČANJE Z ENO SMUČKO

V hrib je treba monoski nositi ...

... spust pa je čisto novo doživetje

Kako veliko je bilo presenečenje gostov v planinski koči Britannia, ko so zadnji konec tedna v lanskem maju pod seboj zagledali smučarja na eni smučki (monoski)! Popolnoma mogoče se jim je zdelo, da se je odpravil s teptanih bližnjih smučišč in se odločil, da bo šel do planinske kočje, od koder se bo potem za lastno veselje in v zadovoljstvo radovednih gostov spustil po bližnji strmini. Toda ko je prišel do kočje, je povedal, da se namerava naslednji dan povzpeti na bližnji hrib, kar pa se je večini, ki so ga slišali, zdela popolna neumnost.

Naslednje jutro je smučar na eni široki smučki zares uresničil svojo zamisel, poleg tega pa je bil spet pri koči enako hitro kot drugi, ki so smučali z vrha z normalnimi turnimi smučmi.

Kako mu je to uspelo? Čisto preprosto, kajti poleg široke smučke (monoski) je imel s seboj še par kratkih smuč, dolgih komaj 1,30 metra, s katerimi je lastnik lahko prišel na vrh hriba, na drugi strani pa ga niso ovirale, ko jih je pred spustom privezal na nahrbtnik in se z eno smučko odpeljal do kočje.

»Prevara« je preprosta: med vzponom je treba uporabljati kratke smuč in nositi široko smučko privezано na nahrbtnik, med spustom pa je treba pripeti široko smučko na noge in privezati kratke turne smuč na nahrbtnik. Nejeverni Tomaži se bodo seveda zmrdovali, da je v tem primeru nahrbtnik pretežak in okoren. Toda kdor pusti doma zares vse, kar je odveč in gre poleg tega samo na enodnevno turo, teža njegovega nahrbtnika ni prevelika. Monoski namreč ni težja kot je živež za en teden. Nasprotno pa monoski ni posebno priporočljivo jemati s seboj na večdnevno turo, kajti široka smučka je mnogo boljša za dolge spuste kot za dolga prečenja.

Njene prednosti pa so številne. Predvsem je to novost, ko spoznavamo do takrat čisto neznano radost med vijuganjem po gorovju. Ko sem svojemu bratu predlagal, naj bi me spremljal na čisto običajnem turnem smučanju ob koncu tedna po gorovju in po gričih, ki jih je bil pred tem že večkrat presmučal, ni bil nad tem predlogom niti malo navdušen. Toda ko je prišel na zamisel, da bi vzel s seboj široko smučko, je bil takoj za to; prepričan je bil, da bo odkril novo radost v gorah.

Z monoski dobijo klasične ture čisto nov pomen. To je mogoče nekoliko primerjati s plezanjem v sedemdesetih letih, ko so začeli plezati z mehкими čevlji. Kakšno zadovoljstvo je ponoviti klasične ture z novo tehniko!

Ko se človek pelje s široko smučko po skozinskih znanih strminah, ima vtis, da ta smer ni ista. Občutki so popolnoma drugačni od tistih, ki jih doživljamo na običajnih smučeh.

Kot se pogosto dogaja, se sneg v višinah spreminja, spreminja svoje lastnosti in je po njem pogosto zelo težko krmiliti. Nekateri obvladujejo takšno strmino s hitrim vijuganjem, drugi s pluzno vožnjo, nekateri tako da pogosto spreminjajo smer in na mestu obračajo smuči za 180 stopinj. Moj brat je na takem snegu veselo krmilil in v kratkih, enakomernih zavojih drvel s široko smučko po strmini.

Moč širokih smučij je, da so primerne za vsak sneg. Ni treba biti poseben mojster, kdor se hoče hitro naučiti tehnike smučanja s široko smučko. Pogosto gremo na smučarske ture, ko se je sneg že sprjel in ko ni več nevarnosti plazov. Toda takrat navadno ni več pršiča. Pogosto je sneg

»težak« in ob takih priložnostih pogosto doživimo razočaranje: ali je lahko še večje razočaranje od tistega, ko po napornem vzponu med spustom ne moremo uživati v primerni hitrosti? Monoski pa je primeren smučka tudi za slabe snežne razmere. Z monoski imamo veliko veselja med spustom, pa naj bi bile snežne razmere take ali drugačne.

Maja minulega leta je bil sneg v La Clusazu v Visokih Savojskih tako težak, da so se lahko vozili samo »surfarji« in smučarji na monoski. Kdor bi se hotel smučati z dvema smučkama, bi tvegala zlom noge.

Medtem ko sta v večini francoskih zimskošportnih središčih surfanje na snegu in monoski ta čas izredno priljubljena, takšno smučanje v Švicco še ni prodrlo.

V Slovenijo tudi ne.

(Les Alpes)

UTRINKI S TURNIH SMUKOV V BOHINJU

DRSENJE LABODA PO MIRNI GLADINI

JOŽE MIHELČIČ

Pomlad je v Bohinju skrivnostna, kajti nikoli ne veš, ali se je zima res že poslovila. Kar na vsem lepem te preseneti z žuborenjem potokov z gora, s ptičjimi zbori in solisti, z mladim zelenjem in cvetjem in... z vse več smučin v gorah. Kar na mah in ob istem času se tedaj mnogih hribovcev poloti znani nemir, kajti prišel je najbolj pravi čas, ki ne bo trajal dolgo.

Tudi za moje največje sanje so dovolj velike te naše male, a lepe Bohinjske gore. Včasih se mi zazdi, da bom zdaj — zdaj zagledal nekaj, kar sem si že davno želel videti, čeprav ne vem, kaj naj bi to bilo. Toda nič, prav nič takega se nikoli ne zgodi in željena podoba ostaja skrita nekje za naslednjo goro. In tako teče življenje, mene pa vedno znova in znova zanese tjakaj, kajti hlad zgodnjega jutra, spremljivi odtenki barv in tišina so v Bohinju nekaj posebnega.

DRAŠKI VRHOVI, VIŠEVNIK

Neverjetno dobro se spominjam mnogih podrobnosti s tiste ture, čeprav mi ni bilo dosti več kot deset let, ko sem se prvič srečal z Draškimi vrhovi, odetimi v pozno-spomladanski sneg. Hlad, pomešan s toploto in občutek nečesa nadzemskega v ranem jutru na Uskovnici, prvi sneg in zadnje soldanele med starimi stanovi na zgornji Uskovnici, teman gozd do Konjščice. Nataknili smo si smuči. Imel sem čisto nove, nepobarvane in še nikoli na-

mazane »rodarjeve« triglavke, ki so se do Konjščice dodobra namočile, postale težke in sneg se je v ogromnih coklah lepil nanje. Bil sem kot mlad konjiček, ki so mu nabili pretežke podkve, droban in neobgljen, zelo problematičen sopotnik na Jezerce ali še kam dlje.

Z mamo sva ostala na planini. Napravil sem si skakalnico in tako po deško in skozi kožo vpiljal duhove okolice.

Vožnja skozi gozd od Zgornje Uskovnice je bila nekaj posebnega, kajti to je bil praviljčni tunel zelenja in skrivnostnih bitij. Še dandanes je tisti gozd zame enostavno »tunel«, nenavaden kraj — kot vsak pravi tunel.

Kmalu za prvim smučarskim obiskom Konjščice sem spoznal, da je travnik in redek gozd pod Močilnikom zanimiva prva smuka v sezoni.

* * *

Zelo rad se spominjam nekega smučanja z Draškega vrha. Bilo je med zimskimi počitnicami. S tremi kolegi iz prvega letnika takratne VŠTK sem učil smučanje na nekem tečaju na Uskovnici. Nekako do polovice smo pripeljali naš tečaj, ko je čez noč namedlo pršiča. Ne spominjam se več, kako nam je uspelo, da smo si vzeli prost dan in se povzpeli na Draški vrh. Vse se je bleščalo v soncu in vzhodnik je dvigal zastave z grebenov. Okolica brez primere, velik praznik v gorah. In zavoji v pršiču do kolen, ko je za teboj nosilo sneg več metrov visoko. V eni sapi smo vozili do Jezerca.

Spominjam se, kako je Janko takrat poskočil v zrak s svojih smučí, se postavil na glavo, razmetaval bleščavi sneg in kričal: »Glejte, največj bogataš na svetu sem, bogatejši od Forda! Ali vidite, ali vidite?«

Draški vrhovi so ostali zame enako vabljivi v času pred avtomobilom in v času avtomobila. Ob dobrih razmerah je to tura, ki zasluži oceno odlično z vsemi možnimi zvezdicami. Orientacija je lahka, razmerna majhna je nevarnost za plaz (če hođiš s trezno glavo), izreden pogled na bohinjski Triglav — in seveda skleneš, da pojdeš že naslednjo nedeljo s Kanjavca, ki ti je kot na dlani. Na kraju se potopiš v gozdove Pokljuke...

Cesta do Rudnega polja je vedno vzdrževana. Nato je dobro kreniti po smučiščih ob vlečnicah, ki (če ste pravočasni) ne smejo delovati. Ko ste s prvimi žarki na Viševniku, vas ne sme premamiti želja, da bi se kar takoj zapodili nazaj po prav lepih terenih, koder ste prišli. Malo dalje pojdite po skalnatem grebenu, vendar ne do sedla. Pred nekakšnimi skalnimi dimniki, razpostavljenimi po grebenu, se spusti v levo široka grapa, ki vas bo po idealni strmini pripeljala do »izliva« Jezerca. Od tam nadaljujte po blagi grapi letne poti proti Vodnikoví, od sedla pa desno nt Draški vrh in ... pred seboj imate najlepše od najlepšega.

ČRNA PRST

ali »vpliv pojavnosti ursusa na razvoj nekaterih psihosomatskih kvalitét pri alpinistih«

Tistega leta sva bila z Jožetom kakor nekakšen zaljubljen parček. Vedno sva bila skupaj in mnogo od tega po gorah. Bil je pri meni v uku za gornika, jaz sem se pri njem učil filozofije.

Vedno sva zelo hitro hodila, vendar sva pri tem ohranjala nekaj sape za neskončne pogovore. Nekoč sem na poti proti Črni prsti opisoval neko doživetje s tega in tega mesta na poti, Joža pa mi je vskočil v besedo: »To je treba opisati! Téma je kar se da primerna za razvijajočo se kineziološko znanost.« Nemudoma je stresel iz rokava naslov, ki ga lahko preberete zgoraj. Predlagal je tudi nekaj imen, kajti slaven kraj mora dobiti primerno ime: »Medvedovc« ali »Medvedova plana« ali morda celo »Medvedje« in še in še.

Če se sedaj vendarle lotim zapisa, ki ga je bil Joža namenil kineziološki vedi, me bo le-ta privedel do ponovnega doživljanja nekega turnega smuka.

Tistega dne sem samcat romal prek zadnje ravnice na poti iz Planine za Liscem na Črno prst. To je travnik, ki ti jeseeni postreže z borovnicami, da se jih do sitega naješ, ob paši z rumenimi cvetovi arnike, pomladi pa...

Tistega aprilskega (ali morda marčevskega) dne je šla prek njega le ena gaz pred menoj. Vedno sem bil nekoliko sanjave narave, zato tudi takrat nisem takoj opazil, da se je gaz pojavila na vsem lepem, ne navadno za civiliziranega človeka, iz grmovja. Kasneje sem si kot star planinski stezosledec, ki je v otroških letih prešturiral mnoga dela Karla Maya, dejal — bos je šel. Čez nekaj časa se mi je verjetno utrnila misel, da ljudje v teh delih sveta ne hodimo radi bosi po snegu, razen morda ob prihodu iz savne, poleg tega pa sem še zagledal sledi krempljev na konicah prstov...

Skozi gozd ni bilo vrnitve, saj medved lahko preži za vsako smreko, za vsakim grmom. Edini izhod je vrh Črne prsti — in to čim prej. Tistega dne je bilo verjetno prvič, odkar Črna prst stoji, v snegu preplezano njeno severno pobočje malo desno od vpadnice vrha.

Edina možna izbira poti z vrha se je zdela tista po južnih pobočjih, kjer sta se videla blizu Kal in Stržišče, vabljivi, občutje varnosti zbujujoči vasi.

Pred tem sem mnogokrat smučal s Črne prsti: enkrat po črni in umazani grapi pod kočó, drugič na zahod proti grebenu Lisca, pa z Rušnega vrha v Planino za Črno goro, toda vedno nazaj v Bohinj.

Od medveda dalje smučam vsako leto na jug. Premamil me je odličien sneg na zglaženih pobočjih, topel primorski zrak, ne navadnost Baške grape in srečanja z ljudmi na pobočjih. Malo jih je, toda med tistimi, ki so ostali na svojih gorskih domačijah, sem našel nepozabne prijatelje. Smučanje do vasi je bilo en sam opoj, pod vasjo pa sem lovil zadnje jezike snega kraj zelenih njiv in smučal med zvončki — si mislite, med zvončki!

Črna prst je pozimi in spomladi najlaže dostopna iz Podbrda, ker se njena južna, travnata pobočja hitro obletijo in se sneg utrdi. Najbližji dostop pa nudi sedežnica Kobla, s katere se lahko spustimo v Planino za Črno goro. Od tam je najbolje iti skozi žleb med Rušnim vrhom in začetkom grebena do Črna gore. Za prečenje od vrha žleba do sedla med Črno prstjo in Rušnim vrhom so navadno potrebne dereze.

Črna prst nam je poznana kot prva »resnična« gora v Spodnjih bohinjskih gorah od Sorške sem. Poznamo jo tudi kot goro razgledov in še bolj kot goro rož. Le malo pa nas je, ki jo poznamo kot goro smučarjev. Tisti, ki jo poznamo tudi kot tako, ji hranimo častno mesto v svojih planinskih sanjeh.

Ne bi je pa upal priporočati smučarjem kar počez. Preveč lepa prijateljica utegne postati zelo nevarna.

Kaj naj še dodam? Zahvaljeni vsi medvedje in vse medvedke tega sveta!

RUDNICA

Na mizi se hladi projektor. Tomažek, moj zvesti spremljevalec z zadnjih turnih smukot, igra v zimski večer na svoj pianino. Mali Nacek je zaspal Francki v naročju.

Da, Rudnica je Tomaževa gora. Nič ne de, če so po njej že davno hodili pastirji, sekači, geologi in rudarji; odkril jo je vendarle Tomaž. Tam so najbližji gamsi, tam so jeleni in srnjad, ptice vseh vrst in orjaške ose, potočni raki in žabe, rože, rožice in gobe, ne nazadnje pa tudi — zgodnja smuka do Stare Fužine.

V snegu je bil Tomaž drugič na Rudnici tistikrat, ko smo jo z odsekom družno mahnil s Senožet po strmem gozdu proti vrhu. Kar je bilo za nas do pasu, je bilo za Tomaža do nosu.

Fantič je nemara čutil, da ne bo zastoj ta silni napor. In res je bil tam pršič, da je znal v njem smučati vsakdo, tudi Tomaž.

Seveda pa vzpon na Rudnico in tudi smučanje z nje ne more zadovoljiti vsakogar. Mnoga premalo je, če imaš dovolj moči, če si dovolj dober smučar in če imaš potrebno opremo. Imeti moraš tudi posebno kožo, tako, da kar sama srka vase vse ono, kar je z besedami tako težko prikazati. Če je koža prava, prične delovati že na Rudnici in ne šele visoko pod vrhom Javlova ali Triglava.

Tomaž ima zanesljivo tako kožo in zato ima danes že premalo prstov na rokah, da bi pokazal, kolikokrat je že smučal z Rudnice.

Priporočal bi jo vsem tistim, ki postanejo nekoliko živčni od tedenskega drgnjenja sicer zelo lepih smučišč Koble ali Vogla. Zagotovo bo imela vsaka družba po tej turi zal večer, večer brezkrainih pogovorov. Ne nazadnje se smuk konča »Pri Mihovcu« in začne najbolje z Broda, prav od tam, kjer se je rodila »Mojta hoja na Triglav«, bohinska povest. Pisatelj se ni po naključju rodil tamkaj. Rudnica je pravi ljčna gora!

KOMNA — SEDMERA

»Kam greš«, me je kar se da direktno vprašal slok, malce osivel in na krtačko ostrizen možak izklesanega obraza.

»Na Komno«, sem odvrnil in vprašal dalje: »Kam pa ti?«

»Na Sedmera. Pojdi še ti!«

V trenutku sem ocenil, da je prav vseeno, kajti na Komni me nihče ne čaka, pa tudi užaljen se ne spleča biti, ker sem jaz tukaj doma, on pa zagotovo ne.

Tako sem mimogrede našel (ali pa je on našel) prijatelja za mnoge turne smuke, ki sva jih zatem napravila skupaj. In še jih bova, upam, kajti če bi beseda »člo-

Kako drugačno je doživljanje zime visoko v gorah od tistega na urejenih smučiščih!

Foto: Mirko Kunšič

vek« resnično pomenila nekaj dobrega, bi lahko dejal, da je Nace res človek.

Takrat je imel s seboj kratke lovske smuči, napol krpilje. Kaj prida ni smučal tistega dne, vendar ni pokazal nobenega negodovanja nad tako usodo. Pred zaprto kočjo mi je celo prigovarjal, naj jo sam mahnem dalje.

In res so bile razmere take, da sem bil kar mimogrede na Zelnarici. Po meliščih pod Tičaricama, pod Kopicico in pod Zelnaricama se je dalo s prestopanjem voziti navkreber. Spustil sem se za Kopicico in se malo pred Stadorjem prekobilil čez skalnati rob nazaj v dolino Sedmerih.

* * *

Naj vas zdaj popeljem na Komno. To vam je pravi raj za turno smučanje, Zlatorogov rajski vrt!

Ko sva s Francko prvič skupaj turno smučala, sva smučala z Lanževice. Takrat si nisva mogla misliti, da bova že čez dobrih deset let smučala prav tukaj s svojimi tremi fantiči.

Junak naše Lanževice po toliko letih je bil prvorojenec Miha. Tistega leta je sneg padel pozno in še malo ga je bilo. S Francko sva bila tako primorana peljati svojo čredico nekam višje na smučarsko pašo.

Malo pred tem sem Mihcu kupil smučarske čevlje. Célo zimo je smučal z njimi, hodil tudi po gorah, na začetku naslednje zime pa me je opozoril, da so mu čevlji malce veliki. In glej ga zlomka, za celi dve številki so bili preveliki! Od takrat jaz smučam s čevlji, ki jih je droben fantič prijahal do vrha Lanževice. Mar ni to svojevrsten rekord?

Prek Lepe Komne, mimo »ta krivega macesna«, z razgledi proti Sedmerim, Fuži-

narskim in Triglavu smo se dvigali proti vrhu.

Trije fantiči so se kar izgubljali na pobočjih stasite gore.

Nikakor bi ne mogli opraviti tega smuka pohladi, ko sneg ne drži ves dan. Tako pa se ni nikamor mudilo. Dolgo, dolgo smo se potepali.

Nekoč pa sem peljal nemajhno skupino študentov proti Vratcem in Lanževici. Na vrhu gore smo želeli križati pot z drugo skupino, ki je šla prek Lepe Komne.

Megla je hotela drugače. Pod Vratci se mi je zazdelo, da moramo levo v pobočje. V minutah, ki so sledile, sem se tolažil, da vsak človek v megli izgubi občutek za čas in za razdalje, kajti močno se je vlekle naše prečenje. Odnehati pa nisem smel: bil sem vodja, poznavalec, ki vse ve.

Tistega dne se megla ni hotela razkaditi; nasprotno, celo vse gostejša je postajala. Naše prečenje pa se tudi ni hotelo končati, dokler nismo prišli na sedlo med Mahavščikom in Bogatinom, kakor smo naslednji dan razbrali iz sledi.

Vsem peripetijam navkljub smo prišli do grebena, ki ga je postavila narava v mogočnem zamahu od vzhoda nazaj proti vzhodu. Na Črni prsti je njegov skaloviti začetek in konec tam nekje na Dimnikih ali na Macenovcu pod Luknjo pečjo. Cel kup lepih smučarskih vrhov je nanizanih vmes. To ni le opevana Rodica; prav vsi od tam pa do Črne prsti so taki, posebno še, če vam jih je moč povezati v skupno turo do spusta skozi Žalostnico. Sledi Vogel z Ražmovo suho, Kuk in smuk od tod v Govnjač in greben do Bogatina, ki je tudi svojevrstno smučarsko doživetje. Lanževica, Kal in Čelo so tako lepi, da bom vse pokvaril, če bom preveč pisal o njih. Treba jih je doživeti.

KANJAVEC

Ni deloval vsiljivo in tudi ne arogantno, da bi se ga ljudje bali. Zelo velik bi ne mogel reči, da je bil, majhen pa sploh ne, prej simpatičen kot antipatičen; toda vedno je pristopil k sidru vlečnice z napačne strani, od tam, kjer ni bilo vrste.

Ne mogel bi reči, da me je njegovo početje kaj prida jezilo, pa sem ga le vprašal, ko sva se enkrat skupaj peljala, kakšen sistem je to. Odvrnil je, da ni vse skupaj nič posebnega. Pred časom da je opazil, kako se na vsakih toliko in toliko sider vozijo navzgor le polovičke. In tako zdaj pač prihaja z druge strani in ulija dve muhi na en mah: prihrani si dolgo trajno čakanje v vrsti in še sidra polni. Ko sem jaz zaključil svoj intervju, je pričel on svojega. Kmalu je izvedel, kje delam, in dodal, da učim tudi njegovega sina in da me je tako in tako že hotel poiskati, ker mu ta sin prenaša naše turnosmučar-

ske pogovore. (V oklepaju naj pripomnim, da sta bila tudi tista dva, ki so ju letos reševali s Sedmerih, moja nekdanja učenca, vendar nihče izmed njiju ni bil sin moža, o katerem teče beseda.) No, pridružil bi se pač enkrat, to je vse.

Rečeno — storjeno. Ker sem bil čez nekaj dni namenjen na Kanjavce, je šel z nami. Bil je učen možak, doktor znanosti; celo pot skozi Voje, čez Grintavco in skozi Vrtačo sva nakladala.

Glavni junak ture pa je bil vendarle nekdo drug. To je bil moj mali Gregor, ki je sicer hodil brez smuči in brez nahrbtnika na ramenih, ampak to sploh ni važno. Prišel je na Kanjavce!

Gregor je bil že pri svojih dvanajstih izbojen smučar, pa sem moral vseeno prvih nekaj zavojev z vrha smučati tesno ob njem. Toda otroška glavica veliko bolje dojame veličastje mogočnega vrha kot mi odrasli. Ko je spoznal prijaznost in darežljivost narave, ki jo nakloni fantu od fare, je smučal do Suhe lahkotno, kot drsi bel labod po mirni jezerski gladini.

Nikoli mi ne bo jasno, kako je možno smučati pred Debelim vrhom, če prideš s Kanjavca. Zame je sprednja stran gore le tista, ki se v vsej lepoti in mogočnosti razkazuje Bohinjcem. In ko tako prismočam s Kanjavca, prav po tihem in ponižno, prav do naslonjala tega mogočnega čokateža, jo najraje uberem po levi in pod Ogradi v Laz. Tam se pomudim, pa če se je sneg že skvaril ali ne. Laz je Laz. Gledati, vonjati, čutiti ga je treba.

Posebej ne bom opisoval smučanja s Kanjavca, te druge največje bohinjske gore in našega najvišjega zares smučarskega vrha. Zame je naj. Velik je, lep je, mogočen je. Trentarjem kaže najvišje stene Julijcev, Bohinjcem pa svoja blaga pobočja, kjer je dovolj prostora, da se lahko v miru in slogi napasejo vsi otroci gamsov, kozorogov, svizcev in pozitivnih ljudi. Nedeljski smučarji pa tam nimajo kaj iskati.

Neke poletne noči sem malce po polnoči pohajkoval po njegovih pobočjih. Skupina gamsov se mi je umaknila s skopega travnatega ležišča, da sem se ogrel v njihovih še toplih posteljah, kajti bil sem zver. O, če bi mi šlo zelo, zelo slabo, bi se že potrudil, da bi pojedel katerega od njih — in oni to dobro vedo! Raje se umaknejo, ker nimajo poročil o tem, kako mi gre. Vendar tisto noč čredici nisem bil nevaren. Brez bojazni bi me lahko počakali, kot sitega leva, in skupaj bi pokramljali. Govorili bi, denimo, o Vršacu, Kanjavčevem otroku, kjer sem pustil svoje najlepše smeri. Gotovo bi se pričel hvaliti. Če dobro premislim, pa bi bil vendarle raje tiho. Molčali bi in vsakdo bi si mislil svoje. Skupaj bi pač gledali naokoli, ker se je v tisti mesečni noči vse tako lepo srebrno videlo.

KOMNA JE ZAPELJIVA ŽENA

ANTON ŠTIBLER

Tekaške smuči ubogljivo drsijo po smučini, ki smo jo naredili včeraj, ko smo prišli s Komne do Lopučnice. Drobne snežinke se mi zaletavajo v obraz, rahel veter jih vrtinči, kot da bi jih hotel dvigniti in spraviti nazaj, od koder so prišle.

Računam, da bom potreboval do Sedmerih jezer dve uri in pol in potem še toliko, da se vrnem. Fotoaparati je edina oprema, ki sem jo vzel s seboj. Vremenska napoved je slaba. Že zjutraj je pričelo rahlo snežiti, vendar je vidljivost dobra. Včerajšnje sledi se razločijo zelo dobro, zato z orientacijo nimam težav.

Na planini Razor začne močnejše snežiti, pa me to ne skrbi, saj se odlično počutim. Pot se vije med smrekami, ki so obložene s težkim snegom. Snežinke se vse dajo na pokrajino, ki je tiha in spokojna, le rahel vetrič se zaletava zdaj v to, zdaj v ono smer, kot da bi se hotel iztrgati iz vaje.

Razmeroma hitro sem na planini na Kalu. Tu sledi izginejo. Nov sneg jih je prekril. Pod mano je slepeča belina, ki se konča v gozdu na nasprotni strani. Planino prečim rahlo na levo in vesel sem, ko se v gozdu zopet pojavi sled smučine.

Nad planino Lopučnico se sneženje še okrepi in spusti se megla. Goste snežinke mi padajo na očala in motijo že tako slabo vidljivost. Takoj ko se gozd razredči, izginejo tudi sledi. Spustim se tja, kjer se mi zdi, da pelje pot. V začetku gre dobro, nato pa popolnoma izgubim občutek za orientacijo in ravnotežje. Ne vem, ali se peljem gor ali dol, niti ne morem razločiti, kakšen je teren tik pred mano. Okrog mene je sama belina in ne razločim ne vzpetine ne doline. Oddahnem si šele, ko pritam na drugi strani Lopučnice zopet v gozd, kjer se spet pokažejo sledi. Ko se ozrem nazaj, vidim skozi meglo in sneženje sled, ki poteka po dolini in se na nasprotni strani izgubi v gozdu.

TAVANJE PO BELINI

Snega je vedno več. Prijemlje se mi na smuči in do kože pri Sedmerih jezerih pripešam s coklami pod smučmi. V zimski sobi ni nikogar. Najdem samo steklenico z vodo in se je z užitek napijem. Nato poiščem nekaj ostankov voska od sveč in z njimi namažem smuči. Na hitro naredim nekaj posnetkov, ob dvanajstih pa že odrinem nazaj. Začnem se zavedati, da je novega snega že veliko, da neprestano močno sneži in da moram kar se da

pohiteti. Pomirja pa me misel, da sem potegnil svežo sled s Komne in da se lahko po njej vrnem.

Hitro sem zopet na Lopučnici — toda moje sledi so komaj še razvidne.

Stojim zopet na vrhu planine na Kalu ob leseni tabli z napisom Triglavski narodni park. Že na začetku planine ni bilo nikakršnih sledi več. Vidljivost je zaradi megle in sneženja zelo slaba. sneg pa še kar neusmiljeno pada.

Nenadoma za mano zabobni. Verjetno se je utrgal plaz nekje okrog Tičarice. A naslednji hip zabobni iz bogatinske smeri.

Spustim se v majhno dolino. Ves čas opazujem in preudarjam, kje naj bi potekala pot. Spominjam se, da zavije na desno in se vzhpe v majhen žleb, na vrhu katerega je železna palica. Nato nekje ostro zavije na levo in se spusti proti planini Razor.

Skozi sneženje in meglo opazujem nasprotno stran in ugibam, kje bi peljala pot. Spustim se v kotanjo, toda še preden se ustavim, popolnoma izgubim občutek za ravnotežje, saj ne vem, ali se peljem še navzdol ali pa sem že na nasprotni strmini in se peljem navzgor. Zopet se znajdem v snegu: kot da bi bil pijan od te zoprne beline, ko ne morem razločiti ne kuclja ne nasprotne strmine.

Nenadoma se močno zabliska. V mokrih rokah začutim šibak električni sunek, takoj nato zagrmli. Spoznam, da prejšnje bobnenje niso bili plazovi, ampak grmenje. Zopet zagrmli. Iz megle se vsujejo snežinke, drugačne od dosedanjih. Kot drobna zrnca stiropora padajo na snežno površino, kjer še rahlo poskočijo, nato pa se izgubijo v snežnem morju. Tako goste so, da se dobesedno prerivajo, ko padajo na zemljo. Vse ozračje grozljivo šumi.

Poiščem si zavetje pod skalnim previsom, si odpnem smuči in se vsedem nanje. Gromi in bliski parajo megleno ozračje. Slečem si anorak, vetrovko, pulover in srajco, nato s sebe potegnem še popolnoma premočeni majici. Oblečem si najprej pulover, nato srajco, vetrovko in anorak, nazadnje si nataknem še mokre rokavice.

Sedaj sem vsaj pod streho. Ura je tri popoldne. Še kar naprej sneži in grmi. Utrujen sem in lačen. Žejo si gasim s snegom. Tedaj prvič pomislim, da bom moral ostati zunaj, da ne bom prišel na Komno. Toda vem, da sem zelo blizu rešitve: ko bi vsaj lahko po tisti kovinski palici našel še eno obeležje, da bi vedel za smer! A kako, ko je sneg v pol ure zabil vse moje sledi!

Čez dobro uro grmenje preneha, sneži pa še kar z nezmanjšano močjo. Moram iska-

ti, moram najti pot na Komno! Vse, kar imam na sebi, je mokro. Zebe me. Odpravim se tja, od koder sem prišel. Prejšnjih sledi ni več. Zopet sem v čisto novem svetu. Pred sabo zagledam železno palico, ki gleda iz snega. Upanje mi zraste: mogoče pa se mi je nasmehnila sreča, mogoče sem že na pravi poti. Čez čas nalletim na drugo palico, ki ima puščico in mi kaže smer. V srcu mi zaigra: sedaj imam tudi smer, ni mi treba več ugrabiti. V telesu čutim novo energijo. Še malo — in iz megle in snežnega meteža se prikaže nova palica. Tudi ta ima puščico, le da je v sredini zavita. Zavijem na desno, kot mi kaže puščica, toda ko pridem do naslednje puščice, spoznam na levi obrise Kala, nekaj korakov pred seboj pa znano tablo z napisom Triglavski narodni park. Torej sem zopet na planini na Kalu! Hodil sem nazaj proti Sedmerim jezerom!

Razočaran se zopet obrnem nazaj. S smučmi rižem po snegu. Občutek imam, da bi se v snegu utopil, če bi bil peš. Zopet se spustim v dolino in gledam skozi meglo in sneženje na nasprotni breg. Nič nimam več upanja. Vse mi je tuje. Nikakor ne najdem poti iz tega labirinta. Lačen sem, žejen, moker do kože in povrh vsega še močno utrujen. Spoznam, da je bolje, če odneham, kajti poti na Komno ne morem najti. Preostane mi edino vrnitev na Sedmera jezera. Čeprav je zimska soba mrzla in sem brez vsakršne opreme, se bom lahko zavil v raztrgane in prašne odeje. Predvsem si želim počitka, kajti utrujenost me začne zdelovati. Koraki so vedno krajši in večkrat moram počivati. Zopet sem na planini na Kalu — danes sem tu že četrtič. Napredujem vedno počasneje. Kljub temu, da sem na smučeh, se do kolen pogrezam v sneg. Za spust prek planine in rahel vzpon sem porabil eno uro, dopoldne pa za isto pot deset minut.

BIVAK V SNEŽNI LUKNJI

Ko steza prvič zavije na levo, zagledam tik nad potjo previsen skalni skok in pod previsno streho zavetje. Zlezem prek nagradenega snega in se najdem na varnem. Do Sedmerih jezer danes zagotovo ne pridem, kajti z močmi sem na koncu. Odpnem si smučki in sedem nanje. Kljub utrujenosti so moje misli jasne: zavedam se, da sedaj bijem boj za življenje in da moram izkopati luknjo v sneg. To je edina rešitev, edino, kar lahko še storim. Tako, kot sedaj ždim pod previsno skalo, prav gotovo ne dočakam jutra. Mrzel veter, ki piha in nosi sneg z vrha, leze v kosti. Mokra oblačila se mi lepijo na telo in mi odžirajo še tisto energijo, ki je ostala v telesu.

S smučko pričnem kopati luknjo v velik snežni kup, pod previsno streho, nato z rokami grebem sneg in ga odmetavam iz

luknje. Sedaj, ko delam tu notri, mi je še nekako toplo, toda takoj ko malo preneham, čutim z vseh strani hlad.

Malopred osmo zvečer je luknja narejena. Tako sem utrujen, da bi se najraje zvil v klobčič in zaspal. Mogoče me niti ne bi zeblo, si mislim. Tako prijetno bi bilo zaspati in se odpočiti! Toda moram še nalomiti smrekovih vej, ki jih bom razprostrl po tleh; to moram storiti.

Izvlačem se iz luknje. Sneg zmrzuje na oblačilih, ki se mi mokra lepijo na telo. Zopet zapiha mrzel veter in prinese v zavetje sneg. Stojim in gledam, kam moram zagaziti. Mogoče bi pa le lahko spal v tem svojem bivaku tudi na snegu. Če zadelam vhod, mi bo morda še toplo. Toda ne! Moram zagaziti v sneg. Topleje bo ležati na smrekovih vejah.

Tako stojim in se ne morem odločiti: v meni se bijeta želja in razum. Izčrpanost in misel na pogrezanje do pasu v mrzel sneg me odvrata od dejanja, za katerega pa vem, da ga moram storiti. Mine cela večnost samoprepričevanja, dokler ne zagazim. Do pasu se vdiram in si utiram pot. Ko pridem do prve smreke, vem, da moram nalomiti čim več vej, kajti vrnil se ne bom več.

Z vejami pririjem nazaj do bivaka in tla enakomerno prekrijem. Zunaj si očistim oblačila in tekaške čevlje, nato zlezem v luknjo. Majhna je, tako da se ves zvijem v klobčič in s snegom zadelam vhod. Sedaj sem varen pred vetrom. Dopovedujem si, da je najvažnejše, da ne zaspim, in gledam proti zadelanemu vходу, skozi katerega prodira svetloba, kdaj se bo zmanjšala.

Svetloba pred vhomom je le izginila. Zunaj je noč. Kaj mi bo prineslo jutro, če ga bom sploh dočakal? Gibljem se in sopem, dokler od utrujenosti ne odneham. Takoj pa se začnem od mraza tresti in zopet moram nadaljevati z gibanjem. S prsti na nogah migam, da bi pospešil krvni obtok.

Noč se vleče in mraz mi stresa telo, brž ko se preneham gibati. Kazalca se neskončno počasi premikata, kot da jima ni mar za lastnika, od katerega je odvisno tudi njuno gibanje, njuno življenje.

Ko večji kazalec prekrije manjšega na prvi črtici, sem prepričan, da bom zdržal, da ne bom zmrznil. Pet ur je za mano. Več kot polovica. Ob pol šestih bo že toliko svetlo, da se bom lahko odpravil nazaj proti Komni. Danes moram priti tja. Še enega takega bivaka gotovo ne vzdržim. Bolj ko lezeta kazalca naprej, bolj čutim, da zmagujem. Mrzla noč me ne bo ugonobila.

Neskončno počasi prilezeta kazalca čez pet, ko skozi sneg, tam, kjer sem včeraj zadelal vhod v bivak, opazim komaj zaznavno svetlobo. Končno se noč umika in prihaja dan. Z nogo udarim v sneg, kjer sem sinoči zadelal vhod, s težavo zlezem

iz luknje, pogledam navzgor — in zagledam jasno, modro nebo. Vse je odeto v globok sneg. Zrak je mrzel in oster. Čeljusti mi šklepetajo, ko si natikam smuči, in mokre rokavice mi zmruzujejo na rokah. Čutim, da sem popolnoma brez moči. Vzajem fotoaparat, ki je noč prebil zunaj, in smučarske palice. Zagazim v sneg in se počasi vzpenjam, korak za korakom. Piha mrzel veter in komaj čakam, da se pokaže sonce iznad gora, da me ogreje.

REŠITEV JE PRIŠLA S SONCEM

Koraki so težki in počasni, kot da bi hodil že dvajset ur. Vsakih nekaj korakov počivam. Ves se tresem od mraza in napora. Počasi se vzpenjam po pobočju. Do sončnih žarkov imam še dvajset metrov, še deset, še pet. Zopet počivam. V naslednjih korakih jih bom dosegel. Tu so, topli sončni žarki! Toda sončni žarki niso topli, kot sem pričakoval; so samo svetli in lepe rumene barve. Mrzel veter še vedno prevladuje in je še celo močnejši, kajti vzpenjam se na vrh planine na Kalu. Na vrhu mi smučka in palici padejo iz rok in opotečem se k leseni tabli. Ves drgetam od mraza in izčrpanosti.

Počasi se zberem in si poizkušam pritrditi smučko, ki mi vseskozi nagaja. Zavedam se, da jo moram tokrat dobro pritrditi, sicer bo po meni. Takega napora, kot je bilo gaženje do sem, ne bom več zmogel. Sam ne vem, kako priležem do zadnje kovinske palice, ki sem jo včeraj še našel.

Tresem se od mraza in napora. Vem, da sem tik pred mestom, kjer se bom moral odločiti, kam bom zavil; tokrat mora biti za razliko od včeraj pot prava, sicer bom končal v snegu. Vsakih pet korakov se ustavim in počivam. Nenadoma se spomnim, da moram imeti v žepu vetrovke bombon, ki ga nosim s seboj že celo leto. Z rokavico ga izvlečem, ob tem pa padeta v sneg še dva. Veselje me preplavi: končno nekaj, kar mi bo dalo prepotrebno energijo. Vse tri spravim v usta — z embalažo vred.

Tedaj zaslišim glas in izza roba kotanje se prikaže glava. »Lej ga, kje si?« To so Francijeve besede. Za njim se prikaže še druga glava, pa tretja, četrta in peta. Zbiram moči, da mu odgovorim. »Sam bog te je prinesel,« s težavo spravim iz sebe.

Takoj nato je Franci že poleg mene, za njim pa še štirje fantje.

Nato je vse kot v sanjah. Nekdo mi odpne smuč, drugi mi da topel čaj, tretji mi daje čokolado in suhe slive. Preoblečejo me v suha oblačila. Tekaške čevlje mi sezujejo skupaj z nogavicami, ker so primrznile in jih ne morejo ločiti. Obujejo mi tople nogavice in čevlje, nadenejo mi tople rokavice in kapo.

Čez dobre pol ure odrinemo. Na robu kotanje ostro zavijemo na levo. To je bil ključ moje včerajšnje rešitve, pa ga nisem našel. Štirikrat sem šel tod mimo, vendar je teren tak, da te kar sili naravnost.

Nasvidenje, Komna! Nikoli ne bom pozabil ur, ko sem čutil, da živim bolj, kot sem kdajkoli doslej.

»KOTA 8000«: DO LETA 1990 NA VSE OSEMTISOČAKE

LJUBITELJ ZA VSAKO CENO

O njem so pripovedovali neverjetne zgodbe: poledeneli raztežaji in tovariši v navezi, ki so obupano viseli na vrveh, VI+ stopnja z dvojnimi čevlji, pristopni pohodi v peklenskem tempu...

Ko se je končalo obdobje mitov, so se mnogi umaknili, Gianni Calcagno pa je pogumno nadaljeval in se posvetil izvenevropskemu alpinizmu. Spopadel se je z najtršimi smeri v Alpah, s poroznim ledom v Andih, z granitnimi stenami Katedral Baltora, z neznošno vročino afriških puščav. Danes, ko je star 43 let, je v vrhu skupine Kota 8000 — ljudi, ki so si zadali nalogo, da bodo do leta 1990 splezali na 14 najvišjih vrhov sveta. Kljub temu Calcagno še zmeraj dela v prodajalni s športnimi pripomočki in zatrjuje, da ni poklicni alpinist, temveč ljubitelj, ki večino svojega časa posveča delu in družini.

Na splošno poteka kariera alpinistov kot parabolna krivulja: nekaj let poskusov, prve uveljavitve, veliki podvigi in nato zaton, vse skupaj večinoma v nekaj letih. Tvoja alpinistična dejavnost pa nenehno napreduje, od prvih vzponov v Alpah do osemtisočakov. Si kdaj doživiljal krizo? Te še zmeraj preveva takšno navdušenje kot takrat, ko si začel?

Navdušenje je celo večje, drugače ne bi šel več v gore. Seveda pa sem se razvijal in danes delujem bolj v skladu s sodobnimi zahtevami, s svojo zrelostjo, izkušnjami in leti. Najglobljo krizo sem doživel leta 1973, po neuspešni odpravi na Annapurno; vendar ne zaradi neuspeha, temveč zaradi poloma medčloveških odnosov.

Zate torej razmerje z goro nikoli ni bilo vprašanje?

Ne, vendar ni samo to. Zame je zelo pomembno razmerje s tovariši v navezi. Gore ne maram raziskovati sam. To je v prvi vrsti človeška pustolovščina in moram občutiti vez, ki se splete med ljudmi, ko skupaj doživljajo ista čustva. Sam grem rad le v gozd in na zimska pobočja.

Proti koncu 60. let bi po velikanskih uspehih lahko postal poklicni alpinist. Kako to, da si ostal ljubitelj?

Tako sem se odločil in mislim, da sem se pravilno. Ostal sem alpinist, obenem pa sem se lahko posvetil drugim stvarim: delu in družini. To je najbolj zdrav način, kako biti alpinist: ne alpinizem kot dolžnost, temveč kot izbira.

Kljub temu, da si obdržal delovno mesto v prodajalni, si član velike organizacije Kota 8000 in si na odpravah tri do štiri mesece na leto. Je to še ljubiteljstvo?

Del prostega časa, ki ga posvetim urjenju, je dobesečno ukraden. Namreč počitku in spanju. To je velika žrtev. Zato menim, da sem ljubitelj. Delam devet mesecev na leto, včasih tudi ob nedeljah, da bi »odslužil«
proste dni; to gotovo ni profesionalno.

Odnos s Koto 8000 je preprost. Agostino je hotel oblikovati skupino alpinistov, ki bi v Himalaji vpeljali sodoben pristop. Stvar me je zanimala, saj hodim na odprave že 15 let in mislim, da imam kaj povedati na tem področju. Tudi drugi udeleženci Kote 8000 se pridružujejo prvenstveno iz želje po stalnih odpravah in ne zaradi denarja.

Toda sedaj, ko si uveljavljen alpinist, bi lahko opustil delo in živel od alpinizma.

Ne verjamem, da bi imel to možnost in tudi ne razmišljam o tem. V mojih letih človek ne pusti kar tako službe, ki mu omogoča živeti in biti z družino. Alpinizem, ki ga podpirajo pokrovitelji, lahko traja le nekaj let, izmišljevat pa si moraš zmeraj nove stvari, da ostaneš v vrhu. Zanima me alpinizem na vseh področjih. Všeč mi je prosto plezanje, višinski vzponi in odprave. Kot profesionallec bi moral vse to opustiti in postati superspecialist; to pa me ne zanima.

Leta 1983 si se s Tullijem Vidonijem dva meseca potepal po Afriki. Je to potovanje ustrezalo tvoji želji po odnosu z okoljem?

Potem ko sem obšel pol sveta, mi je manjkala afriška razsežnost. Afrika poleti, ko temperatura naraste nad 50 stopinj, ne pozimi, ko je skoraj mrzlo. Šla sva sama, peš, ker je bil to najboljši način, kako doživeti okolje in poiskati stik s prebivalci. Želela pa sva si tudi plezati. Dva meseca sva krizarila po puščavah. Uporabljala sva

Gianni Calcagno, član skupine Kota 8000, ki namerava do leta 1990 splezati na vse osemtisočake

tudi krajevna prevozna sredstva, od kamiona in avtobusa do kamele. Raziskovala sva gorate predele, od Dolomitov v Maliju do Hoggarja; lepota pokrajine in ljudje so naju očarali.

Da se povrneva k velikemu alpinizmu: meniš, da naskok na osemtisočak v enem dnevu res pomeni napredek?

23 ur, ki sta jih potrebovala Wielicki in Chamoux za vzpon na Broad Peak in sestop z njega, je le vsota časa, ki je potreben, da se na to goro povzpneš v treh dnevih. Napredna je bila misel, da je tak napor moč vzdržati v enem dnevu. Ne smemo pa pozabiti, da so ti poskusi uspešni zaradi uhojenih poti in taborov, ki so jih v gori postavile druge skupine. Še nihče ni odšel od vznožja osemtisočaka po deviški snežni odeji in brez pripomočkov v steni ter dosegel vrh v enem dnevu. To pa se bo kmalu zgodilo in bo pomnilo, da so današnje psihofizične meje prekoračene.

Mišliš, da je Himalaja danes preveč »obljudena«?

Rekel bi, da je. Preveč je novih odprav. Krivi niso alpinisti, temveč pakistansko ministrstvo za turizem, ki izdaja preveč dovoljenj. Zaradi preobljudenosti razmerje med človekom in goro ni več pristno, saj se ne ve, za kaj gre, ko so v gori tri ali

štiri odprave, pa napreduje ena plezaje, druga pa pritrjuje kilometre vrvi.

Nekateri alpinisti, tudi izkušeni, so se igrali z življenjem, ker niso doumeli, kakšen način je treba uporabiti na določeni gori. V Himalaji je hitrost, vendar ne pretirana, bistvena zaradi varnosti. Nevarno je slabo vreme, ki ti za dalj časa prepreči, da bi se premaknil naprej. In prav slabo vreme je zahtevalo mnogo žrtev. Temu bi se lahko izognili z natančnejšim načrtovanjem, primernejšimi pripravami in nekaj ponižnosti.

Še pred nekaj leti se je zdelo, da so nad 8000 metri kisikove bombe nujne. Danes mnogi alpinisti dosežejo najvišje vrhove, ne da bi uporabljali dodaten kisik. Kaj se je spremenilo?

Predvsem se je spremenil način gledanja. Ko se je Messner povzpel na 8800 metrov Everesta brez kisika, je bila to bolj stvar duševnosti kot telesa. Z zrakoplovom sem se hitro povzpel nad 8000 metrov, pa sploh nisem trpel.

Treba pa je reči, da količina kisika v zraku različno vpliva na ljudi. Seveda na

8600 metrih ne moremo ne plesati ne peti, mogoče pa je razmišljati in najti najbolj ugoden način gibanja. Tega ne morejo vsi in to je bolj telesna kot duševna omejitev. Ko smo letos šli na K 2, sploh nismo pomislili na kisik. Veš, kaj to pomeni? ... Prispeš do višine 8000 metrov in se vzpenjaš dalje: kot da dodaten kisik nikoli ne bi obstajal.

Kakšne načrte imaš? Te boj za višine še ni utrudil?

Dejstvo, da lahko plezam po Himalaji z vedno boljšimi rezultati, pomeni, da telesno sploh nisem izčrpan. Mislim, da tudi ne duševno, kajti stvari, ki jih hočeš narediti, moraš naprej »iznajti« za mizo. Z goro in tovariši iz naveze je treba vzpostaviti odnos, najti je treba ravnovesje med skupino alpinistov, njihovimi sposobnostmi, težavami smeri in vremenom. To me še zmeraj spodbuja. Zato grem naprej. Morda še dve, pet ali deset let, ne vem. Za sedaj bom nadaljeval do leta 1990, da uredim zamisel Kota 8000. Potem ... Ko ne bom več zmogel velikih težav in osemstisočakov, bom gotovo našel nove spodbude, nova področja, nova okolja.

(Andrea Parodi, Alp)

SLIKA Z YALUNG KANGA V ODSEVU SPOMINA

NEKOČ BOM VPRAŠAL MARJONA

JANKO HUMAR

Ležim v šotoru, pišem in požiram glasbo Dire Straitsov. Zvoki lijejo vame kot v veliko, prazno posodo brez dna. Samo tisti, ki je že preživel mesece v divjini, bo razumel, kako lahko postaneš lačen, prav sestradan glasbe, in kako hlastno jo začneš vsesavati vase, kadar se ti ponudi priložnost. V duši, pomrznjeni od mraza in vetrov, se prebujajo podobe lepega in začneš se zavedati vrednosti vseh tistih majhnih, čudovitih malenkosti, mimo katerih greš v vsakdanjem življenju brezbrizno, kot mimo samo po sebi umevnih stvari. Kitara joče, pero neubogljivo kraca po papirju, misli plešejo vsepovsod in le malo jih je, ki počakajo toliko, da jih zapišem. Nikamor se mi ne mudi, spet smo »doma«, in druge, celo z dobrim daljnogledom komaj opazne pike nadaljujejo delo na hribu. Tako zelo majhni in neopazni smo, izgubljeni v prostranstvih tri kilometre visoke stene, da že zato zaslužimo občudovanje. Dobro napredujemo in če bo šlo vse po sreči, bo nekdo gotovo stal na vrhu, preden pridemo mi trije zopet na vrsto.

Pet dni smo bili na hribu in počasi, kot v upočasnjem filmu, mi posamezne slike plavajo pred očmi.

ENKA

Izmučeni obrazi prijateljev, ki se vračajo z gore, utrujenost, ki je niti jodlanje niti nasmeš ne more izbrisati z obrazov. Filip, Peter in Johan. Vso noč so držali šotor, ki so ga postavili na trojki, da jim ni vsega odneslo. Kljub temu so naslednji dan še napeli vrvi čez rob skalnate stene, opremili najtežje mesto in odprli pot na zgornjo uravnavo.

Na tej odpravi se s Petrom samo srečujem, čeprav sem si želel, da bi plezala skupaj. Veliko lepega sva že doživela. Na Grenlandiji, v deželi polnočnega sonca, dolgih senc, divjih sten in neskončnih ledenih prostranstev sva stala na vrhovih, kjer pred nama še ni bilo človeka; vse smeri, ki sva jih skupaj plezala doma, so bile prvenstvene — nov in nedotaknjen svet, poln skrivnosti. Tukaj pa nama ni bilo dano biti na isti vrvi. Zaradi zamude tovorov smo ekipe na hribu oblikovali tako, da je delo lahko čimbolj nemoteno teklo naprej; nismo imeli časa čakati na

prihod vseh članov odprave. Tako sem pristal skupaj z Marjanom in Pavlom, s katerima prej še nikoli nisem plezal. Saj se zelo dobro razumemo, čudovita dečka sta, vendar je za vzpostavitev globljega, pristnejšega razmerja s sočlovekom potrebno z njim preživeti mnogo lepega, pa tudi hudega — za vzpostavitev pravega zaupanja, še kako pomembnega v tem našem nekoristnem svetu, kot ga je imenoval Terray.

Dvojka. Popoldan. Lep in prijeten, poln lagodnosti, nakladanja in poležavanja v šotoru, ki ga ogreva zahajajoče sonce. Tudi v Himalaji ni vse eno samo garanje, kot je včasih slišati. Ko je smer znana, vrvi napete, šotori postavljeni, ko se ti nikamor ne mudi, ker veš, da imaš čisto cel dan časa, da prideš do tabora, ko se lahko ustaviš, počiješ in ozreš okrog sebe, ko imaš čas tudi za lepoto, ki te obdaja in ne samo za naslednji kolut vrvi, ko si že krepko čez 6000 metrov, pa ni nobenega vetra in sonce prijetno greje, ko je glavna doba aklimatizacije že minila in skoraj lahko rečeš, da dihaš s polnimi pljuči, in ko Marjan proti vsem teorijam višinske prehrane iz klobas in fižola pričara čudovito enolončnico, takrat pozabiš, da si tudi sam že prisegal, da v Himalajo ne greš nikoli več. Vse težave izgubijo ostrino in vse si pripravljen pozabiti.

Pozabiš, da si prav na istem mestu, kjer razmišljaš, kako se imaš fajn, skorajda izbruhal želodec, ki si si ga pokvaril z zmrz-njenim kruhom, da si na istem mestu, komaj sredi dobrega začetka smeri, pa vendar že višje od vseh južnoameriških šesttisočakov, na katerih si stal, dvomil, kako boš sploh lahko prenesel višino in se ti je zdela meja 8000 metrov neskončno in nedosegljivo daleč, pozabiš, da si na istem mestu prijatelje ne ravno prijazno pošiljal nekam, ker se jim je tako mudilo naprej, da smo morali potem mi trije ponovno postavljati šotore, da je bivališče postalo primerno za bivanje, pa tudi to, da so na enki isti prijatelji popravljali za nami, ker smo postavili šotor tako, da je v njem nastalo jezero.

Pripravljen si pozabiti celo na sčemenje v želodcu pri plezanju skozi ozebnik, pravo topovsko cev, nad katero vise seraki in skozi katero se boš moral z istim občutkom vračati in vzpenjati kdovekolikokrat še. Vsi problemi postajajo rešljivi in vrh je vse bližji in vse bolj otipljiv.

Nakladamo o vsem mogočem in počasi nas že tako zanese, da začnemo razpravljati celo o tem, da bi bili morda lahko celo prvi, ki bi poskusili z vzponom proti vrhu.

JUTRO

Spet smo v kruti realnosti. Prsti, s katerimi pritrjuješ dereze, so zopet otrpli, udje okoreli in zrak redek, rezek in mrzel. Od-

trgam se od šotora, vpnem vrv v žimar, rutinirani gibi se ponavljajo in telo se počasi spravlja v tek. Nahrbtnik, v katerem je vsak kilogram preveč, pritiska k tlom in kisik je zopet na obroke. Nekaj ne preveč lepih besed se iztisne skozi zobe, potem se sprizajniš, pomakneš žimar in kolena zarinejo svojo pot navzgor.

Čudovito plezanje bi bilo, ledne in snežne razmere so malone idealne, čvrsti granitni skladi omogočajo zanesljivo varovanje, nebo je umito in čisto; čudovito bi bilo, pravo plezalsko pohajkovanje, če — bi bili vsaj dva kilometra nižje. Tako pa veš, da se boš lahko odpočil šele v naslednjem taboru. A ko se za silo ogreješ, ko se sonce razlije prek zaledenele stene, ko globina pod tabo počasi, a zanesljivo narašča, se naenkrat, sredi lovljenja sape, zaveš, da je vseeno lepo.

Trojka. Pavle in Marjan že kopljeta ploščad, ko se prevalim čez rob. Vsaj s tem se tolažim, da sem prinesel najtežji tovor. Pripravim pijačo, potem se jim pridružim, da nadaljujemo rudarsko delo. Cele štiri ure rinemo v led in okosteneli sneg, cele štiri ure za delo, ki bi ga v dolini mimogrede opravili. Tukaj pa ti nekaj zaporednih udarcev z lopato iztisne ves zrak iz pljuč in dovolj jasno razloži, na kakšni višini si.

7350 metrov! Za cel šotor snega in ledu izkopljemo iz pobočja in ko nam končno uspe končati delo, smo preveč utrujeni, da bi pripravili še večerjo. Marjan sicer ponovno poskuša z enolončnico, pa se čudež ne zgodi več. Niti čudovit pogled iz šotora naravnost proti trem orjakom na obzorju, Everestu, Lotseju in Makalulu, nas ne gane. Zabarikadiramo se v tople spalne vreče in naslednji trenutek že spimo.

Ne maram ledeno mrzlih juter. Pravzaprav lažem: jutra sama imam rad, le tistega drgetajočega trenutka, ko se je treba spravit iz toplega zavetja nazaj v mrzli objem novega dneva, nisem nikoli maral. Saj potem, ko kritični prehod mine, potem je vedno v redu. Cel dan sem bil po kakšnem zimskem ali andskem bivaku pripravljen plezati v vodstvu naveze, če je le bil prijatelj na drugem koncu vrvi toliko prijazen, da je prvi stegnil roke iz toplega zavetja spalne vreče in skuhal čaj.

Tukaj stanje ni nič drugačno, še stopnjevano je. Tako je mrzlo, da se čaj noče segreti, mi pa moramo vseeno na plan. Čevlji, vetrne hlače, puhovka, plezalni pas, množica majhnih operacij, ki jih je potrebno opraviti več ali manj z golimi prsti, ki jih po vsakem dejanju krčevito razgibaš in tlačiš globoko v mednožje, kot da bi bilo tam kaj topleje. Jaz pa sem bil zvečer še tako pameten, da sem s čevljev snel gamaše, sedaj pa se mi neoprenski protektorji strgajo, še preden jih namestim. Vse preveč paničen sem, ker je

Pavel že odšel, da bi si vzel čas in se uredil tako, kot je treba. Dereze natakem na gole čevlje in odidem za njim v globok, zasnežen kamin.

HIMALAJA

Kar dobro nama gre, le zadnji, najtežji skok vrh skalnate pregrade naju malce zaustavi. Dve vrvi sta pustila Peter in Filip viseči čez ključni raztežaj. Pavle zleze po levi, lažji, a daljši varianti, jaz pa naravnost gor, čez previs, kjer sta se najina predhodnika spustila nazaj. Z enim samim žimarjem se mučim po zraku, v prav nič lepem slogu motovilim čez previs in zevam kot riba na suhem, preden mi uspe. Za robom ni več težav; strma stena se konča, kot da bi odrezal. Na zadnjem klinu visi Petrovo kladivo, pritrjen je konec fiksni vrvi, od tod pa se nadaljuje širna ledena planjava, ki se najprej zložno, potem pa vedno bolj strmo vzpenja proti vršni kupoli Yalung Kanga.

Do tam, kjer naj bi stala štirica, ni nobene resne plezarije več, samo malo zahtevnejša hoja bi bila, če vmes ne bi bilo meje 8000 metrov. Tako pa je vse na dosegu roke, a vendar tako zelo daleč.

Spodaj, globoko v dolini, na koncu zvižajoče se ledene kače, slutim bazo. Pre-daleč in pregloboko je že, da bi opazil rdeče pikice naših šotorov. Mogočni vrhovi nad njo so izgubili ves svoj nekdanji ugled, utaplajoči se v morju sebi enakih, valujočih vse tja do obzorja, kjer kakor privid nad grebeni lebdi skupina Everesta.

To je torej Himalaja, edino gorstvo sveta, kjer prideš tako visoko, da gore pod teboj postajajo vse manjše in neznatnejše, kjer ti ves svet leži pod nogami, oddaljen in nestvaren, izgubljen v zamegljeni povprečnosti, vrh izbrane gore pa še vedno kipi in raste navzgor, naravnost v črno, grozljivo globoko nebo. Fotografije, posnetki, zapiski in pripovedovanje, vse, kar si doma požiral z odprtimi usti, ušesi in očmi, je le bled odsev resničnosti, skromen poskus prikazati tisto, kar začutiš tu, pred vrati domovanja himalajskih bogov, odprtimi na stežaj. Toda ravno takrat, ko stojiš pred njimi, ko si prehodil vso dolgo pot in je potrebno prestopiti samo še prag, tedaj se morda najbolj začneš zavedati svoje človeške majhnosti in koplješ po sebi za zadnjimi atomi energije, da bi zbral moči, ki bi ti pomagale narediti poslednji korak.

Pavleta zagledam že kakih dvesto metrov naprej. Jaz pa, bedak, sem ga čakal, ne ne da bi pomislil, da je lahko izstopil iz stene višje za robom, kjer ga nisem mogel videti! Cepin vzamem v roke in odidem za njim. Prijatelj neustavljivo hiti dalje. Očitno ve, kaj hoče in ve, koliko je sposoben. V meni pa je vse preveč dvoma,

vse preveč neodgovorjenih vprašanj in — kar priznaj, Janko! — strahu pred tistim, česar ne poznaš. Saj bom skoraj že dva kilometra višje od svojega predhimalajskega višinskega rekorda!

Mrzlo vleče čez uravnavo, vedno bolj me zebe in tudi tako težko pričakovano sonce, ki se razlije po ledeniku, nima prav nobene moči več. Med čevlji in thinsulat hlačami mi zija luknja in v prstih je vedno manj občutka; kot da bi se mi nogi spreminjali v kosa lesa. Kje so gamaše, zakaj si prstov nisem namazal s finalgonom, predno sem odšel iz trojke? Niti prsta ne dam za hrib, sem sklenil že doma. In sedaj? Je to izgovor, umik, beg pred odločitvijo?

MRAZ

Nadaljujem med osamljenimi, razmetanimi balvani, kjer sta svoje delo zaključila Peter in Filip, desno navzgor, pod vršno steno Kanča, čez vedno bolj strmo po-bočje, ki prek serakov pada v dvokilometrsko praznino. Pavle je že daleč naprej in še povečuje razdaljo. Višina mu očitno res ne dela težav, sam pa se moram krepko potruditi, da naredim dvajset, z muko morda trideset kratkih korakov brez počitka, čeprav vidim, da počitek ne prinaša pravega olajšanja. Zrak je že pri naslednjem koraku spet redek, vedno redkejši, in pljuča zaman hlastajo za količino, ki bi jo hotela imeti. Počitek služi le za to, da se prepričaš, da greš naprej. Ne gledam, kje je mesto, kjer naj bi stala štirica. Za cilj si postavim samo točko v snegu, ki se mi zdi dosegljiva in ko jo dosežem, si na slepeče belo vesino zarišem naslednjo. Noge pa so vse bolj mrzle in neobčutljive in nobenega prsta ne morem premakniti.

Nobenega prsta za hrib — pred vrati himalajskih bogov! Janko, z bogovi se ne da barantati! Polovičnih rešitev ni, odločiti se moraš ves, kar te je! Če ne grem naprej, si bom zapravljal priložnost, če grem, si jo lahko zapravim za vse večne čase! Strah me je in vsak naslednji počitek si izberem za povratek — pa še vedno lezem navzgor. Ali res skušam vzeti pamet v roke ali pa je le izgovor tisto, kar iščem? Če še pravočasno obrnem, bom naslednjič lahko startal proti vrhu; če omrznem, je zame odprava končana in kar poslovim se lahko od VIII. stopnje v skali!

Nobenega prsta za hrib! Kaj je važnejše, prinesiti tovor do konca ali cele noge nazaj v bazo? Kaj bo važnejše tistemu, ki bo prišel za mano? Dobro namreč vem, kako bi se počutil sam, če bi moral sredi poti pobirati tovor, ki ga moj predhodnik ni prinesel do cilja. Do Pavleta pa je s strahom v brezčutnih nogah tako daleč!

Nazaj grem!

Izkopljem luknjo v sneg in odložim tovor. Tudi Marjan, ki pride za mano, se vrača. Zjutraj je bruhal in še vedno se ne počuti v redu. Pavle pa je že blizu mesta, kjer smo si zamislili štirico.

Nikogar ne čakam, preveč me skrbi. Vračam se nazaj čez plato, do vrvi, drsim po kaminu navzdol, na trojki komajda utegnem pozdraviti Frančka, Silva in Slavca, ki so pravkar prispeli, spuščam se naprej navzdol ob vrveh in v slabih dveh urah sem nazaj na dvojki, kilometer in pol nižje. V prste se vrača bolečina in z njo življenje, sonce ponovno greje in Čita mi iz šotora podaja posodico, polno vročega čaja. Hvala ti, prijatelj!

VRNITEV

Na dvojki se ustavim toliko, da se vrne še Marjan, potem se skupaj odpeljeva po vrveh pod steno in odkolovrativa do enke.

Vedno sem se z veseljem vračal v bazo, tokrat je občutek skaljen. Čudovito vreme je, popoldanske meglice pa oznanjajo, da bo tudi jutri lep dan. Delo na hribu se približuje vrhuncu, jaz pa sestopam z občutkom, da nisem naredil vsega, kar bi lahko. Saj nisem bil še tako na koncu, da ne bi mogel do štirice! In s prsti je sedaj vse čisto v redu. Mar sem se pre zgodaj ustrašil, mar sem si mejo tvegavanja postavil prenizko? Mar bi se moral vrniti z omrzlinami, da bi bil opravičen? Marjon je na Everestu brez rokavic zlezal najtežji, ključni raztežaj. Odprl je pot odpravi, vedel je, kaj dela in gotovo je vedel tudi to, kaj tako plezanje nad 8000 metri pomeni za njegove prste. Sebe in vrh je žrtvoval za uspeh odprave — a danes, kdo še kaj ve o tem? Ve se, kdo je bil vodja, ve se, kdo je stal na vrhu, ve se, da se je na tej odpravi ponesrečil Ang Phu, a za Marjonovo dejanje in konice njegovih prstov, ki so ostale tam gori, niti mladi alpinisti ne vedo več. Nekoč, ko ga bom srečal, ga bom vprašal, kako se je takrat počutil in kaj si danes misli o vsem.

Nebeško lep dan se počasi nagiba, ko prihajava v enko. Tone nama s širokim nasmehom pride nasproti in stisne roki, očitno zadovoljen z razvojem dogodkov. Hvaležen sem mu, hvaležen vsem, ki sem jih srečal na hribu. Nihče mi ničesar ne očita in počasi se umirja občutek, čuden in težak, občutek, da sem zapustil fronto sredi najhujšega meteža.

Uro za nama se vrne tudi Pavle, edini, ki je dosegel mesto štirice in tam pustil svoj tovor. Redkobeseden je in pravi, da bi tam prespal, če bi imel opremo. Da bi naslednje jutro poskusil proti vrhu, pa čeprav sam. Kdo ve, kako bi se razpletlo? Vreme je idealno, razmere za plezanje

tudi in vsi vemo, da bo nekdo v naslednjih dnevih prišel na vrh, če bo le držalo. Če ne Frančkova skupina, bosta pa Tomo in Čita gotovo tista, ki bosta imela možnost za prvi poskus.

Eden redkih večerov je, ko ni meglá na hribu. Ostale so v dolini in z njimi tudi vsakdanja pošiljka snega. Sonce se umika po hribu navzgor, poljublja serake in ljubkuje mrzla, ledena pobočja, krvavo obarva granitne sklade, ovija vrh v fantastični, nadzemeljski svetlobi — en sam čudovit hip, potem utone za grebeni. Vse sosednje stene in vrhove je že požrla tema, le ostre silhete našaganih ostric se še rišejo na mrzlem, kovinsko modrem nebu. Vrh naše gore, visoko nad vsemi drugimi, pa še kar zamolklo žari in vsaka razčlemba, vsak zaledenel žleb in kamin, vsako ledišče in vsaka zajeda tlečega, črno rdečega granita je vidna še dolgo potem, ko je ostali svet že davno utonil v mrak.

Danes smo se vrnili v bazo. Ležim v šotoru in požiram glasbo Dire Straitsov. Nikamor se ne mudi in druge, tudi z dobrim daljnogledom komaj opazne pike, nadaljujejo delo na gori. Ko se bo kaseta iztekla, bom stopil ven in se spet zazrl skozi stekla. Franček in Silvo sta včeraj postavila šotor na štirici; Franček se je vrnil takoj, Silvo pa je prespal in zjutraj namesto za vrh moral zbrati moči za povratek.

Danes gresta gor Čita in Tomo. Vreme je čudovito in če bo tako ostalo, bosta jutri nosila svoje in vse naše želje proti vrhu.

Vinko Hrovatič-SPOMIN

*Greš z mano na Kozje v nedeljo?
Na hribu pod cerkvijo encijan cvete.
Daj, dekle, izpolni mi željo,
saj tisočkrat moje poslušáš nasvete.*

*Po gorskih stezah so koraki
vsi lahki, neutrudni kot sinji let ptice,
a strašno je, kadar oblaki
nalijejo vode v strme brzice.*

*Sem cvetje in ptice, oblake
za svoje — ker ti si to želel —
prevzela,
preštevala s tabo korake,
da srečna in lepa se pot mi je zdela.*

*Že davno me nisi povabil
in čas je zabilisal že najina pota,
si rekel, da vse si pozabil,
a meni v tolažbo: bila je pomota.*

(Iz glasila Naša pota,
PD Hrastnik)

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

DO PRVIH ZVEZD

VIKI GROŠELJ

V zbirki »Domače in tuje gore« je te dni pri mariborski založbi »Obzorja« izšla knjiga alpinista, himalajca, andista in še kaj Vikija Grošlja, mladega moža, ki je doslej stal na vrhovih štirih osemtisočakov. »Do prvih zvezd« je že letošnja druga knjiga tega slovenskega gornika zdaj že srednje alpinistične generacije. Z dovoljenjem založbe in avtorja objavljamo tri poglavja iz knjige, ki bo nedvomno obogatila planinsko knjižnico marsikaterega ljubitelja gorske narave. (Op. ur.)

KAJ JE SPLAŠILO BIVOLA?

Tresk! Dereze predirljivo zaškrtajo po skali in za hip preglase orkansko bobnenje viharja. Ob vseh tegobah, bolečinah, naporu in obupu bolečino v križu komaj zaznam; vse to namreč bolj preveva izmučeno telo. To je moj 56. dan plezanja v južni steni Lotseja. Spuščam se, pravzaprav bežim z gore. Bežim v življenje. Danes naj bi z Marjanom poskusila proti vrhu. Že drugič sva prenočila v taboru šest, 8100 metrov visoko. Zjutraj naju veter ni pustil več kot 50 metrov nad šotorček, ki je, kot midva, onemogo opletal v vetru. Ledeni kristali so s 150 kilometri na uro vršeli čez robove. Dol, samo dol!

Sunek vetra me je zgrabil na robu kamina in me treščil pet metrov nižje na kamnito polico. Priletel sem na dereze, trdo, togo, že napol odrevenel od mraza, z nahrbtnikom na ramenih, tako da je bila obremenitev križa še večja. Fiksni vrvi, na katero sem bil pripet, se moram zahvaliti, da me ni vrglo v vznožje te tako željene in obenem preplete stene. Dva meseca nas trga. Košček za koščkom. Razvaline smo, ne ljudje. Veter vrtinči sneg v kaminu. Duši me. Ne vem več, kje je zgoraj in kje spodaj. Telo z velikimi napori sledi težnosti. Meter za metrom. Omahuje, drsi, se stresa, pada, a navkljub vsemu živi. Bolj v podzavesti kot s čustvi. Hoče živeti.

Ne vem, kako sem prišel do vznožja. Ko sva se z Vanjo s pomočjo palic opotekala proti bazi v spremstvu bobnečih piščali vetra tisoče metrov nad nama, nisva čutila ničesar. Le sem ter tja se je utrnilo čustvo radosti in hvaležnosti, da nisva več tam zgoraj.

V bazi se večerje ne dotaknem. Odtavam v šotor in mimogrede ujamem komentar: »Če pa Viki še jest ne more, je res čisto na koncu.«

Noč brez sanj, brez prebujanja. Popolna tema, kot nezavest. Zaradi prestanih naporov, pa morda tudi zaradi vsega, kar me čaka. Dolge tedne ne bom več imel mirne noči.

Prebudim se okoli sedmih. Narava terja svoje. Skušam se skobacati pokonci pa mi nenadna bolečina v križu, ki se razširi v desno nogo, kljub desetim stopinjam pod ničlo prikljiče potne kaplje na čelo. Včeraj v tistem kaminu sem jo hudičevno skupil.

Počasi, čisto previdno se skušam dvigniti. Nemogoče. Vsak napačen gib, vsak premik me neznočno boli. Toda narava vse bolj odločno terja svoje. Če bom še nekaj minut ležal, se bom poscal. Marjan in Beni me ročno dvigneta kot desko in postavita pred šotor. Ko opravim, me položita nazaj in gresta po Matijo.

»Oh, nič hudega, malo te išias daje! Veš, saj mene tudi. Pa bo kmalu bolje.«

Poleg dobre volje mi pusti nekaj tablet in obljubo, da bova začela z injekcijami, če se nič ne izboljša. Buljim v strop umazano oranžnega šotora, ki se stresa v vetru. Ni mi čisto jasno, kaj se dogaja z mano. Včeraj zjutraj sem celo še nekaj sanjal o vrhu, danes pa me prijatelji nosijo lulat. Sranje!

Zvečer je za spoznanje bolje. Privlečem se v jedilnico. Vojska po bitki! Preživeli se zbiramo. Vsak žuli svoj košček mesa in juhico. Aleš je odločen:

»Kriplni, umirajoči in poškodovani odidejo jutri proti dolini. Ne smemo pustiti, da nas prehitijo monsunske deževje. Če ne ujamemo zadnjih letal, ki vozijo iz Lukle, bomo pešačili še dvanajst dni več.«

Noč prebedim v Matijevem šotoru. Do mojega je predaleč. Prijatelji mi spakirajo stvari in pripravijo nahrbtnik. Zjutraj dobim mlado šerpani za nosačico. Dodelé mi jo, ker je jasno, da nahrbtnika ne spravim niti na ramena, kaj šele, da bi ga nosil. Skupaj z Marjanom, ki mi je bil v naslednjih dneh res zvest prijatelj in sopotnik, med prvimi zapustiva bazo.

S pomočjo smučarskih palic tipam navzdol. Vsak korak je nova bolečina. V treh dneh moramo biti v Lukli. To pomeni trideset do štirideset kilometrov hoje na dan. K sreči si sedaj na začetku poti ne predstavljam dobro, koliko je to. Meljem droben pesek morenskega roba. Korak za korakom, meter za metrom, bolečina za bolečino. Topa, vendar stalna, ubijajoča, odvratna spremljevalka na tej poti brez konca.

Malo pred Dingbočejem se zadnjič ozrem. Stena je v oblakih. Le vršni del še kipi nad njimi. Kar visi nad dolino. Tam nekje sta sedaj Vanja in Franček v našem zadnjem poskusu. Srečno! Da bi le prišla živa nazaj!

Krevsam naprej. Vsak korak me za drobec približa toploti, zelenju, sveži hrani

in letalu. Ure minevajo. Postajam stroj za hojo, vendar stroj z napako. Šepajoč vlečem nogo za seboj in jo v krevljasti vijugi postavljam predse, da bi bila bolečina manjša. Nisem več vajen hoje. Dva meseca smo samo plezali. Pogosto počivam. Marjan ne hiti naprej za drugimi. Čaka me, mi pomaga, me spodbuja. Še hrana nosi zame. Vedno ti bom hvaležen, prijatelj!

Večeri se. Dolge sence legajo v dolino, ko tavam z zadnjimi koraki do samotana Tyangboče. Nekaj hrane, trda postelja. Zbit kot pes se uležem. Zaspim, po nekaj minutah pa že zrem v temo nad sabo. Bolečina je prehuda. Nenehno se premetavam, a kolikor toliko znosnega položaja ni. Do jutra traja agonija telesa, ki išče neboleč položaj, pa še ne ve, da ga ni.

Ob prvem svitu krenem. Prvi sem odšel in zadnji bom prišel v Namče. To mi je že jasno. Pot gre strmo navzdol. Pravi obup za moj križ. Nekajkrat zaradi bolečin kar vpijem. Zdi se mi, da se mi je malo nad zadnjico vse sesulo. Prijatelji me prizanesljivo prehitujejo, spregovore kakšno besedo, nato pa pohitijo naprej v zelenje in toploto.

Zaradi nenaravne hoje se mi vnamejo mišice. Ne vem, če je še kje kakšen del telesa, ki me ne boli. Spet ves dan hojel! Zvečer na pogradu hotela v Namčeju razmišljam, koliko človek zdrži in kje so meje. Očitno veliko višje, kot si mislimo. Nisem verjel, da sem tako hudičevno trpežen. Vso noč nalovim vsega skupaj kakšno uro nemirnega spanca. Vseeno se zdaj počutim nekoliko bolje. Kisika je tu na pretek in tudi samo ležanje brez spanca me je malo okrepilo.

Po nekaj sto metrih pa se bolečine pojavijo v še hujši obliki. Naprej me žene edinole prepričanje, da je to zadnji dan hoje, in obupen strah, da ne bi pravčasno prišel do Lukle. Prvo monsunsko deževje razmoči letališko stezo in za več mesecev je poletov konec. Čakalo bi me dodatnih dvanajst dni brezkončne hoje čez hribe in doline.

Okoli petih popoldne počivava v vasi kakšno uro in pol pred Luklo. Do večera bova tam, samo če se mi ne zbledo od bolečin. Ta, tretji dan so se začeli oglašati tudi rahlo pomrznjeni prsti na rokah in nogah. Nesreča nikoli ne pride sama! In res! Ko se odpraviva naprej, nama na ozki stezi pridivja naproti splašen bivol. Med skokom v grmovje vidim, kako le nekaj centimetrov mimo mene šine par ostrih rogov in dvoje široko izbuljenih oči. Vrneva se na stezo in po nekaj korakih, za ovinkom, ugotoviva, kaj je splašilo bivola: na naju se vsuje pravi oblak divjih čebel. Nekdo je zdrazil ogromno gnezdo in sedaj pobesnelo pikajo vse, kar se giblje.

Najprej skušava priti mimo neopazno, po petih ali šestih pikih pa je jasno, da bo to račun brez krčmarja. Edina rešitev je čimprej proč od čebel.

In zgodil se je čudež. Od nesreče naprej nisem smel niti pomisliti na tek, sedaj pa sem začel teči. In to kako! Najprej pa prek grape in po stezi naprej v nasprotni breg. A čebel je bilo vse več, piki vse pogostejši. Panika je začela preraščati v grozo. Takrat sem prvič tekkel na življenje in smrt. Veke so mi od pikov tako zatekle, da sem komaj še gledal. Pljuča niso več zmogla napora. Glasno sem hropel in srce mi je ponorelo razbijalo. Že na pol v omedlevici sem pred seboj zagledal slamnato kočo. Zatečem se tja. Zaprta! Ljudje so notri skriti pred čebelami. Še nekajkrat pobutam, potem pa me roj prežene naprej. Marjan teče za mano. Tudi on je ves zabuhel v obraz. Zazdi se mi, da je zdaj vsega konec. Privlečeva se še do naslednjega roba in po nekaj korakih se sesedem. Ne morem več.

Začuda se zavem, da je zlovešče brnenje utihnilo: roj je ostal nekje zadaj. Sem in tja se še pojavi kakšna posamezna čebelica, vendar naju ne vznemiri. Ogledujeva si zabuhle obraze in otekle roke. Drug drugemu puliva žela iz kože in iz trenutka v trenutek bolj spoznavava, kakšno srečo sva imela. Če bi omagala sredi roja, bi se lahko vse skupaj končalo čisto drugače.

Ob potoku si hladiva zabuhli telesi. Dolgo počivava. Nenadoma naju dohitijo lvč, Nejc in Rok. Sumljivo si naju ogledujejo, ko pa nama povedo svoj del zgodbe, vsi skupaj prasnemo v smeh.

Približno tam, kjer so naju napadle čebele, so oni nekaj ur prej zavili s poti in se kopali v tolmunu kakih tristo metrov nad stezo. Nejc in lvč sta dremala, Rok pa je po naključju gledal na pot. Čebel seveda ni videl, ampak le naju. Zbudil je prijatelja in jima ves bled rekel:

»Fanta, držita me, meni se blede! Pravkar sem videl Vikija, kako na vso moč teče, Marjan pa za njim.«

Nejc in lvč sta ga prizanesljivo gledala, trdno prepričana, da če kdo ne more teči, potem je to Viki. Rok je še vedno trdil svoje in začelo jih je skrbeti. Morda prihaja letalo! Vzeli so stvari in pohiteli za nama. O čebelah ni bilo več ne duha ne sluha in če ne bi bila vsa zabuhla, nama najine zgodbe ne bi nihče verjel. Zадnje metre poti do Lukle so me preplavljali valovi slabosti in popolne onemoglosti. Zmogel sem jih bolj na rame njih prijateljev kot pa na svojih nogah. Kakšno olajšanje: pograd, čaj, hrana, hladni obkladki. Napori zadnjih treh dni so bili poplačani in začeli so toniti v pozabo. Ostala je le globoka, topa, skeleča bolečina v križu.

Dobili smo letalo, zadnje, ki je tisto predmonsunsko pomlad poletelo iz Lukle. Nekaj dni kasneje smo zapustili Katmandu in pristali na Brniku. Pred izstopom iz letala mi pravi Nejc:

»No, Viki, zdaj pa nehaj šepati in pokonci se drži, da ne boš našemu dohtarju sramote delal!«

* * *

Res sem se. Kolikor se je le dalo. Takoj naslednji dan pa v bolnišnico. Po pregledu me je zdravnik lepo potolažil:

»To je samo še za pod nož!«

Nisem se hotel niti mogel sprijazniti s tem. Predvsem zato, ker mi nihče ni mogel zagotoviti, da bo po operaciji vse v redu. Že pri svojem poklicu kot učitelj telesne vzgoje moram biti kolikor toliko gibljiv, pa tudi alpinizmu se nočem odpovedati. Poskusili so vse mogoče in zelo prijazni so bili z mano. Prav vsi, zdravniki, sestre in strežnice ortopedske klinike v Ljubljani. Če me ne bi tako hudičevo bolelo, bi se prav dobro počutil pri njih. Nategovali in masirali so me na vse načine, poskušali z vodno masažo, me obešali pod strop, da sem visel z glavo navzdol kot pozabljen nahrbtnik, pa nič. Vsak večer sem dobil injekcijo, da sem lahko zaspal. Že tako sem prišel petnajst kil lažji z odprave, v bolnišnici sem shujšal še za dve.

Po petindvajsetih dneh mi je bilo vsega dovolj. Z doktorjem Širnikom sva se odkrito pogovorila.

»Po operaciji? No ja, hm, no, hodili boste še lahko.«

»Ampak jaz učim telesno vzgojo!«

»Ja, čez kožo pa ne boste smeli več skakati.«

Krasna tolažba in čudoviti obeti! A tako naprej preprosto ni šlo več. Kaj vse se mi je tisti dan pred operacijo pletlo po glavi! Razumel sem vso težo reka: zdravje je vse. Predvsem starejši ljudje ga tako radi uporabljajo, a je šel vedno tako mimo mene, kot da se me ne tiče. Ni mi bilo lahko. Popadalo me je malodušje, pa spet odločnost in optimizem. Tako rad bi, da bi že minilo!

Jutro, operacijska dvorana, narkoza. Ko se prebudim, se doktor Širnik sklanja nadme.

»Bilo vas je veselje operirati. Sama kost in koža. Kako je?«

Bolečina je izginila. Nogo lahko pregibam. Najraje bi kar vstal, pa moram celih šest dni ostati prikovan na posteljo.

Potem še pol leta ni bilo nič s hribi. Počasi, počasi sem spet začel. Na novo, previdno. Čez Repov kot na Planjavo je bila prva tura. Ob vrnitvi domov me je hrbet bolel kot psa, naslednje jutro pa je bilo vse v redu. Mišice so se prebudile, okrepile in napele. Bil sem najsrečnejši človek na svetu. Prišle so resnejše ture, nato odprave. Po operaciji sem bil že

dvakrat na Himalaji in na vrhu enega osemtisočaka...

Pa tudi čez kožo sem že nekajkrat skočil.

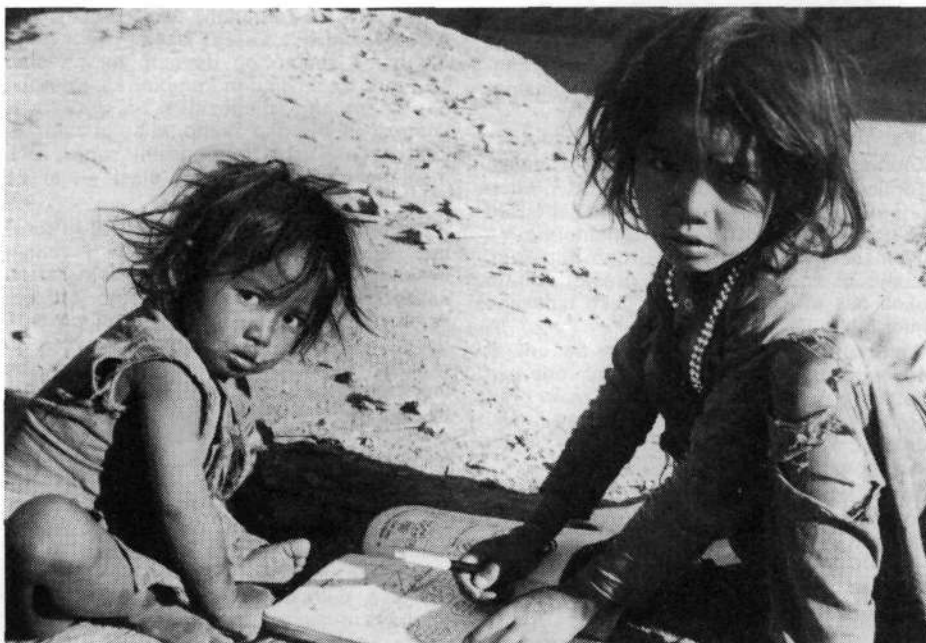
HINDUKUŠ III

Vračali smo se bistveno hitreje. Celo prvi del obupno slabe ceste od Kazi Deha do Kunduza smo prav drveli. Tja grede smo pri vsakem majavem mostu poskakali ven, pograbili fotoaparate in pripravljeni na atraktiven posnetek pomilovali šoferja, ki je ves bled in pöten zapeljal na majave deske. Kljub ječanju in stresanju so vsi mostovi zdržali. Nazaj grede se nikomur ni ljubilo ven. Flegmatično smo sedeli in zdolgočaseno gledali skozi okna v spoštljivo globoke soteske. Kri nam je zavrela le takrat, ko je nekdo ugotovil, da bi bila vožnja čez najslabši most imeniten kader za njegovo kamero. Do tega spoznanja je prišel, ko so bili že vsi avtomobili čez. Kaj če bi zadevo ponovili? Slavc, ki je bil vedno za vsako neumnost, je kar ritensko zapeljal nazaj. Sredi mostu je malo zgrešil in šele ko se je eno od zadnjih koles nad globino že vrtelo v prazno, smo ga s tuljenjem zaustavili. Kamermana bi kmalu prebutali, Slavc pa je bil že tako dovolj preplašen.

Od Kabula do iranske meje smo vozili nepretrgoma dva dni in dve noči. Spominjam se polne lune, ki je ponoči osvetljevala puščavo: modrikastosrebrna svetloba je preplavljala peščene sipine in prepereli, razpokani kamniti stolpi so metali skrivenčene sence na valove peska. Cesta je postala srebrn trak, ki se je vil med griči naprej, vedno proti zahodu. Vsak prevožen kilometer tega traku nas je za košček približal domu.

Iranska meja. Še petdeset metrov nazaj, na afganistanski strani, so nam vsiljivi prekupčevalci ponujali hašiš po izredno nizki ceni. Tu pa te za nekaj gramov mamila ustrelijo ne glede na to, iz katere državi si. Kar na carini imajo razstavo eksponatov, v katerih so bolj ali manj domiselni potniki skušali pretihotapiti mamilo v Iran. Čevlji z votlimi petami, pregrajen bencinski tank, konzerve hrane, kovčki z dvojnimi dnom itd. Ob vsakem predmetu je bilo napisano ime potnika, kdaj so ga ujeli in iz katere države je bil. Ko smo enega od uslužbencev vprašali, kje so sedaj ti ljudje, se je samo nakremžil in s prstom pomenljivo potegnol prek vratu. Razstava od sile učinkovito deluje in najbrž vsak prekleto premisli, preden se spusti in tako tveganje. S temi krutimi ukrepi so baje za 90 odstotkov zmanjšali pretok mamil prek meje.

Mudilo se nam je domov. Vsako nepredvideno čakanje nas je spravljal v bes. Na tri ure smo se ustavili, poskakali za cesto, opravili, kar je bilo treba opraviti

Kdorkoli se vrača iz dežel pod najvišjimi gorami sveta, mu ostanejo v najlepšem spominu tamkajšnji otroci

Foto: Viki Grošelj

in že drveli naprej. Zoran pa ne bi bil Zoran, če ne bi pri vsakem drugem ustavljanju iz tako vsakdanjega opravila napravil predstave. Ustavimo se, poskačemo ven, Zoran obsedi v avtu in zasanjano gleda nekam v daljavo:

»A ti ne greš?«

»Ne, me ne tišči.«

Hitro smo nazaj. Šofer hoče speljati, ko se Zoran zdrami.

»Fantje, stojte!«

»Kaj pa je?«

»Jaz grem srat.«

Šok je tak, da odprtih ust in brez besed gledamo, kako hlača proti, vsaj zdi se, najbolj oddaljeni točki na obzorju. Potem tulimo nanj, se sami skregamo, mu grozimo in se na koncu že režimo. Nič ga ne moti. Opravi svoje, se skobali nazaj v avto in spet zasanjano gleda nekam v daljavo.

Avtomobili nam ves čas po malem nagaajo, sredi Turčije pa nam eden dokončno odpove. Specialisti razkopljejo motor do prafaktorjev. Vse je videti kot operacija. Sklonjeni so nad črevesje motorja in vsakih toliko časa slišim povelja:

»Daj sedemnajstko.«

»Prinesi gedore.«

»Kramp, zdaj si pa še dihtengo zajebal.«

»Prepiksnať ga bo treba.«

»Vse bi bilo, če bi imeli moment ključ.«

Z Denom nimava pojma o mehaniki. Raje se drživa ob strani. Več kot pol izrazov

ne razumeva. Samo modro kimava in pritrjujeva strokovnjakom. Ampak moment ključ nama ni šel iz glave. Za vse je bil že prej kriv in specialisti so ga največkrat omenjali. Kar priljubil se nama je. Malo zaradi smešnega imena, malo, ker je bil tako pomemben, malo pa zato, ker si nisva predstavljala, kakšen je. Prav obsedena sva bila od tega moment ključa in Den je proti koncu slovesno izjavil:

»Viki, ko ga prvič vidim, ga bom slikal!«

Popravljanje se je končalo tako, da smo avto vlekli 250 kilometrov daleč do Ankare. V enem od servisov se je zadeva z odpiranjem drobovja ponovila. Štirje do vratu zamazani mulčki so pod šefovim nadzorstvom izvlekli glavo motorja. Uspelo nam jo je počiti. Nesli so jo k sosedu, jo za silo zavarili, našli novo »dihtengo« in po dveh urah smo že vozili naprej. Tisti mulci so bili zares mojstri.

V Bolgarijo pripeljemo zvečer, vozimo do enih ponoči, potem pa, kot smo bili vajeni ves čas, ustavimo ob cesti, zlezemo v spalne vreče in v hipu zadremamo. Uro kasneje me zbudi cev puške, ki mi jo nekdo tišči pod nos: odkrila nas je policijska patrولا. Spanje ob cesti je prepevedano, naprej moramo. Bolgari so izgubili še tisto malo simpatij, ki smo jih gojili do njih.

Končno še zadnja meja. Trobimo na vso moč, ko pripeljemo do naših carinikov. Poskačemo ven in jih zasujemo z vprašanji, saj nič ne vemo, kaj se je med tem dogajalo doma. Vse želimo izvedeti v eni sapi:

»Iz Afganistana prihajamo, kaj se dogaja v Jugoslaviji? Kaj je novega?«

»Odkud ste?«

»Iz Ljubljane!«

Cariniku se široko razleze obraz. Imenitno novico pričakujemo iz teh nasmejanih ust. In res je super:

»Radnički je juče pobedio Olimpiju!«

Zadnja postaja pred domom so Čateške Toplice. Za silo se moramo urediti, preden pripeljemo v Ljubljano. Kar na kopaljšču se postavimo pod tuše in drgnemo s sebe dvomesečni prah, blato in drugo svinjarijo, naključni kopalci pa se v gručah zbirajo okoli nas in samo gledajo. Tako umazane ljudi lahko le redko vidiš.

Umiti, urejeni in počesani se še enkrat čudovito skregamo. Trije člani odprave nočejo z nami. Tako zdesetkani malo pred četrto popoldne pripeljemo pred naše društvo, kjer se pristrčno snidemo z znanci in prijatelji.

Če bi kdaj kdo upal trditi, da se nismo imeli imenitno, sem se pripravljen takoj skregati z njim.

DIAPOZITIVI V LUŽI

Vedno, ko nam je v Himalaji uspela kakšna dobra plezarija, smo jo hoteli po svojih močeh in čim bolj prepričljivo predstaviti javnosti. Poti za to je bilo več: radio, televizija, članki v časopisih in revijah ter seveda številna predavanja z diapozitivi po vsej Sloveniji in Jugoslaviji. Najvažnejše je bilo tisto prvo, uradno, ki smo ga ponavadi pripravili v dvorani kina Union v Ljubljani. Idej, kakšno naj bi bilo tako predavanje, je bilo vedno veliko. Že na odpravah smo sanjarili in debatirali o tem, kako bo tokrat predavanje nekaj čisto posebnega: z več projektorji, s projeciranjem na strop, z glasbo, z dokumentarnimi posnetki radijskih pogovorov na gori itd. . . . Vsekakor so bile to zanimive ideje in prav bi bilo, če bi se tega kdaj zares lotili. Zaradi priznane in dokazane neresnosti nas samih, kadar gre za reči, ki niso neposredno povezane s plezanjem, pa je vedno ostalo bolj ali manj le pri zamislih. Na dan predavanja pa smo po Ljubljani vedno znova tekali za projektorji, ozvočenjem, sestavljali diase in v glavnem vse prepuščili prav tako znanemu in dokazanemu smislu za improvizacijo.

Po uspešni odpravi na Makalu sem bil prvič udeleženec takega predavanja. Popoldne na dan prireditve se nas je šest ali sedem zbralo pri Alešu doma. Snel je veliko okno, ga postavil na štiri stole in začeli smo zlagati vsak svoje diapozitive, ustvarjajoč vsak svoj del zgodbe, celota pa naj bi pričarala vzdušje na odpravi. Več ljudi pomeni več zornih kotov, več informacij in s tem res kar se da objektivno predstavitev. Vrteli smo se okoli okna, podobnega mizi z zemljevidi, na kateri generalni načrtujejo bitko. Čas nam je, kot

vedno v takih trenutkih, tekel precej prehitro. Ura je bila že čez osem, predavanje naj bi se začelo ob devetih, mi pa smo še vedno sestavljali in kombinirali. Petnajst čez osem smo diapozitive po vrsti mrzlično zložili v veliko škatlo, ki se je zapirala kot kovček, vsak je pograbil svoje reči, meni so zaupali škatlo z diasi — in že smo hiteli.

Z Denom se usedeva v avto. Zunaj je turoben večer. Južen sneg naletava v velikih kosmih. Od vsepovsod teče voda in katrca se težko prebija skozi zdrazasto brozgo. Pri hotelu Union najdeva parkirni prostor. Vzamem škatlo, jo nesem kot kovček in grem za Denom, ki s kavbojskim korakom mojstrsko ubira pot med lužami, snegom in mimooidičimi. Kar naenkrat, ravno med preskokom velike luže, škatla v moji roki narahlo tleskne. Obe držali popustita, stranica se odpre, diapozitivi pa v loku pljuskujejo v lužo in sneg. Otrpnem. Precej hujši občutek, kot če bi se podelal v hlače — pa tudi za to takrat ni dosti manjkalo. Den je prizanesljiv. Sploh me ne zafrkava, celo do zabavljanja mu ni. Hitro pobirava diase iz snega in luž, jih mimogrede briševa v hlače in mečeva v odprto škatlo. Jasno je, da jih nismo označili in da je pred nami najmanj ena ura ponovnega sestavljanja.

Ne vem, kaj so si mislili gledalci, ki so se že zbirali v avli, ko sva pridrvela noter, noseč diapozitive kot na pladnju, in tekla naprej v projekcijsko kabino. Aleš je bil že tam, drugi predavatelji pa so se porazgubili med znance in prijatelje v čakalnici. Aleš ni niti trznil z očmi, vseeno pa sem pred seboj videl človeka, ki je bil malokrat v življenju tako jezen kot tisti hip. Den je polovil prijatelje po čakalnici in deset minut do devetih smo bili spet vsi skupaj pred velikim kupom pomešanih in še malo mokrih diapozitivov.

Ne spominjam se kaj dosti, kako so minevale naslednje minute. Med nestrpnim urejanjem, vzdihji, kletvicami, tuljenjem, da jih pol manjka, nervozo, hitrostjo, priseganjem, da Vikija ne smemo pustiti bližje kot pet metrov do škatle, ob koncu pa tudi že smejom je nastajalo novo predavanje. Čeprav hitrost ni naša vrlina, se je predavanje — potem ko so malo čez devet prišli in dvorano še povabljeni gostje — normalno začelo. Iz slike v sliko sta vznemirjenje in nervoza plahnela. Sem in tja se je sicer zgodilo, da je med pripovedovanjem enega drugi tiho zastokal: »O madona, to so moji diasi!« Ali pa smo drug drugemu podajali mikrofona, ne da bi vedeli, kdo naj govori. Toda Aleš je takrat vedno rutinersko spravil zadevo v tek in po dobri uri in pol je dvorana eksplodirala v dolgotrajen, pristrčen aplavz. . . . Od takrat nosim škatle z diasi vedno pod pazduho.

PRED TRI ČETRT STOLETJA JE ČLOVEK STOPIL NA JUŽNI TEČAJ

DOLGO POTOVANJE NA JUG ZEMLJE

ROALD AMUNDSEN

Nekoč so bili časi, ko je bila Zemlja še neznana. Potem se je zgodilo, da so postajale bele lise vse redkejše. Tako so se zmanjšale, da je pustolovcem komajda še ostal kakšen neodkrit košček. Samo zemeljska tečaja sta bila v začetku našega stoletja enako bela kot sneg, ki ju je pokrival. Tam se je tedaj začela dirka, pri kateri je bilo mogoče izgubiti življenje ali si pridobiti veliko slavo. Eden izmed tistih, ki so bili željni slave, je bil norveški pomorščak Roald Amundsen. Po 55 dni dolgem potovanju s pasjo vprego je kot prvi stopil na južni tečaj. Zadeva je bila opravljena, za njim in njegovimi kolegi so bili vsi napori. Zdaj bi mu pripadala samo še slava. In kaj stori tak človek v takšnem trenutku? Kaj pravi? Kaj misli? Zmagovalčevoročilo »Osvojitev južnega tečaja« je glede tega enako hladno in pusto kot okolje, v katerem je potekalo njegovo herojsko dejanje.

Tri četrto stoletja je minilo od takrat, ko je Amundsen s tovariši prišel na južni zemeljski tečaj. Njegova velikanska želja je bila, da bi kot prvi prišel na severni tečaj. Toda ko je leta 1909 prišel kot prvi tja Američan Robert Peary, je Amundsena minila vsaka želja, da bi šel še sam tja. Kot prvi je tedaj na vsak način hotel priti na južni tečaj. Toda tja se je prav tedaj odpravljala angleška odprava pod vodstvom Roberta Falcona Scotta. Da bi ga prehitel, je Amundsen kar se da skrival svoje načrte, ko se je s polarno ladjo Fridrijo Nansena »Fram« leta 1910 odpravil na Antarktiko. Ladja se je zasedrala v pristanišču in 20. oktobra 1911 se je Amundsen s pasjami vpregami odpravil na 1500 kilometrov dolg pohod po ledeni puščavi v notranjost celine. Ne da bi med

Roald Amundsen, človek, ki je želel kot prvi priti na severni tečaj pa je kot prvi stal na južnem

potjo naletel na resne težave in zapreke, je 14. decembra dosegel južni tečaj — tedaj res kot prvi. Le nekaj tednov pozneje je tja prispela Scottova odprava. Medtem ko se je Amundsen spet brez težav vračal k ladji, je Scot s svojimi tremi spremljevalci med vračanjem zašel v snežni vihar in ostal v njem.

Ker je sedanje »osvajanje nekoristnega sveta« precej podobno Amundsenovi odpravi, čeprav se v marsičem vendarle razlikuje od nje, objavljamo del Amundsenovih spominov na ta njegov dolgi pohod.

KJE SMO PRAVZAPRAV?

Dopoldne se je debela odeja oblakov na obzorju nekoliko razsvetlila in po dolgem času smo spet lahko videli nekaj kilometrov daleč. Imeli smo nekako takšne občutke, kot da bi si po dolgem spancu pomeli oči, da bi kaj videli. Ta čas smo se že tako privadili na dolgo, sivo svitanje, da nas je svetloba dobesedno slepila. Vse pa je kazalo, da bo takšno vreme še ostalo, kar je bilo za nas kar se da pomembno. Izmeriti bi namreč morali višino sonca nad meridianom, da bi tako lahko določili, na kakšni zemljepisni širini smo. Od takrat, ko smo izmerili 86° 47' južne širine, nismo mogli več opazovati neba, seveda pa kljub lepim napovedim nismo mogli vedeti, kdaj se nam bo spet ponudila taka priložnost. Vremenske razmere tukaj na višini doslej niso bile ugodne in čeprav niti zdaj niso bile kdovekakšne, smo se dopoldne ob enajstih ustavili in se pripravili, da ujamemo sonce, če bo seveda tako prijazno, da se nam bo dovolj lepo pokazalo. Hassel in Wisting sta vzela en sekstant in umetno obzorje, Hanssen in jaz drugega. Še nikoli v življenju nisem tako hitro opazoval in sonce dobesedno potegnil k sebi, da bi mu lahko izmeril višino. Če bi se izkazalo, da se izsledki naših opazovanj pokrivajo z izračuni, ki so nam pokazali, kje smo glede na hitrost potovanja, bi lahko južni tečaj potem določili na podlagi našega s potjo izračunanega potovanja; če pa zdaj ne bi dobili primerjalnega podatka niti ga ne bi dobili pozneje, bi bilo vprašljivo, če bi lahko tečaj določili samo na podlagi dolžine poti in časa potovanja.

Ne vem, če je moje vlečenje kaj pomagalo, toda zanesljivo je to, da se je sonce v resnici pokazalo. Sprva sicer ni bilo bleščeče svetlo, toda ker smo vendarle imeli toliko prakse, da smo se znašli tudi v slabših razmerah, je to zadostovalo. Iz-

merili smo njegovo višino, jo vsi določili in zapisali.

Medtem se je stena oblakov vse bolj cefrala in še preden smo končali delo, se pravi, še preden smo sonce ujeli na njegovi najvišji točki in se prepričali, da je spet začelo padati, se je svetilo in bleščalo v vsem sijaju. Tedaj smo instrumente odložili in začeli računati kar na saneh, ki smo jih uporabili namesto mize. Rečem lahko, da sem bil vidno radoveden. Kakšen bo rezultat po dolgi poti, ki smo jo prehodili skoraj na slepo in po niti najmanj ravnih pokrajin? Računali smo in računali in naposled prišli do rezultata. Presenečeni smo se spogledali, kajti rezultat je bil zares presenetljiv: po obeh izračunih smo bili na $88^{\circ} 16'$ južne širine! Četudi bi zdaj imeli vseskozi slabo vreme in bi lahko določili južni tečaj samo po dolžini poti in času potovanja, bi nam morali ljudje verjeti, da smo res bili tam.

ZASTAVA JE PRVIČ ZAPLAPOLALA

Ta dan smo imeli velikansko nalogo: svojo zastavo naj bi ponesli južneje od skrajne južne točke, do kamor je dotlej že prišel človek. Svilen o zastavo smo že pripravili in je ležala, pritrjena na dve smučki, na Hanssenovih saneh. Naročil sem mu, naj jo razvije, brž ko bomo prekorčili $88^{\circ} 23'$, kar je bila Shackletonova najbolj južna širina, ki jo je dosegel. Ta dan sem namreč imel nalogo prvega voznika in sem se takoj podal na pot. Zdaj ni bilo več težko držati smer; vozil sem naravnost proti prečudovitim oblačnim tvorbam in vse je šlo kar mehanično naprej. Potovali smo tako, da je spredaj vozil prvi voznik, nato Hanssen, nato Wisting in na koncu Bjaaland. Vse je šlo tako lepo, da sem se v mislih kmalu preselil drugam, sam ne vem kam, prav gotovo pa ne tja, kamor smo bili namenjeni. Tako odsoten sem bil, da sem popolnoma pozabil na okolje, po katerem smo potovali.

Nenadoma me je iz sanjarjenja iztrgalo radostno kričanje in veseli vzkliki. Hitro sem se obrnil k drugim, da bi odkril vzrok tega nenadnega veselja, ter onemel in obstal kot ukopan. Ne morem opisati občutkov, ko sem videl, kaj se dogaja. Vse sani so obstale, na sprednjih pa je vihrala norveška zastava. Razvila se je, plapolala in frfotala, da je šumela svila ter se prelepo risala v čisto ozračje in bleščeče belo okolico.

Prestopili smo $88^{\circ} 23'$ južne širine, bili smo južneje od kateregakoli človeka do tedaj! Niti en sam trenutek na vsej dolgi vožnji me ni tako prevzel kot ta. Solze so mi stopile v oči, nisem jih mogel zadržati, čeprav sem vpregel vse svoje moči. Plapolajoča zastava tam je bila močnejša od mene in od moje volje moči. Na srečo nisem bil čisto pri drugih in sem imel čas, da sem spet postal gospodar svojih

Cilj, južni zemeljski tečaj, je dosežen. Na najjužnejši točki planeta je zapičena norveška zastava, tekmeč Robert Scott pa je poleg tega dobil pod zastavo pismo za svojega kralja

dejanj, preden sem prišel do njih. Vsi smo si med seboj izmenjali čestitke in si stisnili roke. V zvestem sodelovanju smo prišli tako daleč, zdaj bomo gotovo prišli še dlje — prišli bomo čisto do konca.

Tedaj nismo pozabili na moža, ki je skupaj s svojimi zvestimi spremljevalci prinesel zastavo svoje domovine mnogo, mnogo bližje k cilju kot kdorkoli od njegovih predhodnikov. Največje priznanje, spoštovanje in občudovanje je veljalo siru Ernstu Shackletonu, ki bo ostal v zgodovini raziskovanj južnega tečaja večno zapisan z velikimi črkami.

Seveda smo morali takoj uporabiti fotografske aparate. Dobili smo izredno sliko dogodka, ki ga ne bo nihče od nas nikoli pozabil. Nato smo odpeljali še kakšne tri do štiri kilometre naprej, do $88^{\circ} 25'$ južne širine, in tam postavili tabor. Vreme se je ves čas samo še izboljševalo; zdaj je bilo čisto mirno, bleščeče svetlo in glede na razmere prav poletno, saj je bilo komaj 18 stopinj pod ničlo.

V našem šotoru je bilo precej soparno, to pa je bilo celo več, kot smo pričakovali. Po dolgem premišljevanju in preudarjanju smo prišli do zaključka, da bi morali tukaj urediti še eno taborišče, v katerem bi shranili hrano, zadnje pred ciljem. Prednosti, ki bi jih imeli, ko bi še enkrat razbremenili sani, so bile tako velike, da smo to tvegali. Sicer pa to sploh ni bilo veliko tveganje, saj smo postavili take možice, po katerih bi moral najti pot nazaj celo slepec. Sklenili smo namreč, da tega preskrbovalnega tabora ne bomo označili le proti vzhodnozahodni smeri naše poti, ampak tudi proti jugu in ga dobro opremili s snežnimi možici.

RAZORANI OBRAZI

Naslednji dan smo zato posvetili urejanju preskrbovalnega tabora. Hanssenovi psi so bili vsi brez izjeme čudovite živali; zdelo se je, kot da se jih ne more nič prijati. Nekoliko so resda shujšali, vendar so bili kljub temu pri polnih močeh. Wistingovi in Bjaalandovi psi so bili nasprotno precej zdelani, posebno še Bjaalandovi; zato smo sklenili, da Hanssenovih sani ne bomo razbremenili, ampak samo sani drugih dveh. Sicer pa to sploh ni bila kdovekako velika razbremenitev: odvezli smo vsakim komaj kakšnih 50 kilogramov. V taboru z zalogami je tako ostalo kakšnih sto kilogramov predvsem pasje hrane in prepečenca. Sneg nam je sprva resda nagajal in ga nismo mogli obdelovati, toda naposled smo le spravili skupaj čisto dostojno gradnjo. Na saneh smo potem peljali s seboj še za približno mesec dni hrane. Če bi kljub vsem predvidevanjem le imeli smolo in tega tabora z zalogo ne bi našli, bi tudi z zalogo, ki smo jo peljali s seboj, prišli nazaj na ladjo. Tabor smo označili v vzhodnozahodni smeri s 60 črno pobarvanimi deskami zabojev, ki smo jih zapičili sto korakov vsakebi, na vrhu vsake druge pa je visela cunjca. Stranice, ki so gledale proti vzhodu, so bile označene z znamenjem, tako da bi lahko takoj vedeli, kje je vzhodna stran tabora, medtem ko proti zahodu ni bilo nobenih oznak.

Toplota zadnjih dni je zelo poslabšala naše omrzline. In kakšni smo bili videti! Wistingu, Hanssenu in meni je zadnji jugovzhodni orkan prizadejal pravo razdejanje. Leva stran naših obrazov je bila ena sama s krvjo podpluta in deloma živa rana. Res nas je bilo strašno videti in po vsej verjetnosti nas take ne bi spoznali niti naši najbližji. Te rane so nam bile med nadaljnjim potovanjem prava nadloga. Že najrahljši vetrič je povzročal občutek, kot da bi nam kdo šel z nožem prek obraza. Spominjam se, da je zadnja krasta odpadla s Hanssenovega obraza še tri mesece pozneje.

Med urejanjem tega tabora za zalogo nam je šlo vreme zelo na roko; sonce nas je ljubkovalo in imeli smo izredno priložnost za dobro opazovanje azimuta, kar je bilo zadnje uporabno opazovanje na celotnem potovanju.

10. december se je zbudil s prav tako lepim, sončnim vremenom. Bilo je 28 stopinj pod ničlo in vlekel je rahel vetrič. Takoj smo začeli postavljati možica, kar je pomenilo delo, ki smo ga natančno opravljali vse do tečaja. Zadnji možiči vendarle niso bili tako visoki kot oni, ki smo jih postavljali tam spodaj na ledeni plošči; tukaj so zadostovali kakšen meter visoki, kajti na tej popolnoma gladki ravnini je bilo mogoče brez težav razpoznati vsako vzpetnico.

Tako kot nasploh na zadnjem delu poti smo opazili, da je imel tam sneg popolnoma drugačno sestavo; komaj je bilo mogoče iz njega izrezati snežene bloke. Zdi se, da je sneg tam zgoraj padal v mirnem vremenu, saj smo lahko brez težav vanj do konca zabodli dva metra dolg drog za šotor, ne da bi zadeli na kakšno oviro ali led. Tudi površina je bila popolnoma ravna in brez kakršnihkoli znakov, da bi kakšna sila mešala sneg.

KAJ NAS ČAKA NA TEČAJU?

Nato smo korak spet usmerili proti jugu. Z razmeroma veliko gotovostjo smo ugotovili, da bomo zjutraj ali popoldne 15. decembra prišli na cilj svoje poti. Vsem se je to zdelo tako samo po sebi razumljivo, da so se skoraj vsi naši pogovori vrteli okrog tega časa. Nihče od nas ni hotel priznati, da je živčen, vendar le mislim, da je bil vsak v svoji notranjosti vsaj malo razburjen. Kaj bomo videli na tečaju? Neskončno, velikansko ravnino, ki je pred tem še ni videlo nobeno človeško oko in ki nanjo še ni stopila nobena človeška noga? Ali — ali pa? Ne, ne, to bi bilo popolnoma nemogoče! Pri taki hitrosti, s kakšno smo napredovali, moramo cilj doseči prvi, o tem ne more biti niti najmanjšega dvoma. In vendarle — in vendarle... Kjer je le najmanjša možnost, se skozi prileče dvom in gloda in gloda in ubogemu človeku ne da nobenega miru več.

»Kaj vendar vohlja Uroa?« je nenadoma dejal Bjaaland enega od teh zadnjih dni, ko sem šel poleg njegovih sani in se pogovarjal z njim. »Prav nenavadno je, da neprestano voha proti jugu. Misliš, da je mogoče?«

Toda tudi Mylius, Ring, Oberst in Suggen so se očitno zanimali za nekaj, kar naj bi se dogajalo na jugu. Prav nenavadno je bilo, kako so nenadoma pozorno dvignili glave in vohljali natančno proti jugu. Človek bi res lahko mislil, da je tam nekaj, kar je vredno pozornosti. Vendar se je zdelo, kot da so bili potem razočarani.

Opazovanja in izračuni so se 10. decembra skladali do dveh kilometrov natančno. Tudi 11. decembra so bile te primerjave enako natančne. In tudi 12. decembra so bili enaki vremenski pogoji, temperatura je bila — 25 stopinj, bili pa smo na 89° 15' južne širine. Dne 13. decembra smo prišli na 89° 30', ko je bilo vreme izredno mirno in sončno. Še dan pozneje smo bili dopoldne na 89° 37', popoldne pa že na 89° 45'. Ustavili smo se, ko smo prehodili 14,8 kilometra, se pravi osem širinjskih minut.

Tisti večer je bilo v šotoru takšno razpoloženje, kot na predvečer kakšnega praznika. Nekaj velikega je čakalo pred vrati; to je bilo mogoče čutiti. Spet smo pripra-

vili svojo zastavo in jo spet privezali na smuči. Lepo smo jo zvali in jo položili na vrh. To noč sem se večkrat zbudil in imel enak občutek kot takrat, ko sem kot deček na sveti večer čakal, kaj bo prinesel božični praznik: to je bila napetost pričakovanja, kaj se bo zgodilo.

15. decembra zjutraj nas je pozdravilo božansko vreme, ki je bilo kot naročeno za prihod na tečaj. Nisem čisto prepričan, toda mislim, da smo pozajtrkovali nekoliko hitreje in tudi nekoliko hitreje zlezli iz šotora. Razvrstili smo se kot običajno: predhodnica, Hanssen, Wisting, Bjaaland in druga izvidnica. Po času, ko naj bi bilo kosilo, smo dosegli 89° 53' južne širine in se odločili, da preostanek poti prevozimo v nepretrgani vožnji. Nismo veliko govorili, zato pa smo toliko bolj uporabljali oči. Hanssenov vrat je bil dvakrat tako dolg kot druge dni, tako zelo ga je obračal in dvigal, da bi le videl kakšen milimeter dlje. Pred odhodom sem ga prosil, naj natančno opazuje okolico in to naročilo je zelo natančno izpolnjeval. Toda če je še tako buljil, ni videl nič drugega kot neskončno, enakomerno ravnino, ki se je raztezala vse naokrog.

DEŽELA KRALJA HAAKONA

Ob petih popoldne smo skoraj vsi hkrati vzkliknili »Stoj!«. Vsi smo pozorno opazovali svoje merilne naprave in zdaj so vse kazale enako: bili smo na južnem tečaju. Cilj je bil dosežen in potovanje končano. Ne morem reči, da sem stal pred ciljem svojega življenja. To bi bilo vendarle nekoliko pretirano. Raje bom odkrit in bom pojasnil, da menda še nikoli noben človek ni bil čisto na drugem koncu svojega cilja, kot sem bil jaz ob tej priložnosti. Če bi bil na severnem tečaju, no, da, k vragu vse skupaj, ne bi rekel; severni tečaj me je privlačil že od mladih nog, zdaj pa sem na južnem tečaju! Ali si je mogoče zamisliti kaj bolj nasprotujočega si?

Tako smo torej bili po naših izračunih na tečaju. Seveda je vsak od nas natančno vedel, da nismo stali točno na točki, ki naj bi označevala tečaj; to bi bilo za tiste čase in pri instrumentih, ki so nam bili na voljo, nemogoče ugotoviti. Toda bili smo mu tako blizu, da je bilo popolnoma brez pomena tistih nekaj kilometrov, ki so nas morda ločili od te točke. Ta taborni prostor smo nameravali obkrožiti 18,5 kilometra na široko, in če bi se to zgodilo, bi bilo naše delo zelo dobro opravljeno.

Ko smo se ustavili, smo stopili skupaj in čestitali drug drugemu. Imeli smo dovolj velik vzrok po vsem tem, kar smo prestali, da smo spoštovali drug drugega. Mislim, da je bilo prav to čustvo skrito v močnem stisku rok drug drugemu.

Po tem dejanju smo se lotili drugega, največjega in najsvečanjšega na celotni poti — zabadanja zastave. Ljubezen in ponos sta gledala iz petih parov oči, ki so zrle v zastavo, ko se je na rahlem vetriču razvila in zaplapolala nad tečajem. Prepričan sem bil, da moramo zastavo zapičiti v sneg, opraviti to zgodovinsko dejanje, vsi skupaj in vsi hkrati. Tega ne bi mogel narediti sam. Skupno dejanje je bil edini način, da sem tukaj, na tem osamljenem kraju, svojim tovarišem izrazil svojo hvaležnost. Čutil sem tudi, da so to od mene pričakovali. Pet hrapavih, od mraza skrivenčenih pesti je prišlo za drog, dvignilo vihrajočo zastavo in jo zapičilo v tla — kot edino in prvo na geografskem južnem tečaju.

»Tako te zasajamo, ti, draga zastava, na južni tečaj in dajemo temu kraju, na kateri stoji, ime Dežela kralja Haakona VII.« Tega kratkega trenutka se bomo gotovo vse življenje spominjali vsi, ki smo takrat tam stali. Dolgotrajne formalne ceremonije niso v navadi v takih okoljih: kolikor je stvar krajša, toliko boljša je!

PASJA SMRT

Potem je bilo spet na vrsti vsakdanje delo. Ko smo postavili šotor, se je Hanssen odpravil, da bo ubil Helgeja. Ločitev od tega njegovega najboljšega prijatelja je bila zanj težak trenutek. Helge je bil izredno priden in dober pes. Ne da bi bilo treba kričati nanj, je vlek el od jutra do večera in je bil za svetel zgled celotni vpregi. Toda zadnje tedne je čisto zlezal vase in ob prihodu na tečaj je bil le še senca starega Helgeja. Samo visel je še v svoji vpregi in ni spravil nič več od sebe. Močan udarec po glavi — in Helge je nehal živeti. Pogovor »Smrt enega je kruh drugega« je redkokdaj tako zelo veljal v praksi kot pri teh pasjih pojedinah. Helgeja so raztrgali in nekaj ur pozneje so ostali od njega samo še zobje in konec repa.

To je bil drugi od 18 psov, ki smo ga izgubili. Major, eden izmed Wistingovih psov, nas je zapustil na 88° 25' južne širine in se ni več vrnil. Zelo so ga zapustile moči in je menda odšel proč, da bi v samotni umrl. Zdaj smo imeli še 16 psov, ki naj bi jih razdelili v dve vpregi, v Hanssenovo in Wistingovo, kajti odločili smo se, da bomo Bjaalandovo vprego pustili tukaj.

Seveda smo zvečer v šotoru slavili, a ne tako, da bi pokali zamaški šampanjcev in da bi vino teklo v potokih. Vsak od nas se je zadovoljil s kosom tjujenjevega mesa, ki je kajpada zelo dobro teknilo in nam je tudi dobro storilo.

Dругega znamenja, da se slavi, ni bilo. Samo zunaj smo slišali zastavo, ki je plapolala in frfotala.

(Zeit Magazin)

NA SMUČEH OD LJUBOTENA DO KORABA

VELIJA POZNA PLANINO V DUŠO

BOŠKO JOVANOSKI

Popova Šapka, smučarsko središče na Šar planini v Makedoniji, je zdaj dosegljiva vsakomur. Z avtom in žičnico se je mogoče pripeljati na tamkajšnje strme travnike. Pred nekaj več kot dvajsetimi leti, natančneje, do leta 1963, ko so postavili žičnico Tetovo — vas Lisec kot prvo etapo, pa so ljudje hodili na Popovo Šapko peš in so jim smučiči, nahrbtniki in vse drugo nosili konji. Ljudje, ki so nosili opremo turistov in tovorili s konji, so bili iz vasi Lisec. Iz Tetova, ki je na nadmorski višini 420 metrov, pa do vasi Lisec, ki leži 1200 metrov nad morjem, je bilo treba prehoditi 800 metrov višinske razlike, to pa je dokaj naporno, če gre človek peš, posebno še pozimi in v globokem snegu.

Ko so ljudje prispeli po dveh urah hoje v Lisec, je bil pred neko hišo, ki je veljala za gostilno, obvezen počitek, da bi popili čaj ali še kaj drugega in da bi si nabrali moči za enako velik napor do Popove Šapke.

Zdaj, ko so zgradili žičnico (ki pa zdaj menda ne obratuje, ker ni mogoče nabaviti vlečne vrvi) in ko je zgrajena sodobna asfaltirana cesta Tetovo—Popova Šapka, te tovarne poti posebno pozimi nihče ne uporablja, niti krajanji iz Lisca, ki hodijo in tovorijo po njej samo poleti, ko jih poti vodijo na njive in pašnike. Toda tista hiša, kjer so se včasih ljudje ustavljali, še vedno stoji, čeprav ni več gostilna, v njej pa še vedno živi krepak in živahen starec Velija Nuriman.

Kdo je ta mož? To je eden izmed prvih smučarjev in planincev v Tetovu. To je človek, ki je odkril Popovo Šapko kot smučarsko središče. Njegovo odkritje je mogoče oceniti šele zdaj, ko je na teh smučiščih zdaj v zimskem času, posebno še ob koncu tedna, kot v čebelnjaku. Tam je kakšno lepo soboto ali nedeljo pet tisoč in včasih celo do deset tisoč smučarjev, turistov, planincev, ljubiteljev narave, ljubiteljev lepega.

Velija Nuriman je mož, ki je Šar planino večkrat prehodil s smučmi po dolgem in počez. To je človek, ki je skupaj s svojim tovarišem Dževairom Ametovićem (ki je zdaj že pokojni) spremljal planinsko-smučarsko odpravo »Od Ljubotena do Koraba« od 2. do 8. aprila 1939, o kateri je potem pisal eden izmed udeležencev, prof. dr. Vojin Smodlaka in morda še kdo. številka 194 iz leta 1939.

V tej skupini so bili poleg dr. inž. Franceta Avčina še Uroš Župančič, Ivo Tavčar,

Velija Nuriman, vodnik slovenske smučarske odprave leta 1939

Foto: Boško Jovanoski

dr. Stanko Tominšek, dr. Jože Pretnar, dr. Vojin Smodlaka in morda še kdo. Nekateri od udeležencev te odprave so še živi in se bodo ob branju tega sestavka radi spominjali te edinstvene predvojne ture na smučeh in svojih spremljevalcev, od katerih živi le še Velija Nuriman.

On niti dandanašnji ne more brez Popove Šapke; še zdaj je vedno tam, če le more, toda zdaj jo v glavnem obiskuje z avtom, pelje pa ga kateri od njegovih štirih sinov ali kakšen vaščan iz Lisca.

Šli smo po tej poti tako, kot so hodili včasih v vas Lisec, da bi videli, kod so tedaj hodili in da bi se pogovorili z Velijo Nurimanom. Bil je še mrak, ko smo se odpravili iz Tetova in bili že v zgodnjem dopoldnevu v Lisicu pri Nurimanu. Ravno se je odpravljaj na Popovo Šapko.

»Ne morem brez te lepote,« je dejal. »Mislim, da ne more dati nobeno smučarsko središče smučarjem, planincem in turistom vsega tistega, kar jim daje Šapka, ker druga središča preprosto vsega tega nimajo. Tukaj so vsakršna smučišča, tako za začetnike kot za izkušene smučarje, tukaj so lepe dovozne ceste, toliko je tukaj prostora, da bi lahko zgradili še

letališče. Seveda bo treba še marsikaj pozidati in polepšati. Narava je tukaj zares radodarna in to je treba izkoristiti.«

Vprašali smo ga za turo »Od Ljubotena do Koraba«. Vsake podrobnosti se spominja. Posebno dobro se spominja dr. Vojina Smodlake. Bilo je, pravi, zelo lepo. Čisto nič ni bil utrujen, celotna pot se mu je zdela nekaj običajnega in normalnega. Takrat je bil mlad. Še zdaj bi prav rad šel na tako pot, če bi le mogel.

Pogosto gre v Tetovo. Tam na trgu sede v bife Planinar, popije kavo, se pogovori o vremenu in cenah, zve novice in se počasi vrne v svojo vas Lisec, domov.

Nuriman pozna vse muhe te gore in planine. Natančno ve, kdaj bo lepo in kdaj bo nevihta. Dobro ve, kdaj bo dober sneg za smučanje. Popovo Šapko pozna v dušo.

Spominjam se pogovora z Nurimanom leta 1970, preden je šel v pokoj in ko je še delal v tedanjem Ineksovem hotelu na Popovi Šapki. Dan je bil jasen in topel, na nebu ni bilo niti enega samega oblaka. Sedela sva na terasi in se sončila, ko mi je Nuriman dejal: »Jutri bo pol metra novega snega.« — »Ne šali se,« sem mu dejal, »saj vidiš, kakšno vreme imamo!« — Nasmehnil se je in šel delat.

Ko smo naslednji dan vstali, je bilo zunaj točno pol metra snega. To mi je dobro ostalo v spominu in potrjuje mojo današnjo trditev, da pozna Nuriman Popovo Šapko v dno duše.

Skupaj sva nadaljevala pot po stari poti proti Golgoti, kraju, kjer je bilo včasih najtežje hoditi — in je enako še zdaj, če greš peš. Nuriman se veseli kot otrok, ko vidi toliko ljudi na smučeh. Nikoli ni verjel, da se bo Popova Šapka v tako kratkem času razvila v tako veliko smučarsko središče.

Vendar pravi, da je to šele začetek.

* * *

Zelo me bo veselilo, če bo to obujanje spominov z Velijo Nurimanom zbudilo lepe spomine pri planincih-smučarjih, ki so leta 1939 prehodili pot od Ljubotena do Koraba, in pri drugih, ki so leta 1939 v Planinskem vestniku prebrali članek dr. Avčiča in odšli na seznanjanje s Šar planino, kot je bila, na primer, skupina Janeza Duhovnika, ki je poskusila to pot prehoditi leta 1983.

Prepričan sem, da bo to zanimivo pot poskusila prehoditi na smučeh še kakšna skupina turnih smučarjev.

Planinski maraton »25. maj«

Na Fruški gori bo Zveza planinskih društev mesta Novega Sada organizirala 1. in 2. maja letos deseti planinski maraton »25. maj«, ki ga bo pripravilo Planinsko-smučarsko društvo »Željezničar« iz Novega Sada. Planinci bodo lahko sodelovali na malem ali velikem maratonu: prvi bo dolg 25 in drugi 88 kilometrov. Na maratonski poti bo 22 kontrolnih točk, kjer bodo morali maratonci vtisniti žige v posebne kontrolne knjižice. Celotna pot bo označena s posebnimi markacijami — z belim krogom z rdečo peterokrako zvezdo v sredini.

Start obeh maratonov bo v petek, 1. maja ob 9. uri pred domom Planinsko smučarskega društva Željezničar na Popovici. Cilj malega maratona bo na Iriškem vencu na 8. kontrolni točki, kamor bo treba priti najpozneje 1. maja do 18. ure (9 ur za 25 kilometrov dolgo pot). Cilj velikega maratona bo pred Željezničarjevim domom na Popovici, progo pa bo treba prehoditi v največ 33 urah, se pravi do 2. maja do 18. ure.

Na maratonu lahko sodelujejo vsi, ki se za to počutijo sposobni. Otroci do 15. leta starosti lahko sodelujejo samo v spremstvu staršev ali spremljevalcev, ki so starejši od 18 let. Priporočljivo je, da se vsak udeleženec pred pohodom posvetuje o tem s svojim zdravnikom, kajti vsakdo sodeluje na maratonu na lastno odgovornost. Tisti, ki bodo prehodili mali maraton, bodo dobili srebrno značko, oni, ki bodo velikega, se pravi 88 kilometrov, pa poleg srebrne še zlato značko in posebno diplomu. Skupine udeležencev, ki zastopajo svojo šolo, enoto JLA, športno organizacijo, delovno ali drugo organizacijo, tudi planinsko, dobijo še posebno diplomu. Tekmovalna knjižica, vodniček, v katerem bodo napisane razdalje med kontrolnimi toč-

kami, štartna številka ter značka in diploma ostanejo udeležencem za spomin.

Maraton bo potekal s Popovice prek Strazišila, mimo groba pesnika Branka Radičevića, samostana Grgeteg iz 15. stoletja in televizijskega stolpa na Iriški venec (kjer bo cilj malega maratona) ter dalje skozi Vrdnik, mimo samostana Jazački Prnjavor iz 16. stoletja, spomenika narodnega heroja Boška Pankovljevića-Pinkija in Andrevlje na najvišji vrh Fruške gore Crveni čot (539 m) ter od tod do srednjeveškega samostana Beočina in prek Zmajevca in skozi Ledince nazaj na Popovico. To pomeni, da bodo udeleženci velikega maratona spoznali največji del Fruške gore.

Za vse udeležence maratona bo na šesti kontrolni točki na voljo brezplačno vroč čaj, za udeležence velikega maratona pa na deseti kontrolni točki brezplačen topel obrok. Na nekaterih kontrolnih točkah bodo maratonci lahko kupovali osvežilne pijače in hrano, vendar je kljub temu priporočljivo nesti hrano s seboj v nahrbtniku, prav tako pa tudi rezervno perilo in vse drugo, kar potrebuje planinec na turi.

Vsak udeleženec bo na štartu čitljivo izpolnil prijavnico in dobil kontrolno knjižico, štartno številko in vodniček po maratonu. Štartne številke bodo dajali v četrtek, 30. aprila od 17. ure dalje na Popovici in 1. maja od 6. do 9. ure na štartu.

Prireditelji imajo na voljo samo približno sto postelj v planinskih domovih. Vendar lahko udeleženci od daleč prenočujejo v Novem Sadu (na primer v hotelu), kajti 1. maja bodo do 8.30 vozili z železniške postaje v Novem Sadu na Popovico posebni avtobusi.

Prijave za sodelovanje na maratonu »25. maj« sprejemajo do 1. maja. Prijavitelj se je mogoče pisмено na naslov »Savez planinarskih društev Grada Novog Sada, 21000 Novi Sad, Cara Lazara 6«, prijavitelj pa se je mogoče tudi po telefonu (021/29 978).

odmevi

ČIGAVE SO PROPADAJOČE GORE?

Polemičnemu premišljevanju Alenke Bizjak v PV 1:87, odgovoru Gregorja Klančnika v Delu 2. 2. 1987 in njegovemu članku Enotna vprega planincev (PV 3/87) sem dolžan dodati nekaj pojasnil in dopolnitev, saj posredno omenjajo moje delo pri Triglavskem narodnem parku in pri gospodarski komisiji PZS. Najprej moram povedati, da nisem z Alenko Bizjak v nikakršnem sorodstvu in da se za njenimi številnimi članki ne skriva moje soavtorstvo, kot so mi nekateri po ovinkih namignili. Res pa je, da avtorico poznam in jo zelo cenim zaradi njenega aktivnega delovanja na področju varovanja okolja. Tako kot poznam tudi Gregorja Klančnika, ki ga spoštujem kot neverjetno žilavega športnega veterana in uspešnega gospodarstvenika.

S člankom Čigave so propadajoče gore je Alenka Bizjak neobremenjeno zarezala v silno aktualno in občutljivo problematiko vedno bolj škodljivega vpliva visokogorskih planinskih postojank na povirja pitne vode v dolinah. Povojna evforija gradnje planinskih koč se je dandanes marsikje izkazala kot zgrešen zalet tudi zaradi nepredvidenih ekoloških posledic. Za kaj pravzaprav gre?

Naše nekdanje planinske kočice so bile prilagojene merilu svojega naravnega okolja. Po bivalnih standardih so bile skromne, imele so suha stranišča na vogalih ali pod prizidki, zaradi najnujnejše kuhinjske ponudbe se tudi še niso otevale z večjimi problemi smeti in odpadkov. Ekološko niso bile problematične. To vedenje o ekološki neoporečnosti planinskih postojank se je nespremenjeno ohranjalo do danes, ko je razvoj množičnega planinstva vsilil prej omenjeno graditeljsko evforijo. Vzporedno z razvojem planinskega gospodarstva se ni ustrezno razvijala tudi ekološka zavest, saj pri gradnji novih postojank in pri razširitvah starih nihče ni razmišljal, kaj taka ekspanzija pomeni v ekološkem smislu. Zadnja leta ugotavljamo (z raziskavami), da so vse planinske kočice, ki imajo stranišča na vodno izplakovanje, pralnice in večje kuhinje (z veliko količino odplak), stalna nevarnost in potencialni vir onesnaženja za pitno vodo v spodnjih dolinskih zajetjih. Raziskave kažejo, da je ponekod zato pitna voda nevarno okužena oz. vsaj močno oporečna.

Takšna spoznanja zahtevajo stremitev. Žal se le malo ljudi tega zaveda, še manj je tistih, ki iščejo načine stremitve. Ne gre za iskanje krivcev niti za nezaslužene pohvale vsevednim, ker pred tridesetimi leti še nihče ni mogel predvideti problemov, ki nas presenečajo danes. Gre za zrelost

in pogum, da probleme spoznamo in priznamo in da z akcijami skušamo zaustaviti uničujoči razvoj.

Katere dileme povzročajo različne poglede? Najprej smisel in potreba po novih planinskih kočah v visokogorju. Zagovarjam stališče (kar je tudi stališče gospodarske komisije PZS), da v našem visokogorju ne smemo več graditi nobene nove postojanke. Nasprotujem miselnosti, da je treba vsem obiskovalcem vsako poletno soboto zagotoviti v gorah posteljo. Takšna logika bi po vseh vrhovih gradila kočice, da bi za vsako ceno zadovoljila stihiskemu množičnemu navalu nekaj nedeljsko letno. Nobena skrivnost ni, da povzročajo preobremenjenost nekaterih koč obiskovalci, ki jim planinstvo pomeni le enkratletni obisk Triglava, in še to le konec julija ali meseca avgusta. Ta čreda ustvarja zloglasne neprekinjene procesije po eni in isti poti ter kritizira, ker ne dobi prenočišča v postelji; drugim v naše gore pa ne zna stopiti in noče vedeti, da je Triglav mogoče obiskati tudi čez teden ali jeseni, ko ni nobene zadrege s prenočišči. Načrtovanje novih postojank in vedno hujše obremenjevanje naših gora po merilu dveh natrpanih avgustovskih sobot pod Triglavom je neodgovorno.

Poslanstvo planinske organizacije vidim v vzgoji, ozaveščanju in novih pobudah za svoje članstvo, ne pa v nekritičnem podrejanju zahtevam neozaveščenih obiskovalcev, ki v gorah zahtevajo vedno več.

Glede sanitarij na vodno izpiranje v planinskih postojankah (kjer z vodo ni težav) naj rečem tole: spadam med tiste, ki zagovarjamo suha stranišča. Takšna so tudi v večini planinskih koč drugod po Alpah. Z ekološkega stališča je vodno izpiranje sanitarij v gorah nesprejemljivo. Posebno v naših gorah! Njihov zunanji videz je zaradi apnenčaste zgradbe le pokrov čez skrivnosten kraški labirint neznanjih podzemskih povezav. Raziskave in barvanja dokazujejo presenetljive vodne poti z gora do dolinskih studencev. Zato ne smemo nikoli pozabiti na specifičnost visokogorskega krasa. Podatek, da 20 odstotkov pitne vode v Sloveniji priteče iz Julijskih Alp, je dovolj zgovoren. Zaskrbnjujoče pa je dejstvo, da to pitno vodo napajajo kapilare tudi izpod planinskih koč. Pri tem se obnašamo malomarno, neodgovorno, včasih skrajno lahkomišno. Nihče ne vzame resno zahtev, da bo treba kakšen del naših gora zavarovati kot rezervat pitne vode. Ta je — strateško vzeto — veliko pomembnejša in dragocenejša kot vse postojanke in prenočišča skupaj. Samo primer iz sosedne Koroške: del Karavank na severni strani je zavarovan kot rezervat pitne vode. Nobena gradnja ni dovoljena tam, kmetom ne puste postavljati niti senikov.

O greznicah, ki naj bi v naših planinskih

postojankah lovile oz. zbirale vodno izplakovanje stranišč, kuhinj in pralnic in naj bi zato bile zagotovile za ekološko neoporečnost gorskega sveta, pa tole: iz svojega petnajstletnega dela v gradbeni projektivi in operativi so mi dobro poznane stare in preizkušene gradbeniške zvižaje z greznicami, ki imajo luknje na dnu, da zato niso nikoli polne, so pa, in ker so, zadoščajo predpisom; kako je na dnu, seveda nihče ne brska. Marsikateri upravljalec ali oskrbnik planinske kočje tega niti ne ve in je iskreno prepričan, da je pri njem vse v redu. Zato ne verjamem nobenemu sprenevanju o tej problematiki.

Zdaj pa konkretno odgovor glede Kredarice in Koče pri Triglavskih jezerih. Prepričan sem, da pomeni razširitev obeh postojank (isto velja za druge kočje v visokogorju) dodatno ekološko obremenitev našega gorskega sveta. Verjamem Gregorju Klančniku, ki pravi, da dobivajo o prenovljeni Kredarici same pohvale. Glede zunanjega videza tudi jaz menim, da mu ni kaj očitati in da je projektantu uspelo velike gradbene mase s strešinami in nakloni ukrotiti tako, da se korektno vključujejo in prilagajajo svojemu gorskemu okolju. V tem smislu ocenjujem Kredarico kot vzorno postojanko.

Nekoliko se razhajamo glede notranje opreme. Zavidljivega, skoraj hotelskega notranjega standarda se ni treba sramovati niti ga odklanjati, dodati je le treba, da zaradi omejenih finančnih možnosti to ni planinski standard. Raven Kredarice je za druga planinska društva nedosegljiva. Najbolj se z Gregorjem razhajava glede ocene sanitarij na vodno izpiranje in o pričakovani škodi kanalizacijskih odplak s Kredarice, ki jo povzročajo vodnim izvirov v dolini (Vrata, Krma, Trenta, morda celo Bohinj). Svoje pomisleke sem mu že povedal v najinih razgovorih, zdaj pa jih bom ponovil, ker me je zbudla trditev, da »do preliva vode iz greznice na Kredarici še ni prišlo; čistoča te vode pa je taka, da bi jo lahko ponovno uporabili.« Ta misel je pa le malo predebela in njen avtor meče le preveč peska v oči nepoznavalcem. Naj mi Gregor ne zameri: prelivi gor, prelivi dol, to ni pomembno. Če se ni greznica v treh letih napolnila vsaj za normalni preliv kljub vsakodnevnu črpanju vode iz vseh okoliških izvirov (kar povzroča tudi ropot, smrad in zapravljanje pitne vode), pomeni, da ima na dnu luknjo ali razpoko, skozi katero se voda sproti prazni v labirint visokogorskega krasa, namesto da bi se zbirala v prelivnih prekatih. In če bo kdaj greznica polna, kam jo bodo praznili, če ne nekaj metrov stran v kraški svet! Menda ne bo helikopter v kantah vozil gnojnice v dolino! Da je vse usklajeno s sanitarnimi in drugimi soglasji, verjamem. Toda stvari se navadno razvijajo dru-

gače, kot je zapisano v poprejšnjih administrativnih mnenjih.

O prenovi in razširitvi Koče pri Triglavskih jezerih mislim naslednje:

V dolgoročnih usmeritvah skupnega programa razvoja Triglavskega narodnega parka smo zavezani dogovoru, da je potrebno iskanje novih prenočitiv v Dolini Triglavskih jezer preusmeriti in prestaviti kočjo na novo lokacijo, ki ne bo neposredno onesnaževala Dvojnega jezera. Moramo biti toliko zreli, da si priznamo, da je sedanja Koča pri Triglavskih jezerih velika ekološka obremenitev za Dvojno jezero. Predvsem pripomore tej obremenitvi kanalizacija, deponije odpadkov in nepregledne množice obiskovalcev, ki se tod zadržujejo.

Dvojno jezero in Dolino Triglavskih jezer vrednotimo kot biser Julijskih Alp in kot srce Triglavskega narodnega parka. Koča ima vse ugodnosti najbolj ekskluzivne lokacije v Julijskih Alpah, ta ekskluzivnost pa nalaga upravljalcu neprimerno večjo odgovornost in izostren čut za varovanje izjemnega naravnega bogastva. Soglasje TNP k projektu prizidka je bilo dano pod pogojema, s katerima se je Gregor strinjal: da bodo v prizidku suha stranišča in da je razširitev, ki jo je obravnaval TNP, zadnja možna razširitev, ker kljub dobljenim ležiščem ne bo rešila vseh prenočitvenih potreb in bo zato vsako nadaljnje reševanje zavezano dogovoru iz skupnega programa, kar pomeni prestavitev kočje.

Glede ustreznosti ali neustreznosti greznice pri Triglavskih jezerih imam enako mnenje kot pri Kredarici.

Problem je zelo resen tudi na drugih koncih. Poleg odkritih primesi detergentov v Črnem jezeru bomo morali raziskati, zakaj so se pojavile sluzaste alge in mrtve ribe v jezeru na Planini pri Jezeru. Pojavile so se po gradnji povečane planinske kočje. Zelo se strinjam s končno mislijo Gregorja Klančnika, da bomo vse probleme lahko učinkovito reševali s složnim sodelovanjem in dopolnjevanjem, z neplodnim medsebojnim zaposlovanjem pa nobenega. Tudi mi je všeč naslov o enotni vpregi planincev. Zato sem prepričan, da mi ne bo zameril, če v smislu te složne, iskrene in pošteno zavezane vprege opozorim na nekatere drugačne dileme, ki jih bomo morali upoštevati pri skupni vpregi, sicer bomo s svojim vozom nemočno zdrveli navzdol.

Skupni vpregi smo vsi zavezani. Če nam je prav ali ne! Propadajoče gore so naše gore. S Triglavskim narodnim parkom vred ali brez njega so naše gore še vedno samo naše. Pod naše mislim vse, ki imamo gore in hribe radi, se radi potepamo po njih in bi brez njih težko živeli. Mislim na vse, ki jim ni vseeno, kakšne so in kakšne bodo te naše gore. Samo prihodnja podoba današnjih propadajočih gora bo

edino vredno merilo o pravilnosti ali zablodah naše skupne vprege. Prištevam se med tiste, ki so prepričani, da je potrebno probleme razgaliti jasno in neobremeno, brez sprenevedanja — tudi radikalno in z vso ostrino. Toda ne zato, da bi se jezni in užaljeni nepomirljivo razšli, ampak da bi se streznili in poprijeli v težko skupno vprego.

Vse ima svoje meje, so rekli že stari Rimljani. Tudi človekovi posegi v gorski svet imajo in morajo imeti svoje meje.

Janez Bizjak

O NAŠEM PLANINSKEM PISANJU

Morda je profesionalna deformacija kriva, da si tudi med prebiranjem Planinskega vestnika označujem besede in formulacije, ki so mi všeč, še pogosteje pa tiste, s katerimi se ne strinjam. Na koncu je na kakšnih straneh kar precej takih oznak. Ker se že dolgo ni nihče oglasil s pravopisnimi (še bolje terminološkimi) pripombami na pisanje v našem osrednjem glasilu, sem se spravljal k temu sam. Ne kot jezikoslovec, pač pa kot uporabnik, tisti, ki mora pogosto tuhtati, kateri izraz bi bil najprimernejši in kako se velja izraziti, da ne bi bilo dvomov.

Naj mi urednik ne zameri, če se najprej spravim na njegov zapis »Plezanje desete stopnje«. Za razmišljanja, ki sem jih napovedal, pač ni dober vsak sestavek; biti mora ravno prav poglobljen in strokoven. Urednik pa mora biti (po svoji funkciji) tako ali tako vedno pripravljen na vse.

Navado imam, da imena smeri pišem z veliko začetnico, tako kot npr. ulic. Tudi za avstralsko »punks of the gym« bi storil isto, pa za »lord of the ring«, »masado«, slovensko smer (ta je omenjena na str. 73) itd. Ne bi pa znal odgovoriti na vprašanje, kdaj bi imena slovenili in kdaj raje pisali v izvorniku.

Ocene plezalnih težav navadno pišemo z rimskimi številkami. Bili so sicer predlogi, da bi težave v tistih smereh, ki so bile v prvenstvenem vzponu preplezane (povsem) prosto, pisali z arabskimi, da bi bila razlika takoj vidna, toda — mislim, da niso (in ne bodo) prodrli. Dokler pri nas ne sprejmemo drugečnega sklepa, mislim, da veljajo ocene UIAA. Že tako prenekaterega moti, kadar navajamo ocene iz drugih lestvic (če ne navedemo tudi ocene »naše«, t. j. UIAA lestvice).

Nikakor se ne morem privaditi na izraz »prosti plezalec«. Česa je prost, oziroma, kakšne plezalce imamo še? Mislim, da je to večinoma prevod tujega izraza (free

climber). Za oznako »športni« (plezalec) bi še lahko našel razlago, tolmačenje, da »prosti plezalec« pomeni predvsem (poseben) način življenja (kot naj bi nekoč veljalo za aloniste), odnosa do dogajanj itd., pa mi je preveč ohlapno. Skoraj tako kot nekoč »ekstremist«. Komu pritiče ta etiketa in komu ne?

Mimogrede: koga bomo poslej »etiketirali« s plezalec in koga (še) z alpinist? Sedaj, ko imamo že (na zvezni ravni) definirane pogoje za dosegge naziva plezalec (ob dosedanjih za alpinista), bi človek mislil, da bo lažje. Je primerno, da nekoga označim za alpinista, potem ko je, n. pr., pozimi ponovil težko smer v Šitah, ko pa jo bo (najverjetneje poleti) ponovil prosto, bo postal plezalec? Ali mu ta vzdevek/naziv pritiče še, ko mu bo uspelo v kaki »devetki« nad Črnim Kalom? In — je Messner poklicni (glej str. 59) plezalec ali poklicni alpinist? (K enaki oznaki Profita, str. 88, nimam pripombe, ker je njegova aktivnost drugačna.) In kaj Janez Brojan (str. 73)? V svoji dolgoletni gorniški karieri je bil najbrž bolj alpinist (ob tem, da je bil tudi reševalec in vodnik) kot pa plezalec (vsaj v današnjem smislu).

Izraz »prosto« plezanje bi lahko imel za nasprotje »tehničnemu« plezanju, redko pa sta ta dva izraza potrebna. Je ob tem »klasično« plezanje malo enega in malo drugega ali tisto, kar so počeli v klasični dobi alpinizma? (Prosto plezanje je najverjetneje le izpeljanka izraza »prosta ponovitev«, ki je nenadomestljiva; označuje ponovitev smeri na **drugačen** način; podobno uporabljamo: zimska, ženska, solo...)

Izraz slog pa je bil (v tretjem odstavku zadnjega stolpca) v tem članku — vsaj tako mislim — uporabljen primerno. Kadar berem alpski slog (glej str. 58) ali pa alpski stil, se vedno vprašam: ali ne bi bilo bolje/lepše na alpski način, tako kot v Alpah (za razliko od ekspedicijskega načina)? Ne moti pa me, kadar berem o športniku, ki je izboljšal slog/stil...

V prispevku »Previsna smer na Eggerjevo kapo« sem zasledil ob »prostem« še »atletsko« in »alpinistično« plezanje. Priznam, da se opisa (možnega) razlikovanja ne uom lotiti, čeprav imam iz besedila določene namige.

So naši »trije mušketirji« plezali leden ali ledni ozebnik, so se po njem povzpeli v leden ali ledni kotel... so jih ogrožali kosi ledu ali ledeni kosi (česa?)? Podobne dileme smo imeli že z lednim (to je za mene npr. Kumbu ledenik pod Everestom) in zaledenelim slapom.

V prevodih člankov o Messnerju sem si označil spet druge izraze.

Naj bi bila oznaka samostojni vzpon nadomestek/zamenjava za solo vzpon? Kako pa bomo rekli, če dva preplezata smer nenavezana? (V to, ali sočasno ali z nekaj

časovnega zamika, se ne bi spuščal. In kakšna je razlika med potjo in smerjo? Na Everest vodi že kar nekaj smeri (med njimi tudi naša, jugoslovanska), resno pa dvomim, da bo katero mogoče kdaj nadelati kot pot. (Zato je, mislim, napačen tudi izraz v četrtem odstavku na str. 61: — nadelanih poti in fiksnih vrvi prejšnjih odprav. Nanaša se namreč na Nanga Parbat, kjer so zaenkrat le smeri.)

Tisto »absolutno brez kisika« (v naslednjem odstavku) pa je verjetno le lapsus. Brez kisika nihče ne more nikamor. Mišljen je vzpon brez dodatnega kisika.

Pa še spust! Ta izraz me sicer največkrat zbode v oči pri opisovanju smučanja (glej tudi str. 74), vendarle ga je mogoče zaslediti tudi v drugih opisih. Zakaj bi namesto smuk (se sploh še zavedamo, da je to samo naš, avtohton izraz?) uporabljali spust, namesto sestop z vrha — spust? Se bodo »jadralni padalci«, ti drzni novodobni športniki, strinjali, če bom zapisal, da je neko **skočil** s Stola, ko pa jim je jasno, da je lahko le zajadral/poletel. Podobno velja za tiste, ki jadrajo z »zmaji« (lahkimi letalnimi napravami).

Razlikovanje izrazov prečkanje/prečenje (istotam, v predzadnjem odstavku levega stolpca) morda lahko prikažem z vprašanjem iz vsakdanje rabe: cesto prečim ali prečkam? Vrhove povežemo v prečanje, prečimo pa lahko tudi steno (npr. po Zlatorogovih stezah).

Večkrat berem (pa tudi slišim, n. pr. na radiu) o letni sezoni. Normalno je, da imamo (pol)letno bilanco... sezone pa so zimska, spomladanska, poletna... In kaj naj bi si po tem mislil o letnih klinih (str. 66)? Verjetno gre za skalne kline, kline za v skale, ne led. Enako letni tečaj/izobraževanje, letni turizem itd.

Bode me tudi planinarjenje (pa ne le v nadnaslovu na 69. strani). Če smo že prevzeli izraz planinec, planinstvo (razlag, da je planina namenjena predvsem poletni paši, ne bi znova načeljal) itd. poleg za mene lepšega gornika, gorništva, zakaj še planinarjenje? Če je besedotvorno pravilno, bodo to povedali (upam in želim, da bi se kdo oglasil) strokovnjaki; mene preprosto moti zato, ker si mislim, da prihaja od planinar, da je morda hrvatizem. Je lahko tura gorska (str. 71)? Morda pa bi bilo primernejše gorniška...?

Kakšne so »gibljive« skale (str. 74)?

»Rubaš« v okviru na str. 88 je Mrtvaški prt (po naše, Linceul v originalu), izraz pa je češki in zato je najbrže le redke spomnil, da so to smer že nekajkrat preplezali tudi naši.

Zmotil me je tudi zapis Bubendorferjevega »rekorda« v S steni Eigerja. Plezal je namreč štiri ure in 50 minut. To bi morda (po ustaljeni praksi, čeprav ni v skladu s pravili) lahko zapisali 4.50 ure, 4.50 ure namreč omeni štiri ure in pol pete.

Morda še Kokrsko/Kokrško sedlo. V Malešičevem zapisu (str. 87) je prva oblika, na str. 95 pa druga. To je sicer mogoče pogosteje zaslediti, pravilnejša pa je, mislim, prva (morda nam to lahko jezikoslovci s poljudno razlago pravil razrešijo tovrstna neskladja).

Naj mi bo oproščeno, če bo morda kdo »posumil« še na pogrevanje, da sem na kaj že opozarjal. Toda kot vem, odgovora nisem dobil ali pa me (še) ni zadovoljil. Jezik je živ in zahteva ne le prilagajanje, temveč tudi stalno preverjanje.

Franci Savenc

DONAČKA ALI ROGAŠKA GORA?

»Pol ducata oskrbnikov na ROGAŠKI (Donački) gori« — pod tem naslovom je Zdenko Kodrič v 8. št. Planinskega vestnika avgusta 1986 (str. 374—376) obširneje predstavil obraz v gorah in goro samo. Avtor se navdušuje nad imenom Rogaška gora in ne »Donačka, kakor ji ljudje pravijo že kako stoletje.« Imenujejo jo vremenarke, shajališče čarovnic, lepotic s čudovitim razgledom. Pa tudi kresove proti Turkom so kurili na njej. Vse to nam je pripovedovala tudi že naša mama, ko je z njiv na Ptujskem polju (Spuhlja) kazala štajerski Triglav, in to že takrat, ko še nismo vedeli ne kaj je Triglav in ne kaj le štajerski. V zavesti pa nam je vseeno ostalo ime Donačka gora. Morda predvsem zaradi tega, ker smo z najbolj oddaljene njive dostikrat morali presneto teči proti domu, ko je imela Donačka kapo, kajti sicer bi bili premočeni do kože.

Že leta in leta zahajamo sami ali s Planinskim društvom Ptuj na to lepoticco. Srečamo se ob dnevu mladosti, za kostonjevo nedeljo in še druge dni v letu, ko nas pot pelje čez haloške griče po Haloški planinski poti, ki ima svojo zadnjo in predzadnjo kontrolno točko prav pod vrhom in na vrhu Donačke gore. Upam si tudi trditi, da je naše sodelovanje s Planinskim društvom Straža-Rogatec na visoki ravni. Naj končam s temi slavospevi in se vrnem k imenu gore. Zanimalo me je, kako goro imenujejo ljudje v bližnji in daljnji okolici. Na Ptujskem polju je izključno Donačka gora, ljudje iz rogaške strani uporabljajo obe imeni, pod vrhom jo Polajžarjeva gospodinja imenuje Donačka in na Kupčinjem vrhu prav tako. Gotovo bi za kakršno koli dokončno sodbo bilo potrebno povprašati več ljudi in bolj sistematično.

Morda je vzrok za različno poimenovanje njena oblika, ki se spreminja glede na strani neba. Takoj za Rogaško Slatino se dviguje v nebo kot rog, zato tudi psevd-

nim Matterhorn. Nato se njena oblika spreminja v smeri proti Žetalam, kjer jo doživljamo kot raztegnjen hrbet s tremi neizrazitimi vrhovi. Ko zapuščamo Žetale, vidimo spet samo en vrh, malo bolj stožčast, ki se počasi skriva za Resenikom. Podobna oblika je vidna iz Poljčan. Iz osrednjega Ptujkega polja jo vidimo v vsej njeni mogočnosti s tremi izrazitimi vrhovi, zato tudi štajerski Triglav.

Poimenovanji gore glede na njeno obliko sta torej psevdonima Matterhorn in štajerski Triglav. Ime Rogaška gora je iz njene oblike — rog; gora naj bi dala ime tudi bližnjemu Rogatcu, vendar se Rogatec omenja v pisni obliki že dobrih sto let prej (1130).

Postavlja se vprašanje, od kod ime Donačka gora. Skoraj gotovo po cerkvi sv. Donata, ki so jo po podatkih iz Lek-sikona Dravske banovine (1937) zgradili prav na vrhu leta 1740. Cerkev je nato dvakrat pogorela, novo cerkev so zatem postavili nekoliko pod vrhom na kraju, do koder so se skotalili zvonovi cerkve, ki jo je zanelila strela. Na vrhu je bilo tudi svetišče keltske boginje Herte in v rimskem času Mitrov tempelj. Leta 1487 (Mohorjev koledar 1987) je oglejski vizitator P. Santonino v krajih južno od Drave in zahodno od Sotle, do koder je segala oblast oglejskega patriarha na naših tleh, ponovno posvečal cerkve, ki so jih oskrunili Turki, birmal in vizitiral. Tako so šli tudi na Goro (neimenovano) v bližini Rogatca in v cerkev sv. Eme položili »sv. kosti in sv. Donata«. Cerkev sv. Eme je nad Podčetrkom.

Vsekakor je zanimivo, da ob koncu 15. stoletja srečamo relikvije sv. Donata, zadarskega škofa iz 9. stol. (eden tudi škof iz 4. stol.), prav na tem področju. Na celotnem slovenskem ozemlju (Atlas Slovenije 1985) je le en sv. Donat, in sicer cerkva na južnem pobočju Donačke gore.

Pa pogledjmo še malo po listinah. Po Zahnu (1893) se Donačka gora prvič omenja leta 1269 kot Mons Rohats in leta 1443 der Rohaticzperg. V davni zgodovini je torej bila Rogaška gora. Isto ime zasledimo tudi pri Meliku (1957), vendar kot Rogačka gora in ne Rogaška. Na šolskem zemljevidu (7. popravljen izdaja iz leta 1974) je Rogaška gora in kraj na pobočju — Donačka gora. Kraj Donačka gora, ki je imel celó šolo, sem zasledila v Slovarju mest kraljevine SHS iz leta 1925. V Atlasu Slovenije iz leta 1985 pa se kraj in vrh imenujeta Donačka gora. V istem smislu piše Schmutz leta 1822, ki omenja kraj in goro z istim imenom. Nujno bi bilo tudi pregledati župnijske in šolske kronike od Celja prek Poljčan do Ptujja in prek Ptujja in Žetal do Rogatca in Rogaške Slatine. Kako naj se torej gora imenuje? Meni in mnogim drugim je nekoliko mlajše ime Donačka gora bližje in bolj domače. Pa

tudi čas teče in vse se spreminja, kot n. pr. antična Petovia, srednjeveški Petaw, novoveški Pettau in današnji Ptuj, ali Milostna gora, Črna gora, Nova Štifta oz. danes Ptujška gora — in še in še; tako je verjetno tudi z imenom Rogaške oz. Donačke gore. Kaj menite?

Kristina Šampert-Purg

iz planinske literature

Čudovita pot Antona Ingoliča

Tako je naš znani pisatelj naslovil svojo novo povest.

Čudovita pot — da, to je Slovenska planinska pot — naša planinska transverzala od Maribora do Jadrana. Sam jo je prehodil kot navdušen planinec v treh počitnicah od 1959. do 1961. leta — bil je pač profesor in prost le v počitnicah. In ko je pozneje začel razmišljati, da bi o tej poti in o občutjih, ki jih doživljajo v gorah planinci, spletel povest, jo je hotel prehoditi še enkrat, ... da ne bi morda kaj lepega pozabil. Toda visoka leta so se oglasila in pod Planiko ga je krepko opomnilo srce — k sreči pa le še ne prehudo; še je sam priromal domov, tudi tokrat čez vrh Triglava. — Vendar so ga čez nekaj dni zares reševali v bolnišnici po ponovnem hudem napadu angine pektoris ...

Od vrhov se je takrat, žal, res moral posloviti. Toliko bolj živo so se v njegovi ustvarjalni domišljiji začeli vrstiti prizori s prvega potepanja po naši planinski transverzali in spomini so začeli tkati porojeno zgodbo po čudoviti poti prek naših planin.

Tako je odpravil na pot srednješolce Aljaža, Cvetko in Igorja in hodil z njimi s svojimi toplimi, še vedno mladostnimi mislimi in občutji ter z razumevanjem za notranje vzgibe mladih ljudi. Pred nami zaživijo pohorski gozdovi, pokrajinske in kulturne posebnosti, vrhovi Kamniških planin in Julijcev, uporni viharniki, ljubko igrivi doživljaji v planinskih kočah in resna razglabljanja zavzetih in predanih planincev, prevzetih nad lepoto visokogorske narave in žlahtno valovitega primorskega gričevja. Ob vsem tem doživlja mlada trojka — Aljaž, vodja »odprave«, Cvetka, nadebudna pesnica, in Igor, športnik in kolesar — tudi ljubezenske in druge osebnostne težave ter v srčju gorá ob trdoti narave, premagovanju telesnih naporov in odkrivanju svojih lastnih moči rahlo tudi dozoreva.

No, če vemo, da je pisatelj Ingolič zares velik ljubitelj planin — njegov Dnevnik po slovenski planinski poti pred 26 leti ni bil samo pravilno izpolnjen z žigi vrhov

in koč in s podpisi oskrbnikov, v vsak temu namenjen kvadrater je pisatelj napelel tudi pomanjšano fotografijo vrha, koč, naravne posebnosti, slapa ali česar-koli, kar ga je pritegnilo in se mu je zdelo pomembno za tisti košček poti. — To bi bil zanimiv primerček za planinski muzej. — Ko vse to vemo, razumemo njegovo željo po slikanju z živo besedo in smo prav veselo presenečeni, da je s svojo ustvarjalno močjo in umetniško besedo izoblikoval ta napisani spomenik naši planinski poti.

Darinka Petkovšek

Skalne igre

Patrick Edlinger-Gérard Kosicki, Rock games (escalades aux USA) (Skalne igre /Vzponi v ZDA/), Arthaud, Pariz 1986. 160 strani, polnih barvnih fotografij, 340 francoskih frankov.

Naslov Skalne igre je program. Naslovnica je preprosta, jasna, zelo učinkovita in spominja na fotografije v revijah, kot je npr. Life. Vsebinska je izjemna, bodisi zaradi tega, ker smo vsi nekolikanj otroci ameriškega mita, ali ker Kosicki obvlada svoje delo, glavna oseba knjige pa je izredna osebnost.

Vsi veliki plezalci že imajo osebnega fotografa, ki portretira njihove neverjetne gibe, pa tudi izraznost in osebnost. Kaj nam ponuja par Edlinger-Kosicki v svojem dolgem potovanju po najbolj znanih ameriških plezalskih središčih? Izrazit francoski način, zelo poamerikanjen, ki ljubi dejanja in veličastnost, avtomobile, dolge osem metrov, in skalne stolpe Utaha, kjer zaslutimo Indijance, kavboje in podivjane poštne kočije. Končni učinek je zaradi okolja in izrazov na obrazu Patricka Edlingerja veliko bolj ameriški kot francoski; — to sta učinek in okus po sodobnem mitu, ki nas prevzameta kot film. Kot film za velike kinodvorane.

Poljske odprave v Karakorum

V Varšavi je izšla 238 strani debela knjiga Zbignewa Kowalewskega in Andrzeja Paczkowskega »Karakorum; poljske alpinistične odprave«. Knjiga je natisnjena na formatu 21 × 30 cm in stane 1850 zlotov. Knjiga je pravzaprav vodnik po številnih najvišjih vrhovih, na katere so priplezali člani poljskih alpinističnih odprav med letoma 1969 in 1984. V petnajstih poglavjih so predstavljene različne odprave, med njimi izredno pomembni prvi pristopi na Kunjang Čiš (7852 m) leta 1971, Šišpare (7619 m) leta 1974, Broad Peak Middle (8016 m) leta 1975, Gašerbrum III (7952 m) leta 1975, Jazgijl Dome (7400 m) in Vzhodni Distagil Šar (7700 m) leta 1980, Mašerbrum (jugozahodni, 8806 m) leta 1981 in

Batura III (7500 m) leta 1983. Tudi najvišja poljska dosežka, oba na 8400 metrov visoki K2 leta 1976 in 1982, imata svoji poglavji, prav tako kot prvo žensko plezanje na Gašerbrum II leta 1975 in Broad Peak leta 1983, ali pa nove smeri na Rakapoši leta 1979, oba Gašerbruma leta 1981 in Broad Peak leta 1984.

Toda za marsikoga je najpomembnejši del v knjigi fotografska dokumentacija, v kateri je natisnjenih 200 črnobelih fotografij in 42 barvnih slik, ki so jih posneli člani poljskih odprav, med njimi pa jih ima kar precej enkratno topografsko in geografsko vrednost. Knjiga, ki sta jo uredila ugledna poljska strokovnjaka, je velik prispevek k himalajski literaturi, dragocen za gorniško zgodovino in za tiste alpiniste, ki so namenjeni na najvišje gorske vrhove na svetu. Ilustrirana je tako obilno, da jo lahko uporablja prav vsakdo, pa čeprav je pisana v poljskem jeziku.

»Karakorum« je prva iz serije podobnih bogato ilustriranih knjig, ki jih nameravajo izdati v isti poljski založbi. Naslednja iz te serije bo knjiga o Mount Everestu, ki bo izšla letos.

Józef Nyka

Društvena glasila

Že kar precej slovenskih planinskih društev se lahko pohvali z lastnimi glasili, ki izhajajo bodisi občasno bodisi v rednih razmakih.

Društvom z daljšo tradicijo izdajanja lastnih glasil se je letos pridružilo še PD Brežice, ki je izdalo prvo številko »Planinskih utrinkov«, 21 strani debel ciklostilno razmnožen časopis, da bi z njim »svoje članstvo, prijatelje planinstva in druge občane bolje seznanili s svojimi programi, uspehi, težavami in željami«, kot je napisano v uvodniku k prvi številki. Glasilo bodo izdajali dvakrat letno, prva številka pa je posvečena predvsem poročilom o delu društva v preteklem letu. Kot obljublja, bo druga številka predstavila razvoj in delovanje društva od ustanovitve do danes.

Izšla je tudi tretja številka drugega letnika glasila PD Hrastnik »Naša pota«, v kateri je med drugim podrobneje predstavljen društveni markacijski odsek. Predvsem je spodbudno, da uredništvo tega glasila ne guje poskuse leposlovnih opisov planinskih doživetij in planinsko pesništvo.

Planinsko društvo Dol pri Hrastniku je izdalo že 18. številko 9. letnika svojega glasila »Naš planinec«, v katerem se »kot rdeča nit vrstijo poročila, od statističnega pa vse tja do sekcije teka in hoje na smučeh«. Ciklostiranemu glasilu je priložen tudi natisnjen program društvenih planinskih izletov za letošnje leto.

Že deseti letnik začčenja glasilo »Bohorski planinski poročevalec«, ki ga izdaja PD

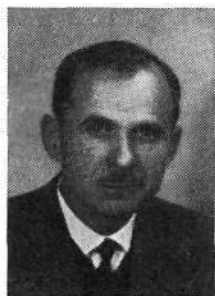
Bohor iz Senovega; to je 12. številka glasila, v katerem je poleg nekaj poročil vrsta prispevkov o društveni dejavnosti zadnjega časa, med njimi tudi nekaj šaljivih narisanih vabil na društvene prireditve.

Februarja je izšla 1. številka letošnjega, 12. letnika »Informatorja« PD Viharnik iz Ljubljane. Tudi ta številka je večidel posvečena gradivom za letni občni zbor (ki je že bil februarja), se pravi delu zadnjega leta in načrtom za letošnje obdobje.

društvene novice

Stanko Kos

1. XI. 1909—4. III. 1987

V starosti 77 let je v Ljubljani umrl Stanko Kos, dolgoletni načelnik komisije za pota pri Planinski zvezi Slovenije, planinec, ki je bil z dušo in telesom markacist.

Največji del svojega planinskega delovanja je posvetil potom in svojemu planinskemu druš-

tvu Ljubljana Matica, ki upravlja vrsto pomembnih planinskih postojank v gorah. Številne od poti do njih in na bližnje vrhove je označil Stanko Kos. Celo v tistih časih, ko je minilo prvo povojno navdušenje za prostovoljno delo, ni niti za trenutek odnehal; obnoviti je bilo treba poti, skoraj 4000 kilometrov planinskih stez, ki vodijo po slovenskih gorah in gričih. Stanko je celo v največjih krizah mirno vodil svojo komisijo, predlagal izboljšave in pripravil novo generacijo sodelavcev in naslednikov.

Bil je neizmerno skromen in miren, zato nismo dovolj vedeli o vsem, kar je naredil na svojih zadnjih poteh, da so ostala tako varna, kot si jih je zamislil.

Njegovi najožji sodelavci so vedeli, da je bil zadnji čas hudo bolan. Kako bi zdaj, ko ga ni več, potrebovali njegove nasvete, ko se bodo spomladi lotili težavnega Prisojnika, in kako bi jim lahko pomagal, ko bodo markirali dolge evropske poti skozi Slovenijo!

Ko bo skopnel sneg in se umaknil tudi iz dolin in pobočij okrog Triglavskih jezer, bomo planinci šli tudi po poti prek Lepih špic, eni od Stankovih zadnjih nalog. Ta pot se bo odslej imenovala po Stanku Kosu.

Kronika ob 15-letnici

Na občnem zboru se je zbralo 63 članov planinskega društva iz Logatca. Ugotovili so, da je 19-članski upravni odbor zadnje leto dobro vodil društvo. Aktivni so bili člani markacijskega odseka, ki so svoje delo na Notranjski in Logaški planinski poti zelo dobro opravili. Delavni so bili tudi alpinisti, ki so opravili več poletnih in zimskih vzponov v naših in tujih gorah. Precej kritičnih pripomb pa je bil deležen mladinski odsek, ki v minulem letu ni pokazal tistega, kar so od njega pričakovali. Nasprotno se je gospodarski odsek posebno izkazal z delom v planinskem domu v Novem svetu; vendar so na občnem zboru ugotovili, da v prihodnje samo z dežuranjem planincev ne bo šlo in bodo morali ponovno objaviti razpis za oskrbnika. Enako uspešni so bili propagandisti in gorski stražarji.

Planinska sekcija Rovte bo do občinskega praznika meseca septembra izročila namenu planinsko zavetišče na Vrh nad Rovtami. Glede na uspehe te sekcije so na občnem zboru predlagali, da bi v tistih krajevnih skupnostih, kjer se za to zanimajo, ustanovili planinske sekcije.

Naposled so poudarili, da pripravlja društvo ob svoji 15-letnici kroniko, v kateri bo prikazana dosedanja društvena dejavnost.

Janez Čanžek

Potovanje po Tari in Durmitorju

Že četrtil organizirajo letos v Varaždinu za planince in njihove prijatelje osemdnevno potovanje po Tari in Durmitorju v Črni gori. Na pot bosta odšli dve skupini; prva bo na poti od 19. do 26. julija, druga pa od 15. do 23. avgusta. V poznavalsko pripravljenem in v treh letih prizkušenem programu je predvideno tridnevno splavarjenje po Tari od Djurdjevića Tare do sotočja Tare in Pive pri Ščepan polju ter po Drini do Foče, izlet do Biogradskega jezera na gori Bjelasici ter vzponi na najvišji vrh Bobotov kuk (2523 m), Prutaš (2393 m), Savin kuk (2313 m), Medjed (2287 m) in Crveno gredo (2175 m). V zaključnem delu tega zanimivega potovanja, ki se ga je doslej v treh letih udeležilo 170 planincev in ljubiteljev narave iz različnih krajev Slovenije in Hrvaške, je predviden obisk Tjentišta, vzpon na najvišji vrh Bosne in Hercegovine Maglič (2386 m) ter sestop do Trnovačkega jezera. Udeleženci potovanja bodo vseskozi prenočevali v hotelih, potovali pa bodo z avtobusi.

Kdor bi želel iti na to potovanje ali vsaj zvedeti o njem podrobnosti, naj piše za natančen program na naslov: Tomislav Jagačić, Slavenska 19, 42000 Varaždin, tel. (042) 47 512.

Priznanje Slovenskim železarnam

Planinska zveza Slovenije je Slovenskim železarnam za njihov velik prispevek k razvoju in napredku jugoslovanskega planinstva dala posebno priznanje. Kot prvi organizaciji združenega dela je na seji delavskega sveta 17. februarja letos na Jesenicah izročil častno plaketo PZS predsednik Tomaž Banovec, prevzel pa jo je Edo Kavčič, predsednik koordinacijskega odbora sindikata Slovenskih železarn.

Delavci Slovenskih železarn, se pravi Železarne Jesenice, Železarne Ravne, Železarne Štore, Verige iz Lesc, Plamena iz Kroke, Tovila iz Ljubljane, Žične iz Celja in Metalurškega inštituta, so že tradicionalno predani goram. Že med obema vojnama so imeli vodilno vlogo pri odkrivanju Alp, odpiranju ostenij, gradnji bivakov in zavetišč, poti in postojank. Valjavec žice Joža Čop bo za večne čase zapisan v zgodovino slovenskega gornišva in alpinizma. Njemu ob boku je cela vrsta železarjev, ki se je predajala našim goram. Že drugo desetletje slovenski železarji organizirajo po štiri pohode na vrhove Julijcev, Kamniških Alp in Karavank. Letno ob pomoči sindikata obišeče gorske vrhove po dva tisoč delavcev Slovenskih železarn in njihovih družinskih članov. Ob vzorni vodniški in zavarovalni organizaciji ter oskrbi prevozov je to največja usmerjevalna planinska aktivnost na Slovenskem. Ker Slovenske železarne učinkovito sodelujejo tudi v GRS ter pri gradnji in vzdrževanju planinskih postojank — velik delež so prispevale za Triglavski dom na Kredarici in za Kočo pri Triglavskih jezerih —, so lahko za vzor organizacijam združenega dela, Planinski zvezi Slovenije pa velika opora.

Gregor Klančnik

Planine v sliki

Do konca februarja je bila v zadnji sobi kulturne taberne pri Joklnu v Celovcu na avstrijskem Koroškem odprta razstava gorskih fotografij. To pot je bil ta natečaj za najboljšo fotografijo iz gorā tam že drugič, pozivu Slovenskega planinskega društva iz Celovca pa se je odzvalo 12 planincev. Ob otvoritvi razstave je predsednik SPD Celovec Franci

Vse, ki dopisujete v Planinski vestnik, prosimo, da nam skupaj s člankom pošljete svoj natančen naslov in številko žiro računa, če nočete, da vam med našim iskanjem vaših podatkov inflacija ne odgrizne dela zasluženega honorarja!

Kropivnik poudaril, da je letošnja razstava celo mednarodna, saj se je med drugim odzval tudi planinec iz Kanade. Fotografije je ocenjevala tričlanska žirija.

Prihodnje leto bo društvo planince spet povabilo k sodelovanju na natečaj. Želijo, da bi bil odziv večji od letošnjega. Seveda je ena od poti za obveščanje o takih dogodkih tudi ustrezna objava v Planinskem vestniku. To vabilo kajpada ne velja samo Celovčanom, ampak vsem slovenskim planincem.

PD Lendava

Lendavski ljubitelji gorā, narave in čistega okolja so bili do pred tremi leti vključeni v PD Hotiza. Ko je to društvo razpadlo, so se razkropili po planinskih društvih v Murski Soboti, pa tudi v Zagrebu in na Reki. Slednjič so ponovno pod svojo streho, saj so v Lendavi opravili ustanovni občni zbor PD Lendava. Za predsednika so izvolili Lasla Ligetija, dolgoletnega planinca. »Na ustanovnem zboru smo si zadali precej obsežen program dela,« je dejal. »Naša osnovna skrb bo vzgoja podmladka. V začetku bomo namenili največ časa popularizaciji planinstva v občini, že marca pa bomo začeli s predavanji in prirejati krajše izlete v bližnjo okolico.« — V središču mesta bodo namestili oglasno desko, zbirali pa se bodo v prostorih lendavske KS na Partizanski 12.

25 let PD MTT

Planinci MTT iz Maribora so na 26. občnem zboru sredi februarja proslavili četrto stoletje delovanja svojega društva, pregledali delo zadnjih dveh let in si zadali naloge za prihodnje obdobje. Iz poročil na občnem zboru je videti, da je imelo društvo največje uspehe v izletniški dejavnosti. Glede na večanje števila članstva (v zadnjih dveh letih se je povečalo od 280 na 423) in vse močnejšo izletniško dejavnost so planinci MTT sklenili ustanoviti izletniški odsek, da bi se lahko bolj posvetili vsebinski strani organiziranja izletov. »Mogoče smo zadnje leto zajemali vse z nekoliko preveliko žlico,« je dejal društveni predsednik. »Zato se v tem letu bolj posvetimo polepšanju naših izletov in se ne ženimo za preveliko množičnostjo na račun kakovosti.«

Kdo gre za oskrbnika?

Planinsko društvo Integral Ljubljana išče oskrbniški par za planinski dom na Planini pri Jezeru. Dom stoji na Planini pri Jezeru v Fužinarskih planinah na nadmorski višini 1450 m. Do doma je možno priti z osebnim prevozom iz Stare Fužnice po

gozdni cesti do Planine Blato, od tu pa je še 45 minut hoje. V domu razpolagamo s 60 stalnimi ležišči.

Pogoj za zaposlitev je poznavanje dela v planinskih domovih in kuharsko znanje. Zaposlitev je za določen čas v letni sezoni, in sicer od 1. 6. do 31. 10. oz. po dogovoru.

Vabimo vse ljubitelje planin, ki jih veseli tako delo, da pokličejo na tel. 557 021 tov. Blažiča ali tov. Glavičevu, kjer bodo lahko dobili vse podrobne informacije, ali pa se oglasio osebno.

Pismene prijave sprejema Gospodarski odbor PD Integral, Ljubljana, Celovška c. 166.

Razpis velja do zasedbe.

Daniela Glavan

Kdo izdaja planinsko glasilo?

Planinsko društvo Dr. Gorazd Zavrnik z Medicinske fakultete v Ljubljani želi navezati stike z vsemi planinskimi društvi v Sloveniji, ki izdajajo svoje glasilo. Zato vas vljudno prosimo za ljubeznivost, da bi nam posredovali seznam teh društev.

**Predsednik
doc. dr. Lovro Stanovnik**

Pravzaprav je nenavadno, da vam moramo odgovoriti takole: niti Planinska zveza Slovenije niti Planinski vestnik nimata seznama tistih planinskih društev v Sloveniji, ki izdajajo svoja glasila. Občasno prihajajo bodisi na naslov PZS bodisi PV posamezni izvodi glasil, o katerih najpogosteje vsaj na kratko poročamo v Vestniku. Ko PD Dr. Gorazd Zavrnik ne moremo pomagati neposredno, naj poskusimo vsaj posredno:

Prosimo vsa slovenska planinska društva, naj navežejo stike z medicinskim planinskim društvom.

Prav tako prosi uredništvo Planinskega vestnika, naj nam pošiljajo svoja glasila, da bi o njih kaj zvedeli tudi planinci drugod po Sloveniji.

O nekaterih planinskih glasilih pa sicer poročamo v tej številki.

Uredništvo PV

Celjski gredo v Pakistan

Celjski alpinisti se po uspehu na Gaurišankarju pred štirimi leti spet odpravljajo na zahtevnejšo odpravo. Letos spomladi in poleti bodo skupaj s Frančkom Knezom poskusili priti na doslej še neosvojen Trago Tower v Pakistanu. Gre za več kot tisoč metrov visoko navpično in na več krajih previsno steno, ki je doslej kljub več poskusom močne skupine alpinistov niso mogle preplezati. Celjska odprava bo v

steni napela približno tisoč metrov vrvi, zadnjih 300 do 400 metrov pa nameravajo preplezati v alpskem slogu. Odprava bo odšla na pot v začetku maja s kombijem prek Turčije in Irana.

Tržičani v Himalaji

Na rednem letnem občnem zboru so se zbrali člani PD Tržič, kolektiva, ki združuje 1266 planincev vseh starosti; med njimi je še najmanj mladih od 15. do 27. leta starosti — vsega 230. V poročilu društvenega predsednika Stanka Stritiha so podrobno zajeta vsa področja dejavnosti. Gre za ogromno delo, ki so ga opravili člani odsekov, ter za uspehe, s kakršnimi se lahko pohvali le redkokatero društvo.

Predvsem je treba omeniti delo v planinskih postojankah na Kofcah, Dobrčci, pod Storžičem in na Zelenici, kjer se je lani mudilo blizu 45 000 obiskovalcev; tam so tržički planinci opravili najnujnejša vzdrževalna dela in tako zagotovili planincem prijetno počutje in oskrbo. Člani propagandnega odseka so organizirali številne planinske izlete, ki se jih je udeležilo 228 planincev, ogromno pa prispeva k popularizaciji planinstva redna tedenska oddaja Radia Tržič »Planinski šopek«, ki jo ureja in vodi Ivko Bergant. Tudi markacijski odsek, v katerem so sicer le štirje člani in en pionir-pripravnik, je opravil svoje delo pri vzdrževanju in označevanju 144 kilometrov poti, ki jih ima na skrbi. Poseben problem je mladinski odsek, ki ne najde pravega vodstva, pa tudi premalo mladih se zanima za takšno dejavnost. Kljub temu so v šolah in vrtcih uspešno izpeljali akciji ciciban in pionir planinec, v katerih je sodelovalo 579 otrok, pripravili pa so tudi 25 planinskih izletov, ki se jih je udeležilo 815 učencev.

Svoje delo je dobro opravil odsek za varstvo narave in gorsko stražo, posebno aktivna pa sta bila Gorska reševalna služba, ki je precej samostojno organizirana, in alpinistični odsek, ki šteje 13 članov, enega pripravnika in osem tečajnikov in ki je lani opravil kar 639 tur in vzponov, od tega 77 pozimi ter 64 sedme in 148 šeste težavnostne stopnje.

Letos načrtujejo tržički planinci med drugim obnovo nekaterih planinskih postojank in planinskih poti ter ureditev transverzalne poti iz Tržiča na Kriško goro, posvetiti nameravajo posebno skrb mladinskemu odseku, praznovanju 50-letnice GRS in alpinističnega odseka ter 80-letnice PD Tržič prihodnje leto. Krona vseh proslav pa bo odhod tržičke alpinistične odprave letošnjo jesen v Himalajo.

Janez Kikel

Srečanje Dolenjcev in Zasavcev

Na skupnem občnem zboru so se zbrali dolenjski in zasavski alpinisti, kar je bilo doslej že drugo tako srečanje ljubiteljev gorá iz tega predela Slovenije. Želja vseh je, da bi bili takšni občni zbori tradicionalni. Prvega je organiziral AO Novo mesto, drugega sedaj AO Trebnje, medtem ko je za tretjega na vrsti Litija. Med tokratnim srečanjem, ki je bilo na Debencu pri Mirni, so alpinisti največ besed namenili boljši povezavi alpinističnih odsekov. Prav zato so za letošnje leto že pripravili nekaj skupnih tur in skupni tabor v Italiji. Prav tako je bilo veliko govora o tem, kako razširiti vrste ljubiteljev plezanja v gorah in jih za takšno početje tudi primerno pripraviti in usposobiti. Zato nemara ni odveč predlog enega od razpravljalcev, da bi bilo za alpinistične začetnike dobro organizirati planinsko šolo in jih tako seznaniti z nevarnostmi, ki grozijo v gorah.

Pohoda po poteh spominov

V soboto, 14. 2. je bil planinski pohod po delu planinske poti XIV. divizije od OŠ v Dramljah (spominska ura za uvod!) čez Stražo na Gori in Zgornje Slemene v Stare Slemene. Mimo Sojeka smo krenili v dolino k Žički kartuziji in mimo spomenika nazaj v Dramlje. Pot je bila v celoti na razpotjih in križiščih letos prvič še posebej označena s posebnimi smernimi tablamí in tudi prvič so žigovali pohodne izkaznice v šoli. Udeležencev je bilo okoli 150 — od Ptujá do Maribora, od Litije do Domžal in iz Zagreba, največ pa iz Savinjske doline. Hoje na tem 6. pohodu je bilo za dobre štiri ure po slabem, mglestem vremenu z rahlim rosenjem. Pohod je pripravilo PD Dramlje pod vodstvom Jožeta Čedeta in ob sodelovanju mladih. V nedeljo, dan pozneje, pa je bil tretji pohod po poti partizanskih kurirjev in terencev iz Šmartnega v Rožni dolini čez Jezerce, po enkratni stezi na Rigelj (536 m) in Veliki vrh v Lanšperk (Ranšperk, Lančperk; grad Ravni breg), kjer je vpisna knjiga z žigom. Prav tako drže tudi mimo nove markacije na Kunigundo. Čez Pepelno smo se dvignili na vrh Gore (Šentjungert 576 m), od koder je nekdo pred kratkim odnesel žig Savinjske planinske poti. V stari mežnariji sta pohodnike sprejela planinca planinske skupine iz Galicije, ki nameravajo to poslopje pripraviti za planinsko zavetišče. To je bil nekoč zelo znan izletniški cilj Celjanov; morda bo s to obnovo spet postal.

Pohodnike so toplo sprejeli na vseh domačijah, kjer so spominske plošče (postregli so jim s čajem in domačim kruhom), tako da tudi gosta meglá, ki je spremljala

pohod, ni nikogar spravila v slabo voljo; spravila nas je le ob razglede, ki so sicer enkratni. Vse priznanje gre vodi planinske sekcije pri OO ZSMS Šmartno v Rožni dolini Milanu Jezerniku in mladim, ki so vzorno pomagali. Žal je bilo na pohodu le 25 udeležencev (3 iz Litije, eden iz Zagreba), večina iz bližnje okolice in Celja. Morda jih bo drugo leto več.

B. J.

Prijeten ples in koristne akcije

Planinci PD Matica Murska Sobota smo organizirali 5. tradicionalni planinski ples. Prireditvev smo izkoristili tudi za preverjanje planinske zavesti, saj smo vnovčili 50 kuponov po 500 dinarjev kot pomoč za izgradnjo Erjavčeve kočé na Vršiču. Nismo pozabili niti na Planinski vestnik, saj ob vsaki prireditvi društva zanj zbiramo prispevek za premostitev finančnih težav.

Upamo, da bo akcija »Planinski vestnik v vsako slovensko planinsko družino« uspela.

Jože Ružič

Kdo je našel film?

Dne 22. februarja letos sem na pohodu na Stol nekje pred Valvasorjevim domom izgubil posnet barvni dia film Fotokemike iz Zagreba; verjetno mi je po nerodnosti padel iz nahrbtnika. Film je bil v originalni črni kaseti in shranjen v rumeni plastični škatlici s pokrovčkom. Ker tistemu, ki ga je našel, prav nič ne pomeni, meni pa veliko, saj bi mi bil lep spomin na zimski pohod (poleg tega pa sem imel na njem posnete še nekatere druge dogodke), prosim morebitnega najditelja, da mi ga vrne.

Hubert Peras Šenkovec
M. Tita 17, 42300 Čakovec

V KORIST PLANINSKEGA VESTNIKA SO ODSTOPILI AVTORSKI HONORAR:

Dr. Janez Milčinski, Ljubljana, 18.000 din
Tine Lenarčič, Trbovlje, 2.500 din
Luka Karničar, Zg. Jezerko, 7.000 din

V GOTOVINI SO V KORIST PLANINSKEGA VESTNIKA PRISPEVALI:

Bine Vengust, Ljubljana, 5.000 din
Marica Zadnik, Kranj, 1.000 din
Jožefa Gabrovšek, Godovič, 3.000 din
Ciril Magajne, Nova Gorica, 5.000 din
Janez Duhovnik, Vaše-Medvode, 5.000 din
Andrija Stojanovič, Ljubljana-Lavrica, 3.000 din
Planinsko društvo M. Sobota-matica, 10.660 din
Biserka Mikoš, Ljubljana, 23.500 din

V KORIST PLANINSKEGA VESTNIKA JE ODSTOPIL POVRAČILO POTNIH STROŠKOV ZA SL. POTOVANJE:

Jože Dobnik, Ljubljana, 3.500 din
Skupaj: 87.160 din
Vsem darovalcem se lepo zahvaljujemo.

NOVE CENE PLANINSKIH EDICIJ

ZEMLJEVIDI

Julijske Alpe – Bohinj	1000 din
Julijske Alpe – Triglav	1000 din
Julijske Alpe – vzhodni del v tisku	
Julijske Alpe – zahodni del	900 din
Triglavski narodni park	1200 din
Karavanke	1200 din
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco	1200 din
Pohorje – vzhodni del	800 din
Pohorje – zahodni del	800 din
Posavsko hribovje	800 din

VODNIKI

Julijske Alpe	2500 din
Karavanke	2500 din
Vodnik po Zasavskem hribovju	2000 din
Po gorah severovzhodne Slovenije	2000 din
Kamniške in Savinjske Alpe	2500 din
Turni smuki	2500 din
Bil sem na Triglavu	1000 din

VODNIKI IN DNEVNIKI

Vodnik po Slovenski planinski poti	1500 din
Dnevnik po Slovenski planinski poti	500 din

ALPINISTIČNI VODNIK

Turnosmučarski vodnik treh dežel	1500 din
----------------------------------	----------

VZGOJNA LITERATURA

Planinska šola	800 din
Igre	700 din
Oris zgodovine planinstva	800 din
Sneg, led, plazovi	2500 din
Nevarnosti v gorah	1500 din
Prehrana v gorah	700 din
Vremenoslovje	700 din
Dnevnik ciciban – planinec	300 din
Dnevnik pionir – planinec	300 din
Planinski dnevnik	500 din
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	300 din
Hoja in plezanje	2000 din
Narava v gorskem svetu	1500 din
Planinski vodnik	1500 din

VODNIKI V TUJIH JEZIKIH

Die Slowenische Berg – Transverzale	2500 din
Triglav – ein kurzer Führer	1500 din
How to climb Triglav	1500 din
Ravenska Kočna – Kletterführer	1500 din
Zaščitena območja	1500 din
Slovarček za planince	1500 din

DRUGE EDICIJE

Razgled s Triglava	500 din
Trije Tominški planinci	500 din
Zastavice PZS – male	500 din
Članske izkaznice	200 din
Članski kartoni	100 din

Cene veljajo od 9. 3. 1987

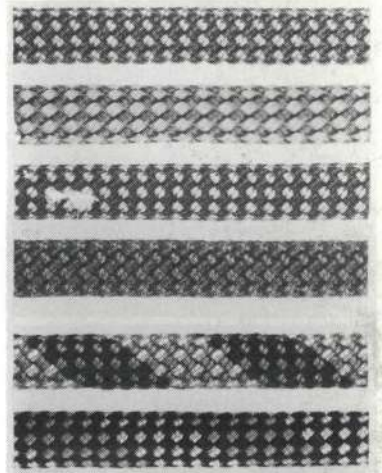
Popust ob nakupu:

- pri planinskih edicijah, ki jih je izdala ali odkupila po lastni ceni Planinska založba:
15 % ob nakupu od 5–99 izvodov ene edicije
20 % pri nakupu od 100–299 izvodov ene edicije
30 % pri nakupu 300 ali več izvodov;

- pri blagu, ki smo ga odkupili od društev, nudimo 10 % popusta ob nakupu petih izvodov ene edicije.

Naročila sprejemamo pismeno z naročilnico, za pošiljke po povzetju (priračunamo PTT stroške) pa po telefonu (061) 312 553.

Vse navedeno lahko kupite v knjigarnah ali v pisarnah planinskih društev.

elite

Velika izbira
alpinistične opreme
v skladišču Graz,
Elisabethinergasse 22

